

www.nevo.co.il

תצ (ת"א) 29117-03-13 דב יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים
29 פברואר 2016

ת"צ 29117-03-13 דב יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ

לפני: כב' השופטת, ד"ר מיכל אגמון-גוון

המבקשים:

1. דב יעקובוביץ

2. עומר ביטון

3. אדם ביטון

ע"י ב"כ עו"ד אלדר אדטו

נגד

המשיבה:

1. מי הרצליה בע"מ

ע"י ב"כ עו"ד בועז נווה

חקיקה שאזכרה:

[תקנות בריאות העם \(תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים\), תש"ע-2010: סע' 3\(א\)](#)

[חוק תאגידי מים וכיוב, תשס"א-2001](#)

[פקודת הנוזיקין \[נוסח חדש\]: סע' 2, 35, 36, 63](#)

[חוק הרשויות המקומיות \(כינוי\), תשכ"ב-1962](#)

[חוק המים, תשי"ט-1959: סע' 20א](#)

[חוק שמירת הסביבה החופית, תשס"ד-2004](#)

[חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006: סע' בתוספת השנייה, 3, 3\(א\), 5\(ב\)2, 8, 8\(א\), 8\(א\)1, 8\(א\)3, 8\(א\)4, 8\(ב\), 8\(ב\)2, 14\(א\), 14\(ב\), 20\(ג\), 20\(ד\)1, 25, 44, 1, 11, 6, 6](#)

[חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, תש"ס-2000: סע' 2](#)

[חוק למניעת מפגעים, תשכ"א-1961](#)

[חוק חופש המידע, תשנ"ח-1998](#)

[חוק הסדרת מקומות רחצה, תשכ"ד-1964: סע' 1](#)

[חוק למניעת מפגעים סביבתיים \(תביעות אזרחיות\), תשנ"ב-1992: סע' 1, בתוספת לחוק, 2, 2\(א\), 5](#)

[חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965](#)

[פקודת מניעת זיהום מי-ים בשמן \[נוסח חדש\], תש"ס-1980](#)

[חוק מניעת זיהום הים \(הטלת פסולת\), תשמ"ג-1983](#)

[חוק שמירת הנקיון, תשמ"ד-1984](#)

[חוק הקרינה הכלתי מייננת, תשס"ו-2006](#)

[חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים, תשמ"ח-1988](#)

[חוק למניעת מפגעי אסבסט ואבק מזיק, תשע"א-2011: סע' 74](#)

--- סוף עמוד 1 ---

ספרות:

[אריאל פורת, נזיקין \(כרך א, 2013\)](#)

[א' ברק, פרשנות במשפט, כרך ב, פרשנות החקיקה \(התשנ"ג\)](#)

[בועז שנוור, תביעות נזיקין סביבתיות \(2011\)](#)

כתבי עת:

[ליאור אבו, ענבל רובינוביץ, "מי ישמור על החופים?!", הארת הדין, ב \(תשס"ה\) 77](#)

[אורן פרו, "ההשפעה של החשיבה הכלכלית", עיוני משפט, כרך לא \(תשס"ח-תשס"ט\) 429](#)

[אלון קלמנט, "גבולות התביעה הייצוגית בעולות", משפטים, כרך לד \(תשס"ד-תשס"ה\) 301](#)

[גיא הלפקט, "תיאוריה כללית ברבר התועלת", משפט ועסקים, כרך ג \(תשס"ה\) 247](#)

[דניאל פיש, "צדק סביבתי בישראל: המפגש", משפט וממשל, כרך ו \(תשס"ד-תשס"ה\) 911](#)

[עמית ברכה, "פרקטיקה מעשית של צדק", מעשי משפט, א \(39448\) 179](#)

[בועז שנוור, "הקשר הסיבתי העובדתי בתביעות", מחקרי משפט, כרך כג \(תשס"ח\) 559](#)

[יששכר רוזנצ'בי, "של מי הפסולת הזו", מחקרי משפט, כרך כג \(תשס"ז-תשס"ח\) 487](#)
[אור קרסין, "הענישה בעבירות איכות הסביבה", מחקרי משפט, כרך כג \(תשס"ח\) 433](#)
[מרשה גלפי, רות פלאטו-שנער, עמיחי קרנר, "אחריות מלווים למפגעים סביבתיים", הפרקליט, 1 \(תשס"ח\) 439](#)
[אלון קלמנט, "קווים מנחים לפרשנות חוק", הפרקליט, כרך מט \(תשס"ז-תשס"ח\) 131](#)
[ציפי איסר איציק, "סיכונים סביבתיים במרחב הימי", המשפט, כא \(2015\) 177](#)
[איטי אליאב, "דיני הסביבה בעידן של", המשפט, כא \(2015\) 139](#)
[יובל שני, "הזכות לאיכות סביבה ראויה", המשפט, כרך ו \(תשס"א\) 297](#)

מיני-רציו:

* אושרה תובענה ייצוגית בגין זיהום מי הים בעיר הרצליה וסגירת חופי הרחצה, עקב תקלה שארעה במכון לטיהור שפכים.

* איכות הסביבה – מניעת מפגעים סביבתיים – תובענה ייצוגית

* משפט מינהלי – תובענה ייצוגית – בקשה לאישור תובענה ייצוגית

בקשה לאישור תובענה ייצוגית בגין זיהום מי הים בעיר הרצליה וסגירת חופי הרחצה, עקב תקלה שארעה במכון לטיהור שפכים הרצליה.

בית המשפט לעניינים מנהליים נעתר לבקשה ופסק:

--- סוף עמוד 2 ---

ישנה חשיבות ציבורית להגשת בקשות אישור בהקשר של הגנת הסביבה, ואין די במנגנוני האכיפה במישור המנהלי והפילי. בתובענה ייצוגית כזו יש בכדי לתמרץ מזהמים פוטנציאליים לנקוט באמצעי זהירות למניעת זיהום הסביבה, מראש ולא בדיעבד לאחר שנגרם כבר הנזק, ולהפוך את הזיהום לבלתי משתלם מבחינה כלכלית. תאגיד מים וכיוב עונה על הגדרת "רשות" בסעיף 2 לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים, לכן בימ"ש זה מוסמך לדון בקשת האישור. המבקשים הוכיחו ברמת ההוכחה הנדרשת בשלב זה כי יש להם עילת תביעה כנגד המשיבה בגין יצירת מפגע סביבתי, כי התקלה שארעה במכון לטיהור שפכים הביאה לזיהום מי הים וכי קיימת אפשרות סבירה שהיא תוכרע לטובת הקבוצה. עצם קיומו של היתר הזרמה לים אינו יכול לסייע למשיבה, בנסיבות שבהן הקולחין שהוזרמו לא עמדו בתנאי ההיתר ובערכים הנקובים בתקנות בריאות העם. לזכות לסביבה ראויה יש מחיר וחברה המעוניינת שחבריה יחיו בסביבה ראויה צריכה לשאת במחיר זה, לכן גם אם יהיה על תושבי הרצליה בעקיפין לשאת בחלק מהעלות, הפנמת החשיבות שבשמירה על מי הים וחופיו, כמו גם זכותם של התושבים ליהנות מפעילויות בים ולחופיו, מצדיקה נשיאה במחיר כאמור. בהתקיים כל התנאים לאישור תובענה ייצוגית, אושרה התובענה.

החלטה

"...ראה את מעשה האלוהים כי מי יוכל לתקן את אשר עיוותו"

(קהלת ז', י"ג) - "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון

נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים

ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי; תן דעתך שלא תקלקל

ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך".

(מדרש קהלת רבה, פרשה ז', א)

שמירה על סביבה נאותה, נטולת מפגעים סביבתיים, והגנה על הסביבה, הים וחופיו באמצעות

תובענה ייצוגית, הן העומדות בבסיס החלטה זו.

ביום 8.3.13 הודיעה עיריית הרצליה, באמצעות אתר האינטרנט שלה, כי: "הרחצה בים אסורה עד להודעה חדשה בשל זיהום. עדכונים נוספים ימסרו בהמשך". המבקשים, תושבי העיר הרצליה, המגדירים עצמם כגולשי גלים ואנשי ים, המבלים חלק משעות הפנאי שלהם בים, פנו לנציגי העירייה ואז התבשרו, כך לטענתם, כי כתוצאה מתקלה במערכת הביוב של העיר, המנוהלת ומטופלת על ידי המשיבה, מוזרם כל הביוב של העיר אל הים.

ביום 14.3.13 הגישו המבקשים בקשה לאישור תובענה ייצוגית בסך 27,000,000 ₪ כנגד עיריית הרצליה, בה טענו, כי השפכים שהוזרמו לים ביום 8.3.13, או בסמוך לכך, מנעו מהם – כמו גם ממתרחצים, גולשים, שייטים, ספורטאים, חובבי טבע ותושבי המרכז – לטייל, להתאמן ולנפוש בחוף הים, וכי הזרמת השפכים לים מקורה ברשלנותה של העירייה. נטען, כי גם במועד הגשת

--- סוף עמוד 3 ---

הבקשה הביוב עודנו ממשיך לזרום ולזהם את הים ואת חופי הרצליה, תוך שהוא גורם לצחנת ביוב חריפה.

לאחר שבקשת האישור תוקנה, העירייה נמחקה מהבקשה ותאגיד המים והביוב העירוני, מי הרצליה בע"מ, באה במקומה כמשיבה, טענה האחרונה, כי אמנם התגלתה תקלה באחת מהבריכות שבמכון טיהור השפכים שבאחריותה. אולם, התקלה, שהתגלתה ביום 8.3.13, תוקנה כבר ביום 13.3.13, כאשר לאורך כל האירוע הוזרמו לעומק הים מי קולחין (מי שפכים מטוהרים), בהתאם להיתר הזרמה לים שניתן לה כדין מהמשרד להגנת הסביבה. מכאן, כך נטען, שלא הוזרם ביוב לים, חוף הים לא זוהם, וגם אם הוזרם ביוב לים, הרי שהוא הוזרם כדין.

מאחר שבקשת האישור התבססה, רובה ככולה, על הודעת משרד הבריאות שפורסמה באתר האינטרנט של עיריית הרצליה, שלפיה הרחצה בים אסורה בשל זיהום, קבעתי, כי יש צורך שהמדינה תבהיר מדוע נסגר חוף הים, האם הדבר קשור למשיבה ומהן הבדיקות שנעשו, ככל שנעשו, לעניין זה. בהתאם להחלטתי, הגיש היועץ המשפטי לממשלה את עמדתו, בה בההיר, כי אכן ארעה תקלה חמורה במכון לטיהור שפכים של הרצליה, שבעטיה הוזרמו לים מי קולחין לא מטוהרים בספיקה של 20,000 מ"ר קוב ליממה, באיכות שאינה עומדת בתקנות בריאות העם (תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים), תש"ע-2010. לתגובת היועץ המשפטי לממשלה צורפו, בין היתר, דו"ח אירוע תקלה מיום 14.3.13 אשר הוגש למשרד הבריאות ולמשרד להגנת הסביבה מטעם המשיבה, וכן סיכום מביור שנוערך למשיבה ביום 18.4.13 על ידי משרד הבריאות בעקבות האירוע. יש להדגיש, כבר בשלב זה, כי אף לא אחד מבין המסמכים האמורים צורף לתגובת המשיבה לבקשת האישור. לא זאת אף זאת, חרף המסקנות העולות מעמדת היועץ המשפטי לממשלה, עומדת המשיבה על טענתה, כי לא הוזרם ביוב לים, כי חוף הים לא זוהם, וכי גם אם הוזרם ביוב לים, הרי שהוא הוזרם כדין.

1. רקע הדברים וההליכים

א. הצדדים, בבקשת האישור המקורית ובקשת האישור המתוקנת המבקשים, ה"ה דב יעקובוביץ', עומר ביטון ואדם ביטון, הינם תושבי העיר הרצליה, המגדירים עצמם כ"גולשי גלים, אנשי ים, אשר מבלים חלק משעות הפנאי שלהם בים". המשיבה, מי הרצליה בע"מ, הינה חברה שהוקמה מכוח חוק תאגידים מים וביוב, תשס"א-2001 (להלן: חוק תאגידים מים וביוב), אשר נמצאת בשליטתה המלאה של עיריית הרצליה. החל מיום 1.9.09 מנהלת המשיבה ומפעילה את משק המים והביוב בעיר הרצליה, לרבות תפעול מכון טיהור השפכים הרצליה (להלן גם: מט"ש הרצליה).

--- סוף עמוד 4 ---

ביום 14.3.13 הוגשה לבית משפט זה בקשתם של המבקשים לאישור תובענה ייצוגית בסך 27,000,000 ₪ כנגד עיריית הרצליה. בבקשת האישור נטען, כי השפכים שהוזרמו לים ביום 8.3.13, או בסמוך לכך, מנעו מהמבקשים – כמו גם ממתרחצים, גולשים, שייטים, עוסקים בספורט, חובבי טבע ותושבי המרכז – לטייל, להתאמן ולנפוש בחוף הים, וכי הזרמת השפכים לים מקורה ברשלנותה של העירייה, אשר לא דאגה לכך שצינורות הביוב יהיו תקינים, לא ביצעה טיפולי מנע וכשלה בהחזקתם התקינה. בבקשת האישור צוין, כי מטרתה לבצע שינוי בדפוס החשיבה החלמאי של גופים כגון המשיבה

ולחפסיק את הזלוזל והיעדר האכפתיות מהנוקים החמורים הנגרמים מתקלות מסוג זו שארעה בעניינו.

בבקשת האישור התבקש בית המשפט להגדיר את הקבוצה שבשמה הוגשה התובענה, כדלקמן:
"תושבי הרצליה; רוחצים, גולשים, שייטים, עוסקים בספורט, מבקרים ומבלים לאורך חופי הרצליה."

עילות התביעה עליהן התבססו המבקשים בבקשת האישור הן הפרת חובה חקוקה על פי [סעיף 63 לפקודת הנוזיקין](#) [נוסח חדש] (להלן: [פקודת הנוזיקין](#)), ובכלל זאת: הפרת [חוק הרשויות המקומיות \(ביוב\)](#), תשכ"ב-1962 (להלן: [חוק הביוב](#)), [חוק המים](#), תשי"ט-1959 (להלן: [חוק המים](#)); החוק למניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), תשנ"ב-1992 (להלן: [החוק למניעת מפגעים סביבתיים](#)); [חוק שמירת הסביבה החופית](#), תשס"ד-2004 (להלן: [חוק שמירת הסביבה החופית](#)), וכן רשלנות על פי [סעיפים 35 ו-36 לפקודת הנוזיקין](#).

בבקשת האישור התבקש בית המשפט להורות למשיבה לפצות כל אחד מחברי הקבוצה בסך 3,000 ₪ ולחילופין לפסוק סעד אחר לטובת הקבוצה, וכן ליתן צו עשה כנגד המשיבה, שיוורה לה לקיים את הוראות הדין.

בבקשת האישור עמדו המבקשים על חשיבותה הציבורית של תביעה ייצוגית בהקשר של הגנת הסביבה, כאשר לעמדתם נושא איכות הסביבה הינו הנושא המשמעותי ביותר שבו עשויה התובענה הייצוגית לשמש ככלי על מנת להביא לשיפור חייהם של תושבי המדינה. על פי הטענה, באישור תובענה ייצוגית כבעניינו יהא כדי לתמרץ גורמים מזהמים לנקוט באמצעי זהירות מראש, ולא בדיעבד, לאחר שכבר נגרם נזק.

המבקשים טענו, כי בקשת האישור נכללת בגדר סוגי התביעות המפורטים [בתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות](#), התשס"ו-2006 (להלן: [חוק תובענות ייצוגיות](#)), כאשר על פי [פרט 6](#) לתוספת השנייה, ניתן להגיש ["תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע"](#), ועוד טענו, כי כל התנאים לאישור תובענה כייצוגית, המפורטים [בסעיף 8\(א\) לחוק תובענות ייצוגיות](#), מתקיימים בעניינו.

--- סוף עמוד 5 ---

בסמוך לאחר הגשת בקשת האישור, הגישו המבקשים, ביחד עם עיריית הרצליה, בקשה משותפת למחיקת בקשת האישור כנגד העירייה ללא צו להוצאות. בד בבד עם האמור, הודיעו המבקשים, כי בקשת אישור מתוקנת מוגשת כנגד [מי הרצליה בע"מ](#), תוך שביקשו את רשותו של בית המשפט להגשת כתבי טענות מתוקנים. ביום 26.5.13 נעתרתי לבקשה.

ב. [הבקשה לדחייה על הסף של בקשת האישור והתגובה לבקשת האישור](#)

ביום 2.7.13 הגישה [מי הרצליה בע"מ](#) בקשה לדחייה על הסף של בקשת האישור ולחילופין, ככל שבית המשפט לא ייעתר לבקשת הדחייה, את תגובה לבקשת האישור.

בבקשתה לדחייה על הסף טענה המשיבה, כי בקשת האישור הוגשה בשיהוי ניכר, כאשר לעניין זה נטען, כי העובדה שהבקשה הוגשה תחילה כנגד עיריית הרצליה אינה מהווה צידוק לאיחור הניכר בהגשתה. המשיבה טענה עוד, כי יש לדחות את בקשת האישור על הסף גם מפאת חוסר סמכות, באשר היה על המבקשים להגיש את בקשתם לבית המשפט המחוזי, בהיות המשיבה תאגיד מים וביוב, שאינו עונה על הגדרת "רשות" כהוראת [סעיף 2 לחוק](#) בתי המשפט לעניינים מינהליים, תשי"ס-2000 (להלן: [חוק בתי המשפט לעניינים מינהליים](#)). המשיבה הוסיפה וטענה, כי לא ניתן להגיש תובענה ייצוגית בגין מפגע ריח ועוד טענה, כי [חוק תובענות ייצוגיות](#) כלל אינו מאפשר הגשת תביעה ייצוגית לפיצוי כספי בגין "מפגע סביבתי" ו"גורם מפגע", כהגדרתם [בחוק למניעת מפגעים](#) סביבתיים, וכי המבקשים גם לא עמדו בתנאי סף שונים שנקבעו בחוק למניעת מפגעים סביבתיים.

בתגובתה לבקשת האישור טענה המשיבה, כי הדרישות המקדמיות הקבועות [בחוק תובענות ייצוגיות](#) כלל אינן מתקיימות בעניינו, וכי לאורך כל בקשת האישור קיימות טעויות מהותיות ביחס לעובדות המקרה. לעניין אחרון זה טענה המשיבה, כי עובדות המקרה כהווייתן מלמדות, כי בניגוד לנטען בבקשת אישור, האירוע כלל לא נגרם כתוצאה מתקלה בצינורות הביוב או בקווי הביוב של העיר הרצליה וכי באירוע המדובר כלל לא התרחש זיהום לחופי הים וממילא לא נגרמה סכנה למתרחצים. על פי הטענה, עסקינן בהזרמת קולחין מטופלים לעומק הים, בהתאם להוראות היתר הזרמה לים, אשר ניתן למשיבה כדן מהמשרד להגנת הסביבה (העתק היתר מס' 11/2011 מיום 29.12.11 צורף כנספח 1 לתגובת המשיבה), ומכל מקום, הזרמת הקולחין המטופלים נעשית מדרום לשובר הגלים של המרינה בהרצליה, שם ממילא אין כל חוף רחצה מוסדר והרחצה במקום אסורה, מה גם שעסקינן

בתקופה שאינה עונת הרחצה (יש לציין כי חלק מדברי החקיקה משתמשים במונח מי קולחין כמו בתקנות בריאות העם (תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים), תש"ע-2010, ואחרים במונח מי קולחים כמו בתקן לאיכות מי ים בחופי רחצה מוכרזים. לבד מציטוטי חקיקה, שיובאו כלשונם, אעשה שימוש להלן בביטוי מי קולחין).
בהחלטתי מיום 2.7.13 הורתי, כך :

--- סוף עמוד 6 ---

"אין מקום לנהל הליך מקדמי של בקשה לדחייה על הסף במסגרת בקשת האישור שהינה הליך מקדמי בפני עצמה. עם זאת, כדי שטיעוני התובעים יהיו לפני בית המשפט יגיבו התובעים לטענות הנתבעת בבקשה לדחייה על הסף עד ליום 15.9.13. לדיון מקדמי בבקשה לאישור התובענה כייצוגית ליום 29.9.13 בשעה 11:00..".

ג. תגובת המבקשים לבקשה לדחיית בקשת האישור על הסף

ביום 22.10.13 התקבלה תגובת המבקשים לבקשת המשיבה לדחיית בקשת האישור על הסף. בתגובתם טענו המבקשים, כי לאחר אירוע הזיהום שבגיננו הוגשה בקשת האישור, המשיבה זיהמה את הים פעמיים נוספות, ביום 7.6.13 וביום 1.7.13, באופן התומך בטענות שהועלו בגדרי בקשת האישור. המבקשים טענו עוד, כי לאחר הגשת בקשת האישור הם פנו לממונה על [חוק חופש המידע](#) במשרד להגנת הסביבה, בהתאם לחוק חופש המידע, תשנ"ח-1998 (להלן: [חוק חופש המידע](#)), וזאת על מנת לקבל מידע נוסף ביחס לאירוע נשוא ענייננו, ואולם פנייתם טרם נענתה.

המבקשים הוסיפו וטענו, לגופם של דברים, כי אין ממש בטענת השיהוי שהעלתה המשיבה וגם לא בטענה כי בית משפט זה נעדר סמכות לדון בבקשת האישור. עוד טענו המבקשים, כי אין ממש בטענה, כי לא ניתן להגיש תובענה ייצוגית בגין מפגע ריח וכי [חוק תובענות ייצוגיות](#) כלל אינו מאפשר הגשת תביעה ייצוגית לפיצוי כספי בגין "מפגע סביבתי" ו"גורם מפגע". המבקשים טענו עוד, כי טענת המשיבה שלפיה לא ביוב זרם אל הים, כי אם "קולחין מטוהרים", אינה מתיישבת עם העובדה, שהן עיריית הרצליה והן המשרד להגנת הסביבה הגדירו את החוף כמסוכן לציבור והורו על סגירתו, וכי מכל מקום, המשיבה לא הציגה כל ראיה לתמיכה בטענתה, כי "הקולחין המטוהרים" שהוזרמו לים עומדים בתנאים הנקובים בהיתר שניתן לה מהמשרד להגנת הסביבה.

ד. הדיון המקדמי מיום 4.11.13 והחלטות שהתקבלו בגדרת

ביום 4.11.13 התקיים לפני דיון מקדמי בבקשת האישור, שבמהלכו הבהיר ב"כ המבקשים, כי טרם התקבלה תשובה מהממונה על [חוק חופש המידע](#) במשרד להגנת הסביבה, וכי כל שצוין במענה לפניית המבקשים הוא, כי "העברת המידע מתעכבת בשל הליכים הקשורים בעבודת המשרד".
ב"כ המשיבה, מצדו, כפר בטענה, כי סגירת החופים מקורה בזיהום מי הים ועוד טען, כי אין בידי המשיבה מסמכים רלבנטיים לאירוע נשוא בקשת האישור, ובלשונו :

"סגירת החוף לא נעשתה בגלל זיהום אלא היא נעשתה בגלל שמישהו שיש לו סמכות לסגור את החוף סגר את החוף ולא בגלל זיהום.. לנו אין בדיקות נוספות של החוף וגם לא קיבלנו שום אינדיקציה לדברים שליליים ממשרד הבריאות או מהמשרד להגנת הסביבה לכן לא צרפנו שום מסמך..".

בסופו של הדיון הורתי, כך :

"כיוון שהתובעים מתבססים על הודעה של משרד הבריאות באתר האינטרנט של עיריית הרצליה ולפיה חוף הים נסגר לרחצה, הרי שיש צורך שהמדינה תבהיר מדוע

--- סוף עמוד 7 ---

נסגר החוף, האם הדבר קשור לנתבעת? ומהן הבדיקות שנעשו, ככל שנעשו, לעניין זה. לאור האמור, יועברו כתבי הטענות והעתק החלטה זו ליועץ המשפטי לממשלה (פרקליטות מחוז תל אביב אזרחי) כדי שיתן עמדתו לשאלה האמורה.

ב"כ היועץ המשפטי לממשלה יעביר לביהמ"ש את עמדת משרד הבריאות ומשרד הגנת הסביבה בנוגע לאירועים נשוא התביעה. תשומת לב ב"כ היועץ המשפטי לממשלה לפנייה שנעשתה למשרד להגנת הסביבה על ידי ב"כ התובעים [ו] לא נענתה ועמדת היועץ המשפטי לממשלה תתייחס גם לעניין זה.

בנוסף, תשומת לב היועץ המשפטי לממשלה כי בכתב התגובה לתשובה מטעם התובעים נטען כי קרו שני אירועים נוספים מאוחרים לאירועים הכלולים בכתב התביעה וככל שהיועץ המשפטי לממשלה יראה צורך יתייחס גם לאירועים אלו. עמדת היועץ המשפטי לממשלה כאמור תוגש בתוך 30 יום."

בהמשך, לאחר שב"כ המשיבה טען לפני, כי מן הראוי שהיועץ המשפטי לא ידרש לשני האירועים הנוספים שנזכרו בתגובת המבקשים לבקשה לדחיית בקשת האישור על הסף, שהינם מאוחרים לאירוע נשוא בקשת האישור, הורתי כך :

"אין מחלוקת שהאירועים הנוספים אינם חלק מכתב התביעה. אולם כיון שהטענה היא לרשלנות ואי החזקת המתקנים בצורה תקינה יתכן ויש משמעות לאירועים מאוחרים. מסיבה זו לא קבעתי כי על היועץ המשפטי לממשלה לחוות דעתו בעניין זה אלא הפנית את תשומת לבו לכך ואפשרתי במידת הצורך התייחסות גם לאירועים אלה. כיוון שהעובדות מצויות בידי הרשויות ולא בידי ביהמ"ש יש מקום, בשלב מקדמי זה, לקבל את מלוא המידע הרלבנטי.

**לאחר קבלת עמדת היועץ המשפטי לממשלה יגיבו הצדדים בתוך 30 יום לאמור בהודעה
ובהתאם לעמדה ולתגובות יינתנו החלטות באשר להמשך ההליך.**

ה. עמדת היועץ המשפטי לממשלה

ביום 17.12.13, לאחר קבלת ארכה, התקבלה עמדת היועץ המשפטי לממשלה, הכוללת התייחסות לטעמים שעמדו בבסיס ההחלטה לסגור את חופי הים בהרצליה בתאריכים הרלבנטיים הנזכרים בבקשת האישור ובתגובות המבקשים לבקשה לדחיית בקשת האישור על הסף.

היועץ המשפטי לממשלה הבהיר כי ביום 8.3.13 דווח למשרד הבריאות כי ארעה תקלה חמורה במכון לטיהור שפכים של הרצליה, כאשר במסגרת הדיווח צוין, כי הוזרמו לים מי קולחין לא מטוהרים בספיקה של 20,000 מ"ר קוב ליממה. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי בעקבות דיווח זה ולאור בדיקות וביורור שנערכו, הסתבר כי הטיפול בתקלה שארעה במכון טיהור השפכים נמשך עשרה ימים, שבמהלכם הוזרמו לים שפכה וקולחין באיכות שאינה עומדת בתקנות [בריאות העם \(תקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור שפכים\)](#) תשי"ע-2010 (להלן: [תקנות בריאות העם](#)).

לעמדת היועץ המשפטי לממשלה צורפו העתק מדו"ח אירוע תקלה במכון טיהור השפכים הרצליה שאותו ערך מר [אריק אבנרי](#), המהנדס הראשי של המשיבה, ביחס לאירוע נשוא ענייננו, כפי שהוגש

--- סוף עמוד 8 ---

למשרד הבריאות ביום 14.3.13 (נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה); העתק מתוצאות בדיקות שנערכו למי הים בהרצליה בין התאריכים 12.3.13-10.3.13 (נספח 2 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה); וכן העתק מדו"ח סיכום בירור שנערך למשיבה ביום 18.4.13 על ידי משרד הבריאות בעקבות האירוע נשוא ענייננו, עליו חתומה [אינג' ולרי פוהורילס](#), מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה (נספח 3 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה).

יש להדגיש כי אף לא אחד מבין המסמכים האמורים צורף לתגובת המשיבה לבקשת האישור.

היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי ביום 9.3.13, לאור הבדיקות שנערכו והממצאים שנתגלו, המליץ משרד הבריאות למשרד הפנים לפסול משימוש את כל חופי הרחצה בהרצליה החל מיום 9.3.13 ועד ליום 18.3.13. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי משרד הפנים פעל בהתאם להמלצת משרד הבריאות והורה על סגירת חופי הרחצה בהרצליה בתאריכים הרלבנטיים, וזאת מכוח סמכותו על פי [סעיף 1 לחוק הסדרת מקומות רחצה](#), תשכ"ד-1964, הקובע כי בסמכותו של השר הפנים לאסור בצו את הרחצה בחלק של חוף ים, אם הרחצה באותו חלק עלולה, לדעתו, לסכן חייהם של בני אדם (כך למשל, בתקופת החורף, שעה שאין מצילים), או לפגוע בבריאותם של בני אדם, לאחר שנועץ עם שר הבריאות. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר עוד, כי מאחר שהמשיבה הינה הגורם האמון על תפעולו, ניהולו ותחזוקתו במצב תקין של המכון לטיהור שפכים בהרצליה, וזאת בהתאם להוראות [חוק תאגדי מים וביוב](#), דרש משרד הבריאות מהמשיבה לתקן את הליקויים וליתן למשרד הבריאות דיווחים יומיומיים בדבר קידום הליך תיקון הליקויים. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי במסגרת דו"ח אירוע תקלה ששלחה המשיבה למשרד להגנת הסביבה ולמשרד הבריאות ביום 14.3.13 (נספח 1 לעמדתו) הודיעה המשיבה, כי כל הליקויים שאירעו תוקנו ביום 13.3.13 בשעות הערב, וכי בעקבות הודעה זו נפתחו מחדש חופי הרחצה בהרצליה לשימוש בני אדם.

היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי ביום 17.3.13 ערך משרד הבריאות ביקורת פתע, שבמהלכה נתגלה למשרד הבריאות כי איכות מי הקולחין שזרמו לים חרגה פעם נוספת מתקנות בריאות העם (העתק מהממצאים מיום 17.3.13 צורף כנספח 4 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה). היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי מטעם זה משרד הבריאות נאלץ להמליץ בשנית למשרד הפנים לפסול מספר חופים בהרצליה לרחצה ולגלישה, עקב הסיכון הבריאותי הכרוך ברחצה במי ים מזוהמים. הובהר, כי משרד הפנים אכן הפעיל את סמכותו לסגור את חופי הרחצה וכי בהתאם להמלצת משרד הבריאות נותרו החופים סגורים עד ליום 20.3.13. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי ביום 20.3.13 נפתחו החופים לשימוש מחדש, לאחר שהתקלות שאירעו תוקנו.

--- סוף עמוד 9 ---

היועץ המשפטי לממשלה התייחס בעמדתו גם לשני האירועים הנוספים שזכרו בתגובת המבקשים לבקשה לדחיית בקשת האישור על הסף;

באשר לאירוע שהתרחש ביום 7.6.13, הבהיר היועץ המשפטי לממשלה, כי במועד זה דיווח המשרד להגנת הסביבה למשרד הבריאות, כי ארעה תקלה במערכת החשמל של תחנת שאיבה לביוב השרון. בשל כך, החוף נפסל לרחצה בין התאריכים 10.6.13-7.6.13.

באשר לאירוע שהתרחש ביום 1.7.13, הבהיר היועץ המשפטי לממשלה, כי באותו אירוע גלש ביוב לים בחוף השרון בהרצליה עקב כשל במניע ושליטה במערכת פיקוד ובקרה בתחנת השאיבה לביוב השרון. היועץ המשפטי לממשלה הבהיר, כי בעקבות אירוע זה נשלח ביום 3.7.13 מכתב מטעם משרד הבריאות למשיבה, שבמסגרתו נדרשה המשיבה לנתח בדחיפות את ההתראות מפני תקלות שעלולות להזרים ביוב לים בכל תחנות השאיבה הסמוכות לחוף הרחצה ולהגיש מסמך המציג את הפתרונות לביצוע הדבר באופן מידי, וכי כך אכן נעשה (העתק מהמכתב שנשלח למשיבה על ידי משרד הבריאות ביום 3.7.13 בעקבות אירוע גלישת הביוב בחוף השרון ביום 1.7.13, צורף כנספח 5 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה).

בשולי תגובתו התייחס היועץ המשפטי לממשלה גם לפניות המבקשים למשרד להגנת הסביבה לפי [חוק חופש המידע](#), תוך שהבהיר, כי אמנם בתשובה מיום 25.7.13 הובהר למבקשים, כי העברת המידע מתעכבת בשל הליכים הקשורים בעבודת המשרד, אולם ביום 24.11.13 נשלח למבקשים מכתב נוסף, בו הובהר למבקשים, כי מבדיקה שנערכה עולה שהמקרה שאליו התייחסו המבקשים טופל בידי משרד הבריאות, בהיותו הגורם האמון על איכות מי הים לרחצה, ומשכך הופנו המבקשים למשרד הבריאות, ככל שהם מעוניינים בקבלת המידע הרלבנטי (העתקי המכתבים מטעם משרד הגנת הסביבה מימים 25.7.13 ו-24.11.13, צורפו כנספחים 6 ו-7 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה).

ו. תגובות הצדדים לעמדת היועץ המשפטי לממשלה

ביום 14.1.14 התקבלה תגובת **המבקשים** לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, שבה טענו המבקשים, כי עמדת היועץ המשפטי לממשלה מאמתת ומחזקת באופן מוחלט את טענתם לעניין התרשלותה של המשיבה וגרימת הזיהום לים. על פי הטענה, היועץ המשפטי קבע באופן ברור וחד משמעי, כי הגורם האחראי להזרמת הביוב לים הינה המשיבה, וכי פעולותיה הרשלניות הן שגרמו לזיהום הים ולסגירת חופי הים לרחצה. נטען, כי מעמדת היועץ המשפטי לממשלה עולה עוד, כי המשיבה שיקרה, הטעתה ורימתה את הגורמים הרלבנטיים כאשר הודיעה, ביום 14.3.13, כי התקלה תוקנה, כאשר לא היה לכך כל בסיס במציאות. המבקשים טענו עוד, כי לאור עמדת היועץ המשפטי לממשלה, אך ברור הוא, כי טענת ב"כ המשיבה, כפי שנטענה בדיון המקדמי, שלפיה **'סגירת החוף לא נעשתה בגלל זיהום אלא היא נעשתה בגלל שמישהו שיש לו סמכות לסגור את החוף סגר את החוף ולא**

--- סוף עמוד 10 ---

בגלל זיהום', הינה הסתרה ברורה של האמת. נטען, כי גם טענת ב"כ המשיבה, שנטענה אף היא בדיון המקדמי, שלפיה **"לא קיבלנו שום אינדיקציה לדברים שליליים ממשרד הבריאות או מהמשרד להגנת הסביבה"** עומדת בניגוד מוחלט לצרופות שצורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, אשר מהן עולה, כי משרד הבריאות ערך שימוע למשיבה בגין זיהום מי הים, תוך ששלח העתק מסיכום השימוע בכתב למשיבה. עניינו, כך נטען, **'במשיבה אשר מטעה ביוזעין את בית המשפט, מסתירה מסמכים במודע ועושה הכל על מנת להסתיר את הנוזקים שגרמה בכל תקופת הזיהום'**.

ביום 15.1.14 התקבלה תגובת **המשיבה** לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, כשבצדה בקשה חוזרת לדחיית בקשת האישור על הסף, בה חזרה המשיבה על כל הטענות המקדמיות שפורטו בבקשה לדחיית בקשת האישור על הסף מיום 2.7.13.

לגופם של דברים טענה המשיבה בתגובתה, כי מתוצאות בדיקות מי הים בהרצליה, אשר בוצעו על ידי משרד הבריאות בימים 10.3.13, 11.3.13 ו-12.3.13 ואשר צורפו כנספח 2 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, עולה, ברורות, כי לא היה זיהום של מי הים ובחוף הים וכי אפילו לא היה חשש לזיהום כלשהו. לתמיכה בעמדתה זו, צרפה המשיבה חוות דעת של **אינג' אהוד לשם**, שהינו, על פי הטענה, מומחה בעל שם בתחומי ההנדסה הכימית והנדסת הסביבה (מים ושפכים), אשר שימש במשך כ-15 שנה כמהנדס מחוז מרכז במשרד הבריאות. על פי הטענה, בחוות דעתו מיום 6.1.14, השווה אינג' לשם בין תוצאות הבדיקות שבוצעו על ידי משרד הבריאות בכל חמשת חופי הים בהרצליה לבין התקנים המחייבים, כאשר השוואה כאמור העלתה, כי תוצאות הדיגום בכל שלושת ימי האירוע בהם נערכו בדיקות היו תקינות לחלוטין, ולמעשה רחוקות מאד מהתקנים המחייבים בכל פרמטר שנבחן. בהתאם לכך, כך נטען, מסקנתו של אינג' לשם הייתה, כי לא היה זיהום בחוף הים ובנקודות הדיגום בתוך הים. נטען, כי אינג' לשם לא הסתפק בבחינת הבדיקות שבוצעו על ידי משרד הבריאות, וכי הוא בחן גם את תוצאות בדיקות מעקב איכות קולחין הנעשות דרך קבע על פי היתר ההזרמה לים שניתן למשיבה,

אשר נערכו בידי דוגם אוטומטי במעבדת "בקטוכס" במהלך ימי התקלה. על פי הטענה, ניתוח תוצאות בדיקות המעקב העלה, כי התקלה שארעה באחד משלבי התהליך במכון לטיהור שפכים לא הייתה בעלת השפעה שלילית על איכות הקולחין שנשפכו אל הים, לא כל שכן על חוף הים. המשיבה טענה עוד בתגובתה, כי **"בשום מקום במסמכי הודעת היועץ המשפטי לא צוין, כי כתוצאה מהתקלה האמורה במט"ש הרצליה היה "זיהום" של מי הים ו/או של חופי הים, אלא כל שצוין במסגרת הודעת היועץ המשפטי היה, כי התקיים "חשש" מפני זיהום מעין זה"**. על פי הטענה, תובענה ייצוגית בעניין "נזקים" אינה יכולה להיבנות מ"חשש" גרידא, להבדיל ממצב של קיום בפועל של אירוע נזיקי, שעל פי הטענה לא התרחש בעניינו. נטען עוד, בהקשר זה, כי הודעות איסור הרחצה אשר הוצאו על ידי משרד הבריאות ומשרד הפנים היו בגדר נקיטת אמצעי זהירות ובמפורש לא אמרה בקשר לאירוע זיהום בפועל. לעניין זה הפנתה המשיבה לחוות דעתו של אינג' לשם, אשר

--- סוף עמוד 11 ---

ממנה עולה, כי זיהום מי ים נקבע על ידי משרד הבריאות בהתאם ל"תקן לאיכות מי ים בחופי רחצה מוכרזים", המופיע כהנחיות המהנדס הראשי של משרד הבריאות שפורסמו ביום 10.3.10, כאשר במסגרת ההנחיות האמורות נקבע, כי רק אם תוצאות בדיקות חוזרות מצביעות על סכנה לבריאות הציבור, יורה משרד הבריאות להימנע מרחצה בחוף, וזאת עד לקבלת תוצאותיו של סקר תברואתי והפסקת זיהום מי הים. על פי הטענה, תוצאות הבדיקות שבוצעו לא הצביעו על "סכנה לבריאות הציבור", אלא דווקא נמצאו כתקינות, וממילא לא נמצא שנמסרה על ידי משרד הבריאות דרישה למשרד הפנים לסגור את חופי הרחצה. על כן, כך נטען, באירוע המדובר משרד הבריאות ומשרד הפנים כלל לא היו אמורים לסגור את חופי הרחצה.

המשיבה הוסיפה וטענה בתגובתה, כי המבקשים מתעלמים מהעובדה שבידי המשיבה היתר הזרמה לים, אשר הונפק לה כדין על ידי הגורמים המוסמכים ואשר מכוחו מוזרמים, דרך קבע ובאופן שגרתי ושוטף, קולחין המטופלים במט"ש הרצליה אל הים התיכון. על רקע האמור, כך נטען, אך ברור הוא, כי הזרמת קולחין לים, כשלעצמה, אינה מהווה הפרה של הוראות הדין, כפי שהדבר עולה בבירור גם מהוראות **חוק המים**, ובעיקר **מסעיף 20א** לחוק המים, אשר קובע, כך:

"לא יראו את הפעולה או את סילוק השפכים כזיהום מים כמשמעותו בסימן זה, אם נעשו בהתאם לצו הרשאה שנתן לעניין זה מנהל הרשות הממשלתית."

עוד טענה המשיבה, בכל הנוגע לקביעה שלפיה הייתה, לכאורה, חריגה מאיכויות הקולחין הנדרשת במסגרת תקנות בריאות העם, כי היא חולקת על הקביעה האמורה, הגם שזו, לטעמה, אינה רלבנטית כלל לעניינו, לנוכח תוצאות הבדיקות המדוברות בעד עצמן. המשיבה טענה לעניין זה, כי למעט בעמדת היועץ המשפטי לממשלה עצמה, לא צוין כקביעה – ובפרט לא במסמכים אשר צורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה – כי במהלך האירוע נשוא עניינו הוזרמו לים קולחין באיכות החורגת, כביכול, מהקבוע בתקנות בריאות העם. המשיבה הבהירה, כי לעמדתה נפלה שגגה בעמדת היועץ המשפטי לממשלה, שכן תוצאות הדגימות שצורפו לתגובתו (כמו גם תוצאות בדיקות נוספות ומסמכים אחרים שניתח אינג' לשם), אינן מעידות כלל על איכות קולחין שאינה עומדת בתקנות בריאות העם, אלא, כפי שציין המומחה לשם בחוות דעתו, דווקא על עמידה דווקנית בתקנים. המשיבה טענה, בהקשר זה, כי אמנם במהלך ימי התקלה המדוברת הוזרמו קולחין שאיכותם הייתה טובה פחות, לכאורה, מאיכות הקולחין המופקת בדרך כלל במט"ש הרצליה, אולם גם איכות קולחין אלו לא חרגה מהערכים שנקבעו בתקנות בריאות העם. על פי הטענה, כוונתו של היועץ המשפטי לממשלה במסגרת עמדתו הייתה, ככל הנראה, כי איכויות הקולחין שהופקו במהלך ימי התקלה לא הייתה, באופן רציף, ב"איכות שלישונית", **"אולם בין מסקנה שכזו לבין טענה בדבר אי עמידה, כביכול, בתקנים מחייבים ו/או עד כדי "זיהום" מי הים ו/או החוף מרחק דב"**. נטען עוד, בהקשר זה, כי המבקשים אינם רשאים להסתמך כיום ובדיעבד על טענה בדבר חריגה לכאורית מהוראות תקנות בריאות העם, שעה שתקנות בריאות העם כלל לא נזכרו בבקשת האישור ובתובענה.

--- סוף עמוד 12 ---

המשיבה טענה עוד, בכל הנוגע לביקורת שנערכה ביום 17.3.13, שאליה התייחס היועץ המשפטי לממשלה בעמדתו, כי באותו מועד משרד הבריאות כלל לא ביצע דיגום של מי הים, בהתאם לנוהל עריכת בדיקות, וכי כפי שכבר צוין, כל הבדיקות שערך משרד הבריאות במהלך כל ימות האירוע – והתאריך 17.3.13 הינו מאוחר למועדים הנ"ל – נמצאו תקינות. נטען גם, כי תוצאות בדיקות הדיגום המורכב של 24 שעות אשר בוצע באותו תאריך (17.3.13) הצביעו, דווקא, על איכות מי קולחין מעולה.

נטען גם, כי חרף תוצאות הביקורת שנערכה ביום 17.3.13, כביכול, בחרו משרד הבריאות ומשרד הפנים להסיר את האזהרה ביחס לחופי הרחצה בהרצליה ביום 20.3.13, וזאת מבלי שביקשו לקבל מידע נוסף או לערוך בדיקות נוספות, והדברים מדברים בעד עצמם.

המשיבה הדגישה, כי בגדרי הבירור שנערך ביום 18.4.13 על ידי הגורמים הרגולטורים הרלבנטיים הודגש, כי **"ניהול האירוע על ידי התאגיד היה לשביעות רצון שני המשרדים מלבד העדר הדיווח על כוונת התאגיד לנקות את מצלל מס' 1 דבר שיצר אירוע נוסף"**, היינו, כי למעט העניין הטכני של ניקיון רכיב מסוים, תוך כדי תהליך איתור ופתרון הבעיה, הגורמים הרגולטורים דווקא ציינו שביעות רצון מתפקוד המשיבה. על פי הטענה, לו היה מי מבין הגורמים הרגולטורים האמורים סבור כי המשיבה נהגה, לכאורה, שלא כשורה או בניגוד להוראות הדין, או באופן רשלני, חזקה עליו שהיה פותח כנגדה בהליכים פליליים או אזרחיים, בהתאם לסמכויות הרבות המצויות בידי גורמים אלו.

המשיבה טענה עוד, כי בענייננו לא עלה בידי המבקשים – לא מלכתחילה, בגדרי הבקשה ואף לא כיום – להציב את התשתית הנדרשת על מנת להגיע למסקנה, כי לפיה יש אפשרות סבירה שהשאלות המהותיות שהתעוררו בגדרי התובענה תוכרענה לטובת הקבוצה המיוצגת. בהקשר זה נטען, כי כל שעשו המבקשים בגדרי בקשת האישור הוא לציין, בסיסמאות, את חשיבות הגנת הסביבה והשמירה על בריאות הציבור, וכי כאשר בוחנים לעומק את הטענות העובדתיות שהובאו במסגרת הבקשה אנו למדים, כי המבקשים כלל אינם שולטים במידע אודות מה שאירע בתחומי מט"ש הרצליה, ובוודאי שהם אינם בקיאים בהיתרים הקיימים בידי המשיבה ועל אחת כמה וכמה שאינם יודעים מהן התוצאות של האירוע דנן. על פי הטענה, התצהירים שהגישו המבקשים בתמיכה לבקשת האישור הינם דלילים ולאקוניים ביותר, הם כוללים אמירות כלליות ולמעשה הם אינם מבססים את התשתית הנדרשת בכדי שניתן יהיה להגיע למסקנה, כי קיימת אפשרות סבירה שהפלוגתאות שהתעוררו בבקשת האישור תוכרענה לטובת הקבוצה. לעמדת המשיבה, החוסר הראייתי שבבקשה אינו בגדר עניין טכני גרידא, אלא עניין מהותי היורד לשורשם של דברים ועל כן כלל לא היה מקום לבקש, באופן יזום, מידע מגורמי המדינה, כפי שהורה בית משפט זה. המשיבה טענה, בהקשר זה, כי **"אין זה מתפקידו של בית המשפט הנכבד לפעול לגילוי עובדות ו/או ראיות, מקום שהמבקשים אינם מצויים אפילו ראשית ראייה"**.

לבסוף טענה המשיבה, כי יש למחוק מעמדת היועץ המשפטי לממשלה את התייחסותו לאותם "אירועים נוספים", אשר התרחשו בימים 7.6.13 ו-1.7.13, וזאת משום שאירועים אלו אינם חלק

--- סוף עמוד 13 ---

מבקשת האישור ומהתובענה, ולפיכך הינם בגדר הרחבת חזית אסורה ופסולה, וכי מכל מקום, המדובר באירועים שאינם רלבנטיים לבקשת האישור וממילא לא הוצגה לגביהם ולו ראשית ראייה לפגם כלשהו בקשר לפעילות המשיבה.

ז. הבקשה לזימונה של מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, הגב' אינג' ולרי פוהורילס, למתן עדות לאחר שהתקבלו תגובות הצדדים לעמדתו של היועץ המשפטי לממשלה, נקבע מועד דיון נוסף, שבמהלכו אמור היה המומחה מטעם המשיבה, אינג' אהוד לשם, להיחקר על חוות דעתו. ביום 25.6.14 הגישו המבקשים בקשה לזימונה של מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, הגב' אינג' ולרי פוהורילס, למתן עדות. כזכור, אינג' פוהורילס הינה הגורם הרגולטורי במשרד הבריאות שטיפל באירוע נשוא בקשת האישור ומי שערכה את דו"ח סיכום הבירור שנערך למשיבה ביום 18.4.13 (נספח 3 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה).

בבקשה צוין, כי חוות דעת המומחה מטעם המשיבה הועברה לפרקליטות, שמצדה העבירה לידי המבקשים את תגובתה לחוות הדעת, שבה צוין כך:

"לבקשתך, מהנדסת המחוז לבריאות הסביבה, אינג' ולרי פוהורילס, למדה את חוות דעתו של המומחה אינג' אהוד לשם.

מהנדסת המחוז אינה מסכימה למסקנותיו האמורות שלא היה חשש לזיהום הים. ניהול כל האירוע הנדון התבסס בעיקרו על עובדות שמסרו אנשי מקצוע של התאגיד עצמו.

ואלה העובדות:

ביום ו' בערב בתאריך 8.3.13 הודיע איש התאגיד למהנדסת המחוז כי בעקבות תקלה במכון הטיהור בהרצליה הוזרמו קולחין לים לאחר טיפול שניוני ללא טיפול שלישוני כולל בוצה מרחפת. בלשון העם – הוזרם לים ביוב מסונן.

מי קולחין זורמים לים באמצעות צינור המונח בקרקעית הים ממכון הטיהור לעומק של מאות מטרים מחוף הים.

כאשר מוזרמים מי קולחין לא מטהורים בספיקה של 20,000 מ"ר קוב ליממה נוצר זיהום בים.

אין עדין ידע מוחלט על פריסת או פיזור כתם הזיהום בים והתקרבותו לחופים ועל כן ישנן הנחיות ברורות שהוציא משרד הבריאות לעניין פסילת הרחצה בחוף הים שאומרות כי פסילת חוף הים לרחצה על ידי הציבור תעשה כאשר יש שפכים או קולחין ברמה ירודה בקרבת חוף הרחצה.

חופי הרצליה וחוף הצוק אשר בקרבת הצינור שדרכו הוזרמו הקולחין לים, נסגרו. כאשר תאגיד המים הודיע על תיקון התקלה ביום 14.3.13, החוף נפתח לרחצה בין השאר בגלל דגימות המים.

בתאריך 17.3.13 בבקרה יזומה של משרד הבריאות שנערכה ע"י פקח איכות המים מר יאיר מולאי נמצא כי שוב מוזרמים לים קולחין לאחר סינון באיכות ירודה בצבע חום ועליהם חומר מרחף הנראה בעין. לאור ממצא זה חופי הרחצה נסגרו בשנית ונפתחו ב-20.3.13 עם הודעת התאגיד על תיקון התקלה במכון הטיהור וחזרתו לתפעול רגיל. כל האירוע נהל בשיתוף פעולה עם התאגיד ובמשך כל התקופה בה נוהל האירוע כולל הסיכום והפקת הלקחים שהתנהל עם התאגיד לא היו חילוקי דעות לגבי העובדות. דגימות מים הם כלי ניהולי לקבלת החלטות אבל אינם חזות הכל. משרד הבריאות איננו צד להליך המשפטי אבל כגוף ציבורי השקיפות והבאת העובדות האמיתיות כהווייתן בפני בית המשפט חשובה לנו." (כל ההדגשות לעיל שלי – מ' א' ג.)

--- סוף עמוד 14 ---

על רקע האמור, טענו המבקשים, כי משקבע בית המשפט מועד לשמיעת עדותו של מומחה הנתבעת, אינני אהוד לשם, מתבקש בית המשפט לזמן למתן עדות גם את מהנדסת מחוז ת"א, אינני ולרי פוהורילס, אשר תבהיר את עמדתה לעניין סגירת חופי הים במועדים שבנדון.

ביום 13.7.14 התקבלה תגובת המשיבה לבקשת המבקשים לזימון אינני פוהורילס למתן עדות. המשיבה הבהירה, כי הגם שהיא מותירה את ההחלטה בעניין זימון אינני פוהורילס לשיקול בית המשפט, הרי שהיא מסתייגת מבקשת הזימון. בתגובתה שבה וחזרה המשיבה על טענותיה, הן המקדמיות והן לגופם של דברים, כפי שנטענו בכתבי הטענות הקודמים שהוגשו לבית המשפט מטעמה וכן הוסיפה וטענה, כי לדידה עדותה של הגב' פוהורילס הינה מיותרת, שכן תוצאות הבדיקות שערכה המדינה ואשר צורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה לא ישתנו כתוצאה מעדותה של הגב' פוהורילס. לעניין זה שבה וטענה המשיבה, כי תוצאות הבדיקות אשר בוצעו בימים 10.3.13, 11.3.13 ו-12.3.13 ואשר צורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, מצביעות, באופן חד וברור ושאינו משתמע לשתי פנים, כי לא היה זיהום בים או בחוף הים ואפילו כי לא היה חשש לזיהום כלשהו. נטען, כי על מנת שלא יהיה ספק בעניין זה ולתמיכה בטענותיה, פנתה המשיבה אל המומחה אינני לשם וקיבלה את חוות דעתו המקצועית בסוגיה. על פי הטענה, המבקשים, מנגד, הגישו בתגובה לעמדת היועץ המשפטי לממשלה מסמך ריק מתוכן ממשי, אשר אין בו דבר וחצי דבר ועתה הם מנסים, במסלול של "דרך עוקפת" למצוא "ראיות" כלשהן שעשויות לתמוך בתיאוריה חסרת הבסיס הראייתית שהציגו במסגרת בקשת האישור.

המשיבה טענה עוד, כי לאינני פוהורילס אין כל יתרון על פני כל מומחה אחר, אשר יכול היה לבחון את תוצאות דגימות מי הים ולחוות את דעתו בנושא, וכי המבקשים יכולים היו לשכור בכספם הם, כפי שעשתה המשיבה, מומחה מקצועי אשר יבחן את הסוגיות ויחווה דעתו. נטען עוד, כי עד כה לא עשו המבקשים דבר זולת הבאת סקירה משפטית (מיותרת), גזרי עיתונים והודעות מרשת האינטרנט וכי **"לאורך ההליך כולו – במסגרת "מסע דינג" בוטה ופסול – ניסו המבקשים להשיג מאת מדינת ישראל את תוצאות הבדיקות של מי הים, וכעת גם להעיד גורמים נוספים מטעם המדינה, שעה שאין בפני בית המשפט הנכבד ולו בדל ראיה בדבר רשלנות כביכול מצד המשיבה ו/או בדבר זיהום מי הים באירוע המדובר!!"** (ההדגשות במקור – מ' א' ג'). נטען גם, כי בפני בית המשפט לא הוצגה הכשרתה של הגב' פוהורילס ליתן חוות דעת כאמור, מה גם שהאחרונה כבר הביעה את עמדתה בקשר לאירוע נשוא ענייננו במסגרת הבירור שנערך למשיבה במשרד הבריאות.

בהחלטתי מיום 14.7.14 הורתי, כי אינני פוהורילס תייצב לדיון וכי בדיון יוחלט על אופן חקירתה.

ח. הדיון מיום 10.9.14

--- סוף עמוד 15 ---

ביום 10.9.14 התקיים דיון במעמד הצדדים, שבמהלכו נשמעה עדותה של מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, אינני ולרי פוהורילס, וכן נשמעה עדותו של המומחה מטעם המשיבה, אינני אהוד לשם. במהלך הדיון התבקשה אינני פוהורילס על ידי בית המשפט לתאר את האירוע נשוא בקשת האישור ולהבהיר על שום מה הוחלט לסגור את חופי הים והשיבה, כך (פרוטוקול מיום 10.9.14, עמ' 5 ש' 14 עד עמ' 6 ש' 9):

"ת. אדבר על האירוע שהתחיל ביום 8.3.13 – קיבלתי הודעה ביום שישי בערב מהמפעיל של מכון הטיהור השפכים על תקלה, לא היה ברור באותו ערב מה רמת

התקלה, הוא פעל לפי הנהלים ואציינן גם שמשרד הבריאות נותן רישיון עסק למכונת טיהור שפכים ומפקח עליהם מטעם בריאות הציבור. באותה שיחה נאמר שהוא מנסה להתגבר על התקלה ובודק מהי, וביום ראשון בבוקר קיבלתי דיווח שהתקלה תוקנה ובשעה 13:00 שוב דיווח שלא מתגברים על התקלה ויש תקלה במערכת טיהור שפכים של מכון טיהור שפכים, ואין מנוס אלא להזרים דרך מוצא קולחין קיים, קולחין ברמת איכות ירודה. ברגע שיש הזרמה של קולחין ברמה ירודה לפי התקן פוסלים את החופים הצמודים לאותו מקור שבו מוזרמים הקולחין, אז פסלנו את חופי אכדיה וצוק צפון בתל אביב, כאשר ההנחה אין לנו ידיעה חד משמעית לגבי פיזור הזיהום ולאזהר כיוון הזיהום יגיע, על פי עיקרון הזהירות המונעת וגם על פי התקן או פוסלים את החופים.

ש. זאת אומרת מבחינתכם הפסילה באה בגלל ההצהרה של הזרמת קולחין.
 ת. בגלל התקלה שחלה במכון טיהור שפכים ובשלב זה עוד לא היו לי דגימות. זה לפי התקן שמחייב אותי לפסול את החופים, לפי סעיף 2 לתקן, שמדבר על המצאות מוצא שפכים או קולחין לים בקרבת חוף רחצה העלול לזהם את מי הים באותו חוף. במקביל ביום ראשון יצאנו לביקורת במכון ומנסים לסייע וצריך לציין ש[היה] שיתוף פעולה עם התאגיד מהרצליה ולא הייתה מחלוקת לגבי העובדות לגבי מהלך כל האירוע. העובדות שהייתה תקלה במכון הטיהור, שהייתה הזרמה של קולחין באיכות ירודה לים. במקביל אנו מבקשים מהרשות מח' חופים לבצע דגימות מים בחופים ומנסים גם לסייע מקצועית למכון כדי שהתקלה תתקצר על מנת למנוע הזרמה של קולחין ירודים לים. באיזה שהוא שלב אחרי קבלת תוצאות תקינות ואחרי שיחות רבות עם התאגיד והפיקוח שלנו במכון הוחלט לפתוח את החופים בחזרה כי דווח לנו על ידי מהנדס התאגיד שהתקלה תוקנה, אני חושבת שזה היה ביום 14.3.13. קיבלנו את הדיווח בכתב שהתקלה תוקנה והכל חזר לקדמותו ולפיכך פתחנו את החופים לרצחה. שלושה ימים אחר כך שלחתי את ד"ר עדי בן דוד לביקורת במכון לטיהור שפכים ואז היא דווחה טלפונית מידית שהתקלה לא תוקנה או שאולי חזרה לעצמה לא יודעים בדיוק מה קרה ושעדיין יש הזרמה של קולחין ירודים לים. על זה לא קיבלנו דיווח מהתאגיד. לעירי הרב, נאלצנו להודיע שוב על פסילת חופים עקב סכנת בריאות הציבור לאנשים שמתרחצים בים. לאחר יומיים שלושה קיבלנו דיווח על תיקון התקלה, ערכנו ביקורת בעצמנו ואז פתחנו את החופים חזרה." (כל ההדגשות לעיל ולהלן שלי – מ' א' ג).

בנקודה זו אינני פוהורילס התבקשה להתייחס לנקודות ההשקה שבין משרד הבריאות לבין המשרד להגנת הסביבה במסגרת הטיפול באירועים מסוג האירוע נשוא עניינינו, והבהירה כך (שם, עמ' 6 ש' 11-16):

"אנו עובדים בשיתוף פעולה מלא עם משרד הגנת הסביבה גם באירוע הזה. הסמכות של הגנת הסביבה היא למניעת זיהום ים באופן כללי, כולל פגיעה בחי ובצומח בים או --- סוף עמוד 16 ---
 הזרמת נפט מאניה זה דברים שהם מפקחים, אנו מטפלים [בנושאים] שקשורים לבריאות המתרחצים בלבד.
 ש. אם הזרם זיהום לים זה פוגע גם במתרחצים וגם בדגים.
 ת. אנו שנינו אחראים. הם מקבלים את אותם דיווחים על אירוע התקלה במכון טיהור, אנו מפקחים על הדגימות והם יכולים לעשות דגימות אם הם רוצים."

באשר לנטילת דגימות מי ים, הן בכלל והן בפרט באירוע נשוא עניינינו, הבהירה אינני פוהורילס (שם, ש' 16-19):

"באותו אירוע הגנת הסביבה לא עשו דגימות כי לא היה צורך, דגימות מהים הם כלי לקבלת החלטות אך לא הכלי היחיד, יש שיקולים אחרים לגמרי, כמו למשל, תקלה במערכת מכון טיהור שבעצם אין יותר מזה. אתה יודע שיש תקלה והביוב זורם לים הוא באיכות ירודה."

ובהמשך (שם, עמ' 7 ש' 5-9):

"ש. למעשה אם יש תקלה מוסגים אלה, סוגרים את החופים ולא משנה באותו שלב מה אומרות הבדיקות כי בעצם יש סכנה בגלל הזרמים שזה יגיע לחופים סמוכים.
 ת. נכון. יש גם עניין של זמן, ברור שאם דוגמים בשעה 12:00 באותו רגע לא הייתה הזרמה אולי לא נראה את זה, אולי שעה אחרי נראה לכן אנו לא רואים את זה כאינדיקציה בזמן אירוע אלא רק בבדיקות השוטפות."

ושוב, בהמשך (שם, עמ' 8 ש' 5-9):

"ש. האם הביאו לך דגימות או תוצאות של דגימות של מה שהזרמו בפועל לים.
 ת. לא זוכרת. יכול להיות שבבירור הציגו לי. אולי. אך אני לא זוכרת. אנו מבקשים דגימות של מה שנזרם לים אבל באותו אירוע הראשון האיכויות השתנו כל הזמן לכן היה קשה לבחון באותו זמן את האיכויות, הן כל הזמן השתנו וזה היה תלוי איך שהתאגיד ניסה להתגבר על התקלה, הבירור התמקד בבדיקת התקלה פחות בתוצאות."

והוסיפה, לשאלות ב"כ המשיבה (שם, 8 ש' 17-24):

"ש. תתייחסי בבקשה לדבר המהותי, האם כל הדגימות בכל המועדים שנלקחו עמדו בתקנים.
 ת. כן הם עמדו.
 ש. על סמך סעיף 2 בתקן הוחלט לסגור את החוף.
 ת. כן.
 ש. כלל הדגימות שנלקחו ביום 10, 11, 12.3 לא העידו על חריגות.
 ת. נכון.
 ש. באף אחד מהפרמטרים.
 ת. נכון. התקן מדבר על פוטנציאל לזיהום שמדובר בתקלה."

אינג' פוהורילס התייחסה גם לבירור שנערך למשיבה לאחר האירוע והמסקנות שהתקבלו בעקבותיו

(שם, עמ' 6 ש' 20-29):

"משרד הגנת הסביבה הוזמן גם לבירור אחרי האירוע ויש סיכום שזימנו את תאגיד מי הרצליה, זימנתי גם את סגן מהנדס ראשי במשרד הבריאות שהוא גם בקי ומאד מקצועי במערכות ביו ובמכונות טיהור שפכים, משרד הגנת הסביבה היתה נציגה גם כן, וקיבלנו בעצם דיווח ופירוט. זה היה אחרי שתי התקלות במכון טיהור השפכים. היה מעין בירור עם מסקנות והפקת לקחים, בשורה אחת תחזוקה מונעת, היא לא
--- **סוף עמוד 17** ---

מותרות [במקור יתירות], זה משהו שצריך לבצע אותה וזו הייתה המסקנה מהבירור, יש צורך לעשות תחזוקה מונעת בצורה הרבה יותר הדוקה למכון טיהור שפכים על מנת למנוע אירועים שבהם יש הזרמה של שפכים או קולחין לים. הבירור על אותו אירוע כפול היה גם על זה שלא דווח על תקלה חוזרת וקיבלנו התנצלות ממהנדס התאגיד, לקח את זה על עצמו, אריק אבנרי."

והוסיפה, לשאלות ב"כ המשיבה (שם, עמ' 8 ש' 25 עד עמ' 9 ש' 5):

"ש. בתאריך 18.4.13 נערך בירור.

ת. נכון.

ש. זה צורף כנספח 3 להודעת היועמ"ש. נכון שלא ציינת בבירור שהיה זיהום של מי ים. ת. זומנו לישיבה תאגיד מי הרצליה לגבי התקלה שקרתה במכון טיהור השפכים ורצון למנוע תקלות בעתיד דומות. זו הייתה מטרת הבירור. כתבתי בתחילת דברי שמשרד הבריאות תיאר את השתלשלות האירוע, סעיף 3 פסילת חופי הרחצה עקב הזרמה קולחין חריגים לים.

ש. כשנאמר קולחין חריגים אלה קולחין לאחר טיפול.

ת. באופן עקרוני כן, פה לא נעשה טיפול מלא בגלל התקלה.

ש. טיפול שניוני נעשה.

ת. בחלקו. יש עובדות שהייתה תקלה. יש סיכום של התקלה במכון טיהור שפכים של מהנדס התאגיד שמדבר על כל התקלה. זה מפורט בסיכום.

ש. אני לא רואה הערה אלה אני רואה שניהול האירוע היה לשביעות רצון שני המשרדים.

ת. נכון. בתחילת דברי אמרתי שכל האירוע התנהל בשיתוף מלא עם תאגיד מי הרצליה ומלבד התקלה באירוע השני בעצם הדיווחים הגיעו אלינו וקיבלנו את המידע שביקשנו לקבל."

ושוב, בהמשך (שם, עמ' 11 ש' 3-17):

"ש. את המלצת להגיש כתב אישום בתיק זה.

ת. לא. אנו לא צד לדיון, גם לא המלצנו על הגשת כתב אישום.

ש. את מגדירה את האירוע הזה בהתחשב בגורם לתקלה כרשלנות.

ת. לא. לא רשלנות. אני לא יודעת אם זה רשלנות בהיבט משפטי אבל האירוע הזה הצביע על תחזוקה מונעת לא מספיקה.

ש. באמצעות התחזוקה המונעת ניתן היה למנוע את שבירת המצלל.

ת. קודם כל גם אם לא ניתן היה למנוע בוודאות ניתן היה לקצר את תקופת ההזרמה של קולחין ירודים לים ובכך את הנזק לציבור.

ש. איך אפשר לטפל במצלל בבריכה שנמצאת ב-2400 מטר קוב.

ת. המקצוע שלי הוא מהנדסת לבריאות הסביבה והציבור. לא באיך מתקנים מצלל של מכון טיהור שפכים.

ש. למה זו לא הייתה התשובה לשאלה הקודמת.

ת. נערך בירור עם התאגיד וגם עם אנשי מקצוע ואנשי הגנת הסביבה וזו הייתה המסקנה של אנשי המקצוע כולל תאגיד מי הרצליה שבא עם הצעות לשיפור גיבוי והתחזוקה המונעת. הצעות שגם יושמו בהמשך."

אינג' פוהורילס התבקשה להתייחס גם להיתר ההזרמה לים שבידי המשיבה ולמשמעותו לעניין

האירוע והשיבה לעניין זה לשאלות ב"כ המבקשים, כך (שם, עמ' 7 ש' 12-32):

"ש. אחת מהטענות שלהם היה מותר לנו להזרים כי יש היתר הזרמה.

ת. היתר הזרמה לים זה היתר שניתן ע"י ועדה להיתרים שמנוהלת על ידי משרד הגנת הסביבה ויש בוועדה נציג מטעם משרד הבריאות, מדובר בוועדה ארצית. דנים

בה על כל הזרמה לים מראש. זו בקשה שבאה מראש על הזרמה של כל מיני זרמים של מים ביחידות שונות.

לשאלות ביהמ"ש:

ש. למה בכלל יש ועדה ולמה נותנים היתרים.

ת. למשל מכון טיהור שפכים בהרצליה שהוא דבר מבחינתי מזעזע כי בעצם המכון הזה עושה טיפול לשפכים אלה באיכויות שהן איכויות מעולות בזמן רגיל, עד כדי כך שאישרנו להשקות את פארק הרצליה במי קולחין שהן קולחין באיכות מעולה זה האיכויות שהמכון מוציא חבל מאד שהמים האלה באיכות מאד טובה זורמים לים כי אין שימוש כרגע.

ש. היתר הזרמה לים זה גם קולחין באיכות טובה.

ת. כן. לא אמור להיות שופכים בכלל, כל מיני סוגים של מים שנדרשים לזרום לים מסיבה שאין פתרון אחר, ומכון טיהור שפכים הוא הדוגמא, אין שימוש למים האלה, השימוש הבלעדי כרגע זה השקיה של הפארק ופרדסים של גליל ים. אלה השימושים היחידים שמהווה 20% של קולחין ושאר הקולחין זורמים לים.

ש. זאת אומרת אם יש היתר הזרמה של קולחין לים אז היתר הזה אומר לאיזה איכות.

ת. נכון. לא ניתן לחרוג מהאיכות שנקבעה בהיתר. פה היתה חריגה מהותית מעצם התקלה.

ש. הם בעצם הזרימו קולחין באיכות שחרגה מההיתר.

ת. נכון.

אינג' פוהורילס התבקשה להתייחס לחוות דעתו של אינג' לשם, על צרופותיה והשיבה לשאלות ב"כ

המשיבה בעניין זה, כך (שם, עמ' 9 ש' 30 עד עמ' 10 ש' 15):

"נשאלת לגבי נושא של דיגום שמתבצע במוצא הקולחין לים. האם עברת על חוות דעתו של מר לשם.

ת. כן.

ש. ראית את הנספחים שצורפו לחוות הדעת כולל תוצאות המעבדה של חב' בקטוכם.

ת. ראיתי.

ש. את יכולה לאשר שזה דיגום מורכב של 24 שעות.

ת. אני לא ביצעתי את הבדיקה.

ש. תוצאות הבדיקה.

ת. ראיתי.

ש. תוצאות בדיקה אלה עומדות בתקן.

ת. הכלי שנקרא דיגום של מי קולחין, מי ים, הוא כלי שמסייע לקבל החלטות לגבי סכנה לבריאות הציבור, כפי שאמרת קודם תלוי מתי עשו את הדיגום באיזה שלב של האירוע, היה במהלך 10 ימים תקופות שהמצב השתפר ותקופות שהמצב החמיר עקב הרצון של כולם לתקן את התקלה במכון הטיהור, ולכן לא הייתי מסתמכת על תוצאות של 24 שעות אבל הם לא לאורך כל התקופה של עשרת הימים.

ש. מפנה לנספח 7 לחוות הדעת. תעודת בדיקה שמעידה על דיגום מיום 17.3. בשעה 10:30. זה נטילת הדגימה גם פה כל התוצאות עומדות בתקן, גם אם את אומרת שלא מסתמכים על נקודה זו או אחרת אנו רואים בדיקות מכל יום של האירוע שלא נמצאו בהן חריגות.

ת. בעת האירוע לא הובאו לידיעתי תוצאות של הדיגום המורכב במהלך עשרת הימים, יכול להיות שראיתי אחד או שניים. לא ראיתי מה שאתה מתאר כאן בזמן אמת."

בהמשך הדיון נחקר אינג' אהוד לשם על חוות דעתו, תוך שהבהיר, כי עובר לעריכת חוות דעתו הוא ביקש מהמשיבה להעביר לעיונו את כל הדגימות שבוצעו במועדים הרלבנטיים לעניינו ועוד הבהיר,

--- סוף עמוד 19 ---

כי בטרם ההזרמה אל הים, חיטאה המשיבה את מי הקולחין בכלור, כאשר לעמדתו בכך הבטיחה

המשיבה את מניעת הזיהום (שם, עמ' 11 ש' 26-32):

"ש. האם ביקשת מהנתבעת מי הרצליה את כל תוצאות הדגימות שהם עשו.

ת. כן. זה מצוין בדו"ח. כלל התוצאות הנוגעות לאירוע.

ש. האם ישנן תוצאות של דגימות של איכות הקולחין בנקודת ההזרמה שלהן.

ת. תשלח צוללן של 800 מ' בפנים הים ו-17 מ' בעומק ואפשר לקחת דגימה.

ש. למעשה אותן קולחין שנפלטים באותו רגע מהצינור הם אותן קולחין שיוצאים מהבריכה זה לא משתנה בצינור.

ת. הם כן השתנו, מה שעשה תאגיד המים הוא שם כלור בכניסה לצינור שיוצא לכיוון הים."

ובהמשך, לשאלות בית המשפט (שם, עמ' 12 ש' 28 עד עמ' 12 ש' 2):

"ש. איפה ואיך מכניסים כלור.

ת. באופן רגיל לא מכניסים כלור כי אין כי האיכות טובה, בגלל התקלה באמצעות משאבת כלור הוכנס כלור לצינור הסופי שהולך לים ולכן זה הרג את כל החיידקים.

ש. שנלקחו דגימות ממה שאנו קוראים מי הקולחין עצמם אז הם נלקחו מהצינור שמזרים את ששת הברכות הסינון לפני הכלור.

ת. לפני הכלור. האיכות הייתה עוד טובה לפני הכלור. האיכות כמה שהייתה פחותה היא עדיין טובה מאד."

בהמשך, עימת ב"כ המבקשים את אינג' לשם עם הטענה, כי תוצאות הדיגום האוטומטי של בקטוכם

מיום 10.3.13 כלל אינן רלבנטיות לאור מועד ההזרמה המצוין בדו"ח אירוע התקלה מיום 14.3.14

(נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה), ועוד עימת אותו עם הטענה, כי מדו"ח אירוע התקלה

האמור עולה, כי הן ביום 9.3.13 והן ביום 10.3.13 בוצעו על ידי המשיבה בדיקות מעבדה של השפכים,

אולם בדיקות אלה לא נזכרו בחוות דעתו (שם, עמ' 13 ש' 5-21):

"ש. התוצאות של הבדיקות הן של הים.

ת. לא, של הצנרת.

ש. יש בדיקות של בקטוכם של מה שהזרם.

ת. כן.

ש. למעשה יש שתי בדיקות אחת מיום 10.3 והשנייה 17.3.

ת. זה מה שצורף זה מה שיש.

ש. בתעודת הבדיקה מיום 10.3 שעת הדיגום היא 12:55.

ת. האירוע היה ביום 8.3 והדיגום ביום 10.3.

ש. תקן אותי אם אני טועה דוח של מי הרצליה שצורף לחוות הדעת היועמ"ש נספח 1, מצוין שביום 10.3 בשעה 15:30 הוזרמו קולחין לים, האם התוצאה של בדיקה שלוש

שעות לפני ההזרמה רלבנטית.

ת. ההזרמה הייתה רציפה, הדגימה של בקטוכם הייתה בשעה 12:55.

ש. מפנה אותך לאותו דוח אירוע וצוין ביום 9.3 בוצעה בדיקת מעבדה של השפכים.
 האם יש לך אותה.
 ת. אין לי אותם פה.
 ש. לאחר מכן, ביום ראשון 09:00 גם בוצעו בדיקות מעבדה של השפכים האם יש לך את התוצאה.
 ת. אין לי תוצאות, יש לי את משרד הבריאות והתוצאות תקינות."

לאחר הדיון, סיכמו הצדדים את טענותיהם בכתב והחלטה זו ניתנת לאחר שהוגשו גם סיכומי תשובה מטעם המבקשים.

--- סוף עמוד 20 ---

2. טענות הצדדים

המבקשים טוענים, כי בנסיבות העניין קמה להם ולחברי הקבוצה עילת תביעה כנגד המשיבה בגין מפגע סביבתי, וכי בנוסף עומדת להם ולחברי הקבוצה עילת תביעה כנגד המשיבה בגין הפרת חובה חקוקה (הפרת הוראות [חוק תאגידי מים וביוב](#), [חוק המים](#), [החוק למניעת מפגעים](#) סביבתיים ו[חוק שמירת הסביבה החופית](#)), וכן בגין רשלנות. נטען, כי במקרה זה הוכח כי כתוצאה מרשלנות והזנחה רבת שנים נאלצה המשיבה להזרים ביוב אל הים במשך עשרה ימים (לסירוגין), כי ההזרמה לא הייתה בהתאם להיתר ההזרמה שבידי המשיבה, וכי בהתאם להוראות התקן החל, הייתה חובה לסגור את החופים בנסיבות העניין. נטען, כי שני אירועים חמורים נוספים מתווספים לרשלנות המשיבה: הראשון, העלמת שתי בדיקות מעבדה אשר המשיבה הצהירה, בזמן אמת, כי ערכה למי הקולחין, אך כעת היא טוענת שהן אינן ברשותה; השני, מסירת הודעה כוזבת, ביום 13.3.13, שלפיה התקלה תוקנה, כאשר במהלך ביקורת פתע, שנערכה כשלושה ימים לאחר מתן ההודעה, נמצא כי המשיבה המשיכה להזרים ביוב אל הים, וזאת בניגוד גמור להודעה מטעמה שלפיה התקלה תוקנה והביוב אינו זורם אל הים. על פי הטענה, האירועים הנוספים שאירעו בימים 7.6.13 ו-1.7.13, שבמהלכם שוב הזרם ביוב אל הים, אך מחזקים את המסקנה בדבר רשלנותה של המשיבה בתחזוקת המכון לטיהור שפכים שבאחריותה.

המבקשים טוענים עוד, כי בענייננו מתקיימים כל התנאים לאישור התובענה כייצוגית: עילת התביעה נמנית על העילות המוזכרות [בחוק תובענות ייצוגיות](#) כעילות שניתן להגיש בגין תובענה ייצוגית, בהיות התובענה בגין מפגע סביבתי; יש אפשרות סבירה שהשאלות הנדונות יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה, משהוכח קיומו של זיהום מי הים על ידי המשיבה; השאלות העובדתיות והמשפטיות העומדות בבסיס התובענה משותפות לכל חברי הקבוצה, שהרי כל אחד מיחיד הקבוצה נפגע מזיהום מי הים ולכלל חברי הקבוצה אינטרס משותף בדמות אכיפת הוראות החוק ושמירה על סביבה הולמת נטולת סיכונים בריאותיים; ניהול ההליך בדרך של תובענה ייצוגית הוא בבחינת הדרך ההוגנת והיעילה לדון בסכסוך, שהרי המדובר בקבוצה גדולה, אשר חבריה לא יפעלו באופן אינדיבידואלי להגשת תביעה כנגד המשיבה, ובהגשת התביעה ניתן יהיה לאכוף על המשיבה את דיני הגנת הסביבה; קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת ובתום לב.

המשיבה טוענת, כי דין בקשת האישור להידחות על הסף, וזאת הן מפאת חוסר סמכות, הן לנוכח עיסוק בנושאים שלא ניתן להגיש בגינם תובענה ייצוגית והן בשל שיהוי בהקשת בקשת האישור. **המשיבה** טוענת עוד, כי יש לדחות את בקשת האישור גם לגופה, משלא עלה בידי המבקשים להציב תשתית ראייתית כלשהי לביסוס טענותיהם בדבר אחריות המשיבה לזיהום כלשהו, או לעצם קיומו

--- סוף עמוד 21 ---

של זיהום, וזאת לא במועד הגשת בקשת האישור ולא לאחר קבלת תוצאות הבדיקות שבוצעו במי הים על ידי המדינה. נטען, בהקשר זה, כי טענותיהם של המבקשים נטענו ללא כל ביסוס מדעי אובייקטיבי, וזאת על אף שהמדובר בתובענה הטעונה בירור של מומחה לתחום איכות הסביבה. מנגד, כך נטען, תוצאות הבדיקות אשר בוצעו על ידי משרד הבריאות בימים 10.3.13, 11.3.13 ו-12.3.13 ואשר צורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה מיום 17.12.13, מצביעות באופן חד וברור ושאנו משתמע לשתי פנים, כי לא היה זיהום בים או בחוף הים ואפילו כי לא היה חשש לזיהום כלשהו. נטען, כי על מנת שלא יהיה ספק בעניין זה ולתמיכה בטענותיה, פנתה המשיבה אל המומחה מר אהוד לשם וקיבלה את חוות דעתו המקצועית בסוגיה, אשר ממנה עולה ברורות, כי במסגרת האירוע נשוא בקשת האישור לא

היה כל זיהום של מי חיים או של חוף חיים, לא הופרו חוראות הדין ולא היו רשלנות או מחזל מכל סוג שהם או "אי החזקת המתקנים בצורה תקינה" מצדה של המשיבה. **המשיבה** מוסיפה וטוענת, כי אף לא אחד מבין התנאים הנדרשים לאישור תובענה כייצוגית מתקיימים בענייננו.

3. מסגרת הדיון: תובענה ייצוגית בגין מפגע סביבתי

מאז ומעולם היו השפעות הדדיות בין האדם לבין סביבתו; משחר התרבות האנושית ניסה האדם להתאים את סביבתו לצרכיו ולרצונו ומנגד תנאי הסביבה השפיעו על התנהגותו ועל תרבותו של האדם.

יפים דבריו של עמוס עוז שאמר בהקשר של "שמירה על הסביבה": עמוס עוז, "אהבת הארת – נגד שמירת הטבע", בתוך: ג'רמי בינשטיין, מקום למחשבה, 108-109 (2000):

"הגיע תורו של וידי נורא. אני מתנגד לשמירת הטבע. עצם האידיאל של "שמירה" אינו מקובל עליי כמעט בשום תחום מתחומי החיים. לא באנו לעולם כדי לשמור או לשמר איזה דבר: מצוות, מעשי אבות, טבע או מורשת תרבות. יש איזה עיוות בכל מסורת ובכל הלך נפש אשר במרכזו עומד מעשה של שימור". אין אנו יורשיו של מוזיאון, ולא באנו לעולם כדי להסיר בסבלנות את האבק מעל מוצגים או כדי לצחצח את הזוגיות ולהוליך להקות של מבקרים הולכים על בהונותיהם משכיית חמדה לשכיית חמדה. אין אנו קיימים אך ורק כדי לשמר: מסורת אבות או פלאי טבע, זיכרונות ילדות או חפצי קודש. פן יהיו חיינו לחיי פולחן. העולם אינו מוזיאון. גם הטבע אינו מוזיאון. גם התרבות אינה מוזיאון, מותר לגעת! מותר להזיז, לקרב, להרחיק, לשנות ולהטביע את חותמנו אנו. גע באבן, גע בחי, גע בזולת, כיצד לגעת? אם הייתי צריך לסכם זאת על רגל אחת ובמילה אחת, הייתי אומר: באהבה.

איש ואישה באהבתם נוגעים זה בזה ואף משנים זה את זה דרך אהבתם. וכן הורה וילדו. אחים ואחיות. אדם וחברו. אדם ותרבותו, מורשת אבותיו. אדם ובית מגוריו. **בתנאי שהנגיעה והשינוי יהיו הדדיים, "דו-סטריים": בעוד אתה משנה את הנפשות הקרובות לך או את סביבתך או את נופיך, היה מוכן להינגע ולהשתנות על-ידם. בעוד אתה מעצב את העולם, הנח לעולם לעצב אותך.**

--- סוף עמוד 22 ---

... מותר לגעת ומותר לשנות, כל עוד אתה עצמך מוכן להינגע.

אכן, האדם משפיע על סביבתו, והסביבה משפיעה על האדם. אולם, ככל שהתרבות האנושית התפתחה, השתנה האיזון שבין השפעות הדדיות אלה והשפעת האדם על הסביבה העולמית, לצערנו תוך גרימת נזקים, גוברת והולכת ומגיעה לממדים שטרם נראו כמותם. אחת הדרכים המרכזיות שבהן האדם משפיע על סביבתו היא יצירת זיהומים סביבתיים (ראו בעז **שנור, תביעות נזיקין סביבתיות**, עמ' 21 (2011), להלן: **שנור, תביעות נזיקין סביבתיות**). על הקונפליקט שבין רצונו של האדם להשתלט על סביבתו לבין המחיר שהתקדמות זו גובה ראו **בב"ץ 6971/11 איתנית נ' מדינת ישראל**, [פורסם בבנו] פסקה 10 (2013), להלן: **בגץ איתנית**).

הזיהומים הסביבתיים גורמים לסיכונים בריאותיים; הם מורידים את ערך הנכסים הסמוכים להם; הם פוגעים בסביבה הטבעית: בבעלי חיים, בצמחיה ובמערכות אקולוגיות שלמות; הם יוצרים סיכונים לדורות הבאים שאת חלקם קשה לצפות היום; הם גורמים חוסר צדק סביבתי, שכן נשכרים מהם בעיקר תאגידים וגופים ממדינות עשירות הפועלים למען רווחי בעליהם, בעוד הנפגעים באים בחלקם הגדול משכבות סוציאקונומיות נמוכות במדינות העשירות וממדינות עולם שלישי; והם גורמים לשינויים במערכת האקולוגית העולמית, כמו אפקט החממה ודלדול שכבת האוזון. התוצאה החמורה ביותר של השפעות אלו היא הסכנה לעצם האפשרות שהמין האנושי יוכל להמשיך ולהתקיים לאורך שנים כחברה תרבותית מפותחת (**שנור, תביעות נזיקין סביבתיות**, עמ' 23-24). להיבט זה, של אי-הפיכות או למצער של השלכות ארוכות טווח, ישנה חשיבות מיוחדת במדינת ישראל בשל היותה מדינה קטנה וצפופה, שבה החלטות תכנוניות וסביבתיות שגויות עלולות להנציח פגיעות משמעותיות בערכי טבע ונוף ולהשפיע על בריאות התושבים ללא אפשרות של תיקון (ראו **בגץ 9409/05 אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנה על הסביבה נ' הוועדה הארצית לתכנון ובנייה של תשתיות לאומיות**, פ"ד סד (2) 316 (2010)).

פרט 6 לתוספת השנייה **לחוק תובענות ייצוגיות** קובע את האפשרות להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית שעניינה: "תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לעניין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" – כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים".

החוק למניעת מפגעים סביבתיים מגדיר **בסעיף 1** "מפגע סביבתי", כדלקמן:

"זיהום אוויר, רעש, ריח, זיהום מים, זיהום מי-ים, זיהום על ידי פסולת, זיהום על ידי חומרים מסוכנים, זיהום על ידי קרינה, פגיעה בסביבה החופית, והכל כשהם בניגוד לחיקוק, לצו, לתכנית, לרישיון עסק או לכל היתר או רישיון אחר, או שיש

בהם פגיעה בבריאותו של אדם או גרימת סבל ממשני לאדם; לעניין זה "תכנית" –
 מהגדרתה בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה- 1965";

על פי ס' 2(א) לחוק למניעת מפגעים סביבתיים, "גורם המפגע", הוא "מי שגורם או עומד לגרום מפגע סביבתי".

--- סוף עמוד 23 ---

כפי שיובהר להלן, יתרונות רבים טמונים בהגשת תובענה ייצוגית בגין מפגע סביבתי, באשר במקרים רבים מדובר בתביעות ששווין לכל תובע אינו מצדיק את הגשתן כתובענות בודדות, בעוד איחודן בתובענה ייצוגית אחת הופך את ניהולה של התביעה לכדאית. כמו כן, תביעות מסוג זה נחשבות לתביעות סבוכות ויקרות באופן מיוחד, אשר דורשות התמחות מיוחדת ומשאבים ניכרים. בנוסף על כך, בשל מיעוט הפסיקה בישראל לגבי תביעות נזיקין שצומחות מזיהומים סביבתיים, קשה לעורכי דין לנבא ניבוי מוצלח את סיכויי ההצלחה של תביעות כאלה, והגשת תביעות כאלה מצריכה לימוד תחום חדש מצדו של עורך הדין. גורמים אלה מרתיעים עורכי דין מלקבל על עצמם את הטיפול בתביעות מסוג זה גם כאשר גובה הנזק לתובע שאותו הם מייצגים אינו מבוטל והיה עשוי להוביל להגשת תביעות בתחומים אחרים של דיני הנזיקין. לפיכך, המנגנון של תובענות ייצוגיות, שמאפשר לעורכי דין להרוויח סכומים ניכרים במקרה של הצלחה בתביעה, הוא חיוני לשם הפיכת תביעות כאלה למעשיות (לשיקול הכלכלי כמניע את גלגלי התובענות הייצוגיות ראו: ע"א 8037/06 ברזילי נ' פרינר (הדס 1987) בע"מ, [פורסם בנבו] בפסקה 70 (2014), להלן: עניין פרינר).

התנאים להגשת תובענה ייצוגית מפורטים בסעיפים 3, 44 ו-8 לחוק תובענות ייצוגיות. ישנם שישה תנאים בהם על מבקש האישור לעמוד כדי שהתובענה תאושר כתובענה ייצוגית. לעניין זה נקבע ברע"א

2128/09 הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' רחמים עמוסי [פורסם בנבו] (2012):

1. "עניין התובענה – "לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית" (סעיף 3(א) לחוק).
2. "זהות התובע – ככל הנוגע להגשת בקשה לאישור תובענה ייצוגית בידי יחיד, ישנה דרישה ל"אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א)" (סעיף 4(א)(1) לחוק). אולם, אם תנאי זה בלבד אינו מתקיים, יאשר בית המשפט את התובענה הייצוגית אך יורה בהחלטתו על החלפת התובע המייצג (סעיף 8(ג)(2)).
3. "השותפות בקבוצה – "התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה" (סעיף 8(א)(1) לחוק).
4. "סיכויי התובענה – קיימת אפשרות סבירה שהשאלות הנ"ל תוכרענה במסגרת התובענה לטובת הקבוצה (שם).
5. "התאמת המסגרת למחלוקת – "תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין" (סעיף 8(א)(2) לחוק).
6. "התאמת המסגרת לחברי הקבוצה – קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת ובתום לב (סעיפים 8(א)(3) ו-8(א)(4) לחוק).

לאור האמור לעיל, התנאים לאישורה של תובענה ייצוגית לפי חוק תובענות ייצוגיות הם כדלקמן:

- (1) למבקש עילת תביעה אישית באחד מן העניינים הכלולים בתוספת השנייה לחוק, או בהוראת חוק מפורשת; (2) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה; (3) יש אפשרות סבירה שהשאלות המשותפות דלעיל תוכרענה בתובענה לטובת הקבוצה; (4) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין; (5) קיים יסוד

--- סוף עמוד 24 ---

סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת; (6) קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בתום לב.

עולה, אפוא, שעל מנת לעמוד בתנאים לאישורה של התובענה נשוא עניינו כייצוגיות, על המבקשים לשכנע את בית המשפט כי קיימת אפשרות סבירה שייקבע כי המשיבה יצרה "מפגע סביבתי". לשם כך, נדרשים המבקשים להניח תשתית ראייתית לכאורית שלפיה התקלה שארעה ביום 8.3.13 הביאה לזיהום מי הים.

ואולם, עוד בטרם אברר אם המבקשים אכן עמדו בנטל המוטל עליהם, ואף בטרם אדון בטענות המקדמיות (הרבות) שהעלתה המשיבה בגדרי הליך זה, מצאתי לנכון לעמוד להלן בהרחבה על חשיבותן הציבורית של בקשות לאישור תובענות ייצוגיות בהקשר של הגנת הסביבה, באשר לטעמי עניין זה צריך לעמוד לנגד עיני בית המשפט הן בעת הדיון בטענות המקדמיות, הן בעת הדיון בהתקיימותם של התנאים לאישור תובענה כייצוגית. אשר על כן, אעמוד להלן, תחילה, על חשיבותן הציבורית של בקשות אישור בהקשר של הגנת הסביבה. לאחר מכן, אתייחס לטענות המקדמיות

שהעלתה המשיבה בגדרי הליך זה, ובהמשך אעמוד על התנאים לאישור תובענה כייצוגית ואברר האם תנאים אלה מתקיימים במקרה שלפני.

4. על חשיבותן הציבורית של בקשות לאישור תובענות ייצוגיות בהקשר של הגנת הסביבה

על חשיבותן הציבורית של בקשות לאישור תובענות ייצוגיות בהקשר של הגנת הסביבה עמדתי בהרחבה במסגרת ת"צ (ת"א) 38647-12-09 עומרי חצור נ' עיריית אור יהודה [פורסם בנבו] (2013), להלן: עניין חצור). באותו עניין נפרץ צינור ביוב המוביל את השפכים של העיר אור יהודה ויישבו הסביבה וכתוצאה מכך זרמו מי ביוב לנחל איילון ולנחל הירקון. במשך שבועות התעלמו הרשויות מהאירוע ומהנזק שנגרם לסביבה, כאשר אף אחת מהן אינה לוקחת יוזמה לתיקון הנזק ותוך שכל אחת מהרשויות המעורבות מבקשת להטיל את האחריות לתיקון הצינור הביוב על רעותה. כתוצאה מכך, זרמו מי הביוב ללא הפרעה גם לחופי הים של ת"א והרצליה והביאו לזיהום מי הים, עד כדי סגירתם של חופי תל אביב והרצליה למשך למעלה מחודשיים. בסופו של יום הגיעו הצדדים שם להסדר פשרה, תוך שהאחריות לפיצוי, שניתן לטובת הציבור ושיקום הנחל, חולקה בין הרשויות השונות.

אחזור על עיקרי הדברים שנאמרו בעניין חצור גם בגדרי החלטה זו, תוך שארחיב ואוסיף על הדברים שנאמרו שם.

א. הגנה על הסביבה והזכות לסביבה ראויה

--- סוף עמוד 25 ---

השמירה על איכות הסביבה היא מרכיב חשוב בקביעת איכות החיים ואינטרס חברתי מן הדרגה הראשונה. לבית המשפט תפקיד בשמירה על הסביבה ועל המשאבים המצומצמים של טבע ונוף בישראל, כן תפקידו להגן על זכויות הפרט לסביבה ראויה. על בית המשפט לפעול למטרות אלו במסגרת המשפט המינהלי, הפלילי והאזרחי (ראו, בין רבים, ע"א 99/8116 אדם טבע ודין-אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' הוועדה המקומית לתכנון ובניה שומרון, פ"ד נה(5) 196 (2001); עע"מ 2273/03 אי התכלת שותפות כללית נ' החברה להגנת הטבע [פורסם בנבו] (2006); בג"צ 9402/03 בוכניק נ' המועצה הארצית לתכנון ולבניה [פורסם בנבו] (2007); עע"מ 10277/06 חברת פנינת אילת בע"מ נ' הוועדה המחוזית לתכנון ובניה מחוז הדרום [פורסם בנבו] (2010). להתייחסותו של המשפט העברי לנושא איכות הסביבה מנקודת מבטו של הדין האזרחי והדתי ראו את פסק דינו של כב' השופט הנדל בבג"ץ 1756/10 עיריית חולון נ' שר הפנים [פורסם בנבו] (2013), להלן: בגץ עיריית חולון) ובבג"ץ איתנית).

חשיבותה של ההגנה על איכות הסביבה הוכרה על ידי בית המשפט העליון כשיקול רב ערך, הן במישור הלאומי והן במישור הבינלאומי. כך, למשל, בבג"ץ 02/4128 אדם טבע ודין-אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד נח(3) 503 (2004), נאמר מפי כב' הנשיא א' ברק (עמ' 513-512):

"האדם הוא חלק מסביבתו. הוא מקיים עם סביבתו יחסי גומלין. הוא משפיע על סביבתו והוא מושפע ממנה. הקרקע, המים, האוויר הם היסודות לקיום האנושי... הם הבסיס לקיום הפיזי. הם הבסיס לקיום הרוחני. איכות החיים נקבעת על-פי איכות הסביבה. אם לא נשמור על הסביבה, הסביבה לא תשמור עלינו. מכאן החשיבות הרבה - לכל פרט ופרט ולחברה ככלל - בשמירה על איכותה של הסביבה שבה מתנהלים חיינו... אכן, אחד האתגרים החשובים ביותר של ימינו (בעולם ובישראל) הוא זה של איכות הסביבה. יש בו ביטוי לצורך של "שמירת הטבע והנוף - מעשה בראשית - בלא שיד אדם תקלקל את מעשה הברואה" (השופט מ' חשין בבג"ץ 2920/94 הנ"ל, בעמ' 455). אחד הערכים החברתיים הראויים להגנה הוא זה של שמירה על משאבי הטבע. כך במישור הבינלאומי... כך גם במישור הלאומי שלנו, שכן "המדינה עוברת תהליכי פיתוח אשר משנים בצורה מהותית את תבניות הנוף" (פיש, שם, עמ' 8). בעניין זה טרם פותחה דייה המודעות שלנו לצורך לשמר את סביבתנו. בצדק ציין השופט אנגלרד כי "לצער, המודעות בחברה הישראלית לאיכות הסביבה ולשמירה על נכסי הטבע למען הכלל ולמען הדורות הבאים עדיין אינה מפותחת. אנו מפגרים בנושא איכות הסביבה פיגור רב אחר רוב המדינות המפותחות" (ע"א 8116/99 אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבניה, שומרון, פ"ד נה(5) 196, 209). עם זאת, לאחרונה התגברה מודעות בעניין זה..."

לצד זאת, הוכרה זכותו של הפרט לחיים בתנאים סביבתיים ראויים, היא הזכות לאיכות סביבה ראויה, בין אם כזכות עצמאית ובין אם כזכות נגזרת מחוקי היסוד, כגון הזכות לכבוד האדם, הזכות לשלמות הגוף והחיים והזכות לקניין (על ההכרה בזכות לאיכות סביבה ראויה ראו פסק דינה של כב' השופטת דפנה ברק-ארז בעע"מ 683/13 רשות שדות התעופה נ' אליהו טויטו ואח' [פורסם בנבו] (2015). עוד ראו בגץ עיריית חולון, שם הכיר בית המשפט העליון בחשיבות השמירה על צדק סביבתי; דניאל פיש, "צדק סביבתי בישראל: המפגש בין דיני זכויות האדם ודיני איכות הסביבה",

--- סוף עמוד 26 ---

משפט וממשל ז', 911 (תשס"ח); **יובל שני**, "הזכות לאיכות סביבה ראויה – זכות אדם במשפט

הבינלאומי", המשפט ו', 297 (תשס"ו).

אכן, הגנת הסביבה היא ערובה לאיכות חיים במישור הפרטי, הלאומי והבינלאומי. ביטוייה שונים ומגוונים, החל בהגנה על החי והצומח נוכח פיתוח מואץ, וכלה באיכות המים והאוויר שאנו צורכים.

במאמרו **"פרקטיקה מעשית של צדק סביבתי"**, מעשי משפט א' 179 (2008), ביטא עמית ברכה תפיסה

זו:

"נושא הגנת הסביבה צובר בשנים האחרונות תאוצה בישראל, רבות בזכות הירתמותם הראויה לשבח של ארגונים וגופים ציבוריים הפועלים בתחום זה. בשנים האחרונות חלו בקרב העוסקים במלאכה מהפך פרדיגמטי ושינויי תפיסה, ובד בבד עמם התפתחה ההכרה בכך שפעילות למען ההגנה על הסביבה היא, ללא כחל וסרק, גם פעילות למען זכויות אדם. בתוך כך אנו עדים לפעילות אינטנסיבית למען ההכרה הנורמטיבית בזכות לסביבה נאותה כזכות יסוד חוקתית, על-חוקתית. המהפך הפרדיגמטי התבטא בין היתר בהבנה שאין אנו מציבים עוד את ערך ההגנה על הטבע, החי והצומח כערך עצמאי ומנותק מזכויות אדם; כיום, יותר מתמיד, אנו יוצרים סימביוזה בין הצורך להגן על הסביבה הפיזית מפני פגעי האדם לבין הצורך לאפשר לאדם לעשות שימוש מושכל במשאבי הסביבה, כך שהדור הנוכחי והדורות הבאים יוכלו ליהנות מאיכות חיים נאותה."

שנור, תביעות נזיקין סביבתיות, עומד על כך שמאז תחילת המאה העשרים ואחת ניתן להצביע על שלוש מגמות מרכזיות בהתפתחות דיני הסביבה בישראל; מגמה אחת היא מגמה של יצירת רשויות סביבתיות בעלות סמכויות רחבות אשר אמורות לטפל בבעיות סביבתיות בצורה כוללת. מגמה שניה נוגעת להגברת אפשרויות אכיפתם של סטנדרטים סביבתיים, כאשר בחקיקה הסביבתית החדשה מודגשות מאד יצירת אפשרויות אכיפה חדשות והגברת השימוש בכלים חדישים, לרבות תמריצים כלכליים ותביעות נזיקיות לשם הגברת האכיפה. מגמה שלישית היא עליית כוחם של גופים לא ממשלתיים במארג ההגנה על הסביבה.

ב. **הגנה על הסביבה במסגרת המשפט המנהלי והפלילי**

כאמור, מרבית ההסדרה הסביבתית בארץ ובעולם מושגית באמצעות מנגנוני האכיפה הקיימים במישור המינהלי והפלילי (ראו לעניין זה: איתי אלבא, **"דיני הסביבה בעידן של קפיטליזם: האם ניתן לפתח את הרגולציה הסביבתית בהתבסס על טעמים ליברטריאניים, ואם כן – כיצד?"**, המשפט כא' 139 (תשע"ו)).

הפסיקה העקבית ביחס לעבירות איכות הסביבה מדגישה את החומרה שראה בהן המחוקק ובעקבותיו בתי המשפט, ואת הצורך בענישה מרתיעה, הרתעת היחיד והרתעת הרבים. בהקשר הפלילי, נוכח הצורך החברתי הגובר בשמירה על משאבי הטבע, ונוכח ההכרה בנוק שנגרם לכלל הציבור בשל זיהום הסביבה, נקטת מדיניות ענישה מחמירה כלפי "עברייני סביבה". הדברים

--- סוף עמוד 27 ---

נכונים ביחס לאזרחים פרטיים או חברות היוצרים בעיסוקיהם מטרדים ומפגעים, וביתר שאת נכונים הם ביחס לרשויות המופקדות, בין היתר, על שמירת האינטרס הציבורי במניעת מפגעים לסביבה.

כך נקבע, למשל, ברע"פ 1223/07 סח עלי מורשד נ' מדינת ישראל-המשרד לאיכות הסביבה [פורסם בבנו] (2007), מפי כב' השופט ס' ג'ובראן:

"בית-משפט זה עמד בעבר על הנזק הרב העלול להיגרם לכלל החברה בשל ביצוע עבירות הנוגעות לפגיעה באיכות הסביבה, בציינו: "שמירת הפסולת או פיזור וניקוז בדרך בלתי מבוקרת תביא לפגיעה - לעיתים פגיעה אנושה - באיכות החיים, בצחות האוויר, בזיהום מי-תהום, בהשמדת החי" (רע"פ 7861/03 מדינת ישראל נ' המועצה האזורית גליל תחתון...) [פורסם בבנו]. הצורך החברתי הגובר בשמירה על משאבי הטבע ההולכים ומתדלדלים וההכרה בנוק שנגרם לכלל הציבור בשל זיהום הטבע והסביבה, חייבה את המחוקק לקבוע רמת ענישה משמעותית לעוברים עבירות אלו, ואת בית-המשפט בתורו לנקוט מדיניות ענישה מחמירה כלפי אותם עבריינים..."

גם ברע"פ 8487/11 חברת נמלי ישראל – פיתוח ונכסים בע"מ נ' מדינת ישראל – המשרד להגנת הסביבה [פורסם בבנו] (2012, להלן: עניין חברת נמלי ישראל), עמד כב' השופט י' עמית על חשיבות

האכיפה של החקיקה המגנה על הסביבה (בסעיף 9 לפסק דינו):

"המשפט מכיר באינטרס החברתי החשוב של הגנת הסביבה ואיכות הסביבה, לשם הגנה על בריאות הציבור ורווחתו וכדי לשמר ערכי טבע ונוף. כבר לפני שנים רבות, כשנושא איכות הסביבה היה עוד בחיתוליו, עמד בית המשפט על הצורך בהחמרה בעבירות אלה (רע"פ 244/96 כים ניר ניהול שירותי תעופה נ' מדינת ישראל, פ"ד נ3) 529, 530-531 (1996); אור קרסין **"הענישה בעבירות איכות הסביבה**, בין רטוריקה למעשה" מחקרי משפט כג 433 (תשס"ז-תשס"ח). חלפו שנים, גברה המודעות הציבורית לצורך בשמירה על משאבי הטבע ההולכים ומתדלדלים – במיוחד במדינה קטנה כמו ישראל – ועמה גדלה מעורבותו של המחוקק, וכיום אנו עשירים ברגולציה ובחקיקה עניפה בתחום איכות הסביבה."

(וראו גם לאחרונה ברע"פ 8971/15 כל בו חצי חינוס בע"מ נ' מדינת ישראל - המשרד לאיכות הסביבה

[פורסם בנבו] (ניתן ביום 16.1.27)).

ואכן, על רקע מציאות של הפרת הוראות הדין שנועדו להגנת הסביבה ועל מנת לעשות את ההפרה ואת הפגיעה בסביבה בבלתי כדאית מבחינה כלכלית, נחקק חוק הגנת הסביבה (המזהם משלם) (תיקוני חקיקה), התשס"ח-2008, שמכוחו תוקנו הוראותיהם של חוקים רבים שעניינם הגנת הסביבה. בסעיף 1 לחוק זה נאמר, כי:

"מטרתו של חוק זה לשמור ולהגן על איכות נאותה של הסביבה ולשפרה, למנוע פגיעה בסביבה או בבריאות הציבור ולשלול את הכדאיות הכלכלית שבפגיעה בסביבה, בין השאר באמצעות ענישה המתחשבת בשווי הנזק שנגרם, בטובת ההנאה שהושגה או ברווחים שהופקו תוך ביצוע עבירות שעניינן פגיעה כאמור."

--- סוף עמוד 28 ---

ואמנם, מטרתו של החוק הייתה ליתן לרשות המינהלית אמצעי אכיפה מידי ויעיל שישלים את יכולת הרשות לנקוט בהליכים פליליים, וכפי שהובהר בדברי ההסבר להצעת חוק הגנת הסביבה (המזהם משלם) (דרכי ענישה), התשס"ז-2007, ה"ח 159, 216, 217:

"הצעת החוק המתפרסמת בזה, נועדה לשנות את המצב הקיים כיום, שבו משתלם וכדאי לעבור על חוקי הגנת הסביבה בישראל. מוצע לתקן ולשפר בצורה מתואמת את אמצעי האכיפה ואת דרכי הענישה בחוקי הגנת הסביבה האלה: ... במצב הנוכחי רווחי העבריינים הפוטנציאליים גבוהים במידה ניכרת מן הקנסות המוטלים על ידי בתי המשפט. הדבר מביא לכך שלמעשה אין הרתעה של ממש שתמנע את ביצוע העבירות ואת הזיהום כתוצאה מכך. נוצר מצב שבו כאמור משתלם וכדאי מבחינה כלכלית לבצע עבירות סביבתיות ולשלם בשל כך קנסות יותר מלעמוד בתקנים הקבועים לפי חוק. הדרך היעילה להתמודד עם עבירות מעין אלה היא להטיל קנסות כבדים על המזהמים ועל ידי כך להביא למצב שבו העונש המוטל שולל את הכדאיות הכלכלית של ביצוע העבירה... בעבירות סביבתיות הנפגע הוא הציבור כולו, והפגיעה בבריאות וברווחתו היא פעמים רבות בלתי הפיכה. מטרת הצעת החוק היא ליצור מערך ענישה מרתיע, המתחשב, בין היתר, ברווחים המופקים מביצוע העבירה ובנזק שנגרם לסביבה ולציבור כתוצאה ממנה."

כאמור, מכוח חוק הגנת הסביבה (המזהם משלם) (תיקוני חקיקה), התשס"ח-2008, תוקנו חוקים רבים ובהם, בין השאר, [חוק המים](#); [החוק למניעת מפגעים](#), תשכ"א-1961; [פקודת מניעת זיהום מי-ים בשמן](#) (נוסח חדש), תש"ם-1980; [חוק מניעת זיהום הים \(הטלת פסולת\)](#), תשמ"ג-1983; [חוק שמירת הניקיון](#), תשמ"ד-1984; [חוק שמירת הסביבה החופית](#); [חוק הקרינה הבלתי מייננת](#), תשס"ו-2006; חוק לסילוק ולמחזור צמיגים, תשס"ז-2007, ובעניינינו: [חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים](#), תשמ"ח-1988. על פי התיקון מתאפשרת, נוסף על האכיפה הפלילית, גם אכיפה מנהלית על דרך של הטלת עיצום כספי ופרסום ברבים של דבר הטלתו. אמצעים אלה הם לדעת המחוקק תגובה יעילה להפרת הוראות הדין בנושאי הגנת הסביבה ולהגברת הרתעת הפרט והכלל מפני הפרתו.

בבג"ץ עיריית חולון עמד בית המשפט העליון בהרחבה על עיקרון "המזהם משלם" העומד, כאמור,

בבסיס החקיקה הסביבתית החדשה. כב' השופט ד' ברק ארז ציינה (בסעיפים 31 ו-34 לפסק דינה):

"החקיקה הסביבתית החדשה מושתתת כולה על עיקרון מאחד חשוב של צדק סביבתי, המטיל את מימון הטיפול והמחזור של פסולת על יצרניה... שהתכליות המגולמות ביסוד העיקרון של "המזהם משלם" מתקיימות גם בעניין סילוק פסולת המפעל. בין תכליות אלה ניתן למנות שתיים מרכזיות: האחת – השגת צדק חברתי לפיו הגורם המזהם הוא שישא בעלויות הטיפול בזיהום, ולא כלל החברה... השנייה – השגת התייעלות סביבתית באמצעות חיוב הגורם המזהם להפנים את עלויות הזיהום... הפנמה כאמור תגרום לכך שהמזהם יפחית את ייצור הזיהום עד למינימום הכלכלי האפשרי מבחינתו. בענייננו, אם כלל הציבור יידרש לשאת בנטל עלויות הטיפול בפסולת שייצר מפעל פלוגי, התוצאה תהיה לא צודקת, ואף לא יעילה, במובן זה שלא יהיה כל תמריץ למפעל להקטין את ייצור הפסולת או למחזרה. נהפוך הוא – בעולם ללא אגרת פינוי פסולת, אדישות המפעלים לכמות הפסולת שהם מייצרים היא לכאורה רציונלית לחלוטין מבחינה כלכלית." (הדגשה שלי – מ' א' ג').

--- סוף עמוד 29 ---

על עקרון "המזהם משלם" עמד בית המשפט העליון גם בבג"ץ איתנית, שבגדרו נדונה חוקתיות [סעיף 74 לחוק למניעת מפגעי אסבסט ואבק מזיק](#), התשע"א-2011. סעיף זה הכריז על השקת פרויקט לסילוק פסולת אסבסט מהגליל המערבי והעתירה הופנתה בעיקר כנגד חיובה של העותרת, מפעל אסבסט-צמנט המצוי באזור נהריה, לשאת במחצית מעלויות הפרויקט, עד לסכום של 150 מיליון ₪. העתירה כנגד החוק נדחתה, והדברים שנאמרו שם, מפי כב' השופט נ' הנדל, מסבירים, בתמצית, את הגיונו של עקרון זה (פסקה 25):

"עיקרון 'המזהם משלם' הוא פשוט: מי שיצר את הזיהום - יממן את סילוקו וישא באחריות לנזקים שנגרמו ושייגרמו. עיקרון זה נובע גם משיקולי יעילות, מתוך הנחה שחיוב הגורם המזהם להפנים את עלויות הזיהום יביא אותו להפחית את היקף הזיהום למינימום ההכרחי. המטרה היא להפחית את כמות הפסולת המיועדת לסילוק, ולעודד את המזהם לנקוט אמצעי זהירות ולפתח טכנולוגיה 'ירוקה'. תפיסה כלכלית זו מוצאת

ענינו כאמור ברעיון של הפנמת עלויות. לכך מצטרף גם שיקול של צדק, לפיו אין זה צודק שהגורם המזהם שהרוויח מפעולת הזיהום אך יסיט את העלויות אל כתפי הציבור (ראו: מרשה גלפי, רות פלאטו-שנער ועמיחי קרנר 'אחריות מלווים למפגעים סביבתיים' הנגרמים על ידי הלואים' הפרקליט נ 439, 442-447 (2010); יששכר רוזן-צבי 'של מי הפסולת הזו' לעזאזל?! סילוק פסולת וצדק סביבתי בישראל' מחקרי משפט כג 487, 553-554 (2007)). גישה זו הוכרה במשפט המשווה במדינות דמוקרטיות רבות, כפי שהובא לעיל...".

ובהמשך (שם, בפסקה 29):

"נפנה לאמור לעיל לפיו עיקרון 'המזהם משלם' מיוסד גם על אדנים של צדק והגינות: מי שיצר מפגע והפיק ממנו את עיקר התועלת - אך סביר והגיוני הוא שיצטרך גם לשלם על כך. טעמים אלו רלבנטיים גם לתחולה רטוראקטיבית שאיננה מבוססת על אשם."

על הדברים חזר בית המשפט העליון לאחרונה גם בע"א 6102/13 מיכאל עצמון נ' חיפה כימיקלים בע"מ [פורסם בנבו] (2015, להלן: פרשת נחל הקישון), שבגדרו נדונו תביעות הצוללנים והדייגים בנחל הקישון לפיצוי בשל זיהום הנחל. כפי שהופט י' עמית ציין בפסקה 27 לפסק דינו:

"עקרון 'המזהם משלם' הוא אפוא עקרון של מדיניות, שמנחה את הרשות בכובעה כמחוקק וכרגולטור ובפן האכיפתי, עקרון שאינו מושתת על אחריות משפטית במובן הפלילי או הנזיקי. עם זאת, כוחו של העקרון יפה במידת מה גם לדיני הנזיקין 'הרגילים', על שיקולי ההרתעה, המניעה, פיזור הנזק, הצדק וההגינות שעומדים בבסיסם. המפעלים המזהמים הם יוצרי הסיכון אך יכולים להיות גם מונעי הנזק הטוב ביותר והזול ביותר, כבעלי הידע והמיומנות הנדרשת כדי למנוע את הנזק."

היינו, לצורך הגנה על הסביבה ומניעת מפגעים יש לדאוג כי מי שמזהם לצד פעילותו חייב לשאת בעלויות. הדבר יביא לצדק סביבתי, בכך שמי שנהנה מהפעילות המזהמת יישא במחיר הזיהום או במניעתו, ואף יביא לצמצום הפעילות מקום שהמזהם יפנים את העלויות. יש חשיבות להכרה בעקרון 'המזהם משלם' גם לעניין תובענות ייצוגיות, באשר יש להניח, כי הגשת תובענה ייצוגית וחשיפה אפשרית של המזיק לתשלום הנזק בגין יצירת מפגע סביבתי, הייתה מחייבת אותו לנקוט משנה זהירות על מנת להפחית את האפשרות לגרימת נזקים עתידיים. עם זאת, יישום

--- סוף עמוד 30 ---

עקרון זה במקרה שלפנינו הוא בעייתי, שכן, תאגידי המים הם בבעלות הרשויות המקומיות, ולמעשה בעלות הפעלתם נושאים תושבי העיר. כך, אם יוטל היטל על המשיבה, או אף אם תתקבל התובענה ויוטל על המשיבה פיצוי, מי שישא בכל, בסופו של יום, הם תושבי העיר. היינו, התושבים סובלים הן מהזיהום, הן מעלות הפנמת הזיהום. עם זאת, כפי שאבהיר בהמשך, בהחלט יתכן כי פגיעה כפולה זו בתושבים תביא ללחץ ציבורי שימנע זיהום במקרים עתידיים, או אף לתביעות אישיות, במקום שתמצא לכך התשתית העובדתית המתאימה.

ג. הבעייתיות ברגולציה בכלל ולעניין זיהום הים בפרט

הזיהומים הסביבתיים שתוארו לעיל, מאיימים גם על המרחב הימי (הים וחופיו). אחת הבעיות, כפי שגם עלה בעדותה של מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, אינג' ולרי פוהורילס, וכפי שעולה מסקירת החקיקה בנושא, היא שהרגולציה החלה על הים וחופיו מקורה בתקופות שונות, והפיקוח עליה נתון בידי גופים רגולטוריים שונים (ראו בהרחבה: ציפי איסר [איציק](#), "סיכונים סביבתיים במרחב הימי של ישראל - מבט אל האופק הרגולטורי", המשפט כא, 177,178 (תשע"ו), להלן: איסר-איציק: סיכונים סביבתיים במרחב הימי).

יש לזכור, כי קיימת רגולציה לעניינים שונים בנוגע לים ולחופיו (בניה, זיהום החוף עצמו ע"י משתמשים, נמלים, מתקני חשמל, וכיו"ב). לענייננו, זיהום ים בשפכים, החקיקה הרלבנטית היא [חוק מניעת זיהום הים ממקורות יבשתיים](#), התשמ"ח-1988. חוק זה מעגן בחקיקה הישראלית את הפרוטוקול הבינלאומי למניעת זיהום ים ממקורות יבשתיים של אמנת ברצלונה (ראו: *Protocol for Sources and Mediterranean Sea Against Pollution from Land-Based the Protection of the Activities* (1983). הסמכות והאחריות לביצוע החוק נתונה בידי המשרד להגנת הסביבה. החוק אוסר, בין היתר, הזרמת שפכים לים ללא היתר (על הנתונים באשר להיתרים ראו: [ציפי איסר-איציק](#), [סיכונים סביבתיים במרחב הימי](#), בעמ' 189).

בנוסף, מתוך מגמה ליצור תמריץ שלילי לגורמים מזהמים, מכוח חוק "המזהם ישלם", נקבע בתיקון לחוק משנת 2004, כי יוטל היטל על מי שגורם זיהום לים אף אם עשה כן בהיתר. למרות שהתיקון לחוק נחקק בשנת 2004, הרי שרק בשנת 2011 הדבר נקבע בתקנות ההיטלים (עם פטור לאיגודן שבוטל בשנת 2013 בשל התנגדות ארגוני סביבה. עתירה שהגישה איגודן נגד ההיטל נמחקה בהמלצת בית המשפט (בני"ץ 6334/13 איגודן תשתיות איכות הסביבה נ' השר להגנת הסביבה [פורסם בנבו] (2015)).

במקביל, כפי שראינו, משרד הבריאות מפקח על ההיבט של בריאות המתרחצים בים, וסיכונים לה כתוצאה מזיהומים, ומשרד הפנים אחראי על החופים, והכרזה על סגירתם, בין השאר בשל חשש לבריאות כתוצאה מזיהום הים.

--- סוף עמוד 31 ---

ביזור זה, לצד הכפילות המסוימת, עלולים לגרום לקשיי אכיפה, וזאת על אף הרצון הכן והאמיתי של הרשויות השונות לאכוף את החקיקה הקיימת ולהימנע מזיהום הים (על הבעיות והצעות לפתרון ראו [איסר-איציק, סיכומים סביבתיים במרחב הימי](#), 194). אמנם פתרון יסודי לבעיה יש לבצע בחקיקה (למשל ע"י הקמת רשות סטטוטורית עצמאית לניהול האזור הימי כפי שנעשה באנגליה, או מחלקה ייעודית לטיפול בעניין בממשלה, בה יהיה ייצוג לכל הגופים הרגולטורים, בדומה לוועדה למתן היתרי הזרמה לים). עם זאת, קשיים אלו רק מדגישים את הצורך בתוספת של אכיפה אזרחית, בדמות התובענות הייצוגיות.

ד. הגנה על הסביבה באמצעות תובענות ייצוגיות

הבעיות עליהן עמדתי לעיל, כמו גם המקרה נשוא עניינינו, ומקרים נוספים שאירעו בעת האחרונה, ממחישים, פעם נוספת, כי אין די במנגנוני האכיפה הקיימים במישור המינהלי והפלילי. זאת, בין היתר, משום שגם כיום לגופים ולרשויות אין כמעט כל תמריץ חיזוני, בין שלילי ובין חיובי, המעודד אותם לנהוג באחריות, להפנים את העלויות של המפגעים הסביבתיים שבתחומם ולפעול להסרתם (על כשלי השוק שיוצר זיהום סביבתי ועל תפיסה כלכלית המעודדת הפנמת עלויות בגין יצירת מפגעים סביבתיים ראו: מרשה גלפי, רות פלאטו-שנער ועמיחי קרנר "אחריות מלווים למפגעים סביבתיים הנגרמים על ידי הלזים" הפרקליט נ 439, 442-447 (2010), עוד על הקשר בין חשיבה כלכלית להגנת הסביבה ראו: אורן פרו, "ההשפעה של החשיבה הכלכלית" על דיני איכות הסביבה בישראל: מבט ביקורתי " עיוני משפט לא, 429 (2009)).

במקרה זה אנו למדים מדו"ח אירוע התקלה (נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה), כי המשיבה ערכה עוד בשנת 2012 תכנית אב למכון לטיהור שפכים, וכי אחת מההמלצות בתכנית הייתה להוסיף בריכת שיקוע שניוני מספר 4 באופן מידי, דבר שעשוי היה למנוע את האירוע שהתרחש בסופו של יום. כאמור, תכנית זו טרם יצאה אל הפועל בשלהי שנת 2013. לא זאת אף זאת, לאחר האירוע נשוא עניינינו, ועל אף עריכתו של בירור למשיבה, התרחשו שני אירועים נוספים, האחד ביום 7.6.13 והשני ביום 1.7.13, שבמהלכם שוב זרם ביוב לים. אמנם, במקרה זה, ובניגוד לעניין חצור, המשיבה נטלה אחריות מיידית על התקלה ופעלה לתיקונה, תוך שקיפות ושיתוף פעולה מלא למול משרד הגנת הסביבה ומשרד הבריאות, כפי שאף צוין, מפורשות, בסיכום הבירור שנערך למשיבה. אולם, אנו למדים, כי המודעות לאפשרות קרות התקלה וליצירת הזיהום הייתה בידיעתה של המשיבה, וחרף זאת לא נעשה דבר לשדרוג המתקן ולמניעה, עד לאחר קרות התקלה.

במחקר של אור קרסין "יישום אפקטיבי של מדיניות סביבתית: עידוד הציות ויעילות האכיפה", מכון ירושלים לחקר ישראל (2008), עומדת המחברת על האכיפה הנדרש בתחום הגנת הסביבה ומציינת, כי בארץ יש תת אכיפה במישור הפלילי והמינהלי. היא מציינת, בעמ' 16:

"בניגוד לדעה הרווחת, הרתעה אינה האסטרטגיה היחידה שעשויה להוביל לציות לחוקי הגנת הסביבה. בעוד שההרתעה פועלת להטלת פחד ולהפנמת העלויות

--- סוף עמוד 32 ---

החיצוניות של מעשה העבירה – הגישה הנורמטיבית שמה דגש על ביסוס נורמה של ציות בקרב הכפופים לחוק. גישה זו מבקשת ליצור שינוי בעמדת הציבור בזכות הלגיטימיות של החקיקה הסביבתית וחיוניותה."

לגיטימיות זו בציבור, והמודעות של הציבור לזכותו לסביבה ראויה, מביאה להגשת תובענות כמו זו שלפניי. אמנם, בעניין זה קיים הקושי עליו עמדתי לעיל, העלול להיווצר מהטלת העלויות על תושבי הערים הסמוכות למקור הזיהום, שהוא פעמים, כמו במקרה זה, מכון הטיהור או תאגיד המים והביוב של אותה רשות מקומית. כך, גם תובענה זו אם תתקבל, תביא להטלת עלויות, בעקיפין, על תושבי הרצליה. עם זאת, וכפי שציינתי, בהחלט יתכן כי הטלת עלויות על תושבי העיר תביא לדרישה לאכוף ביתר שאת את הרגולציה העוסקת במניעת זיהום הים, אם דרך מחאה ציבורית, אם באמצעות השבת הפיצוי לתושבים בדרך אחרת, ואם באמצעים משפטיים אחרים.

הטענה בבסיס בקשת האישור הינה, כי המשיבה לא דאגה לתחזוקה שוטפת של המתקן ובמובן זה, בקשת האישור שלפני מהווה כלי נוסף וחשוב בשרשרת האכיפה, שבאמצעותו האזרח בעל המודעות לאיכות הסביבה משפיע על הרשות בשמירה על איכות הסביבה. פסיקת פיצוי למי שרחצתו בים נמנעה כתוצאה מזיהום עשויה לחולל שינוי חברתי בתפיסת הערך המשאב הטבעי וחשיבות השמירה עליו. על

חצור:

"המדובר בבקשה לאישור תובענה ייצוגית בעלת חשיבות ציבורית עליונה. הייחוד של תובענה זו, ומכאן גם חשיבותה, הוא באפשרות של הציבור לפקח על פעולות השלטון, באמצעות מכשיר התובענות הייצוגיות, לא רק בקשר לגביית כספים על ידי רשויות המדינה, אלא בקשר לחובותיו של השלטון כלפי הציבור בשמירה על תנאי מחייה סביבתיים מינימאליים.

הבקשה מעוררת שאלות של אחריות גופים ורשויות שלטון כלפי הציבור למחדלים ומפגעים סביבתיים, ומחויבותם לאפשר לציבור חיים בסביבה הולמת נטולת סיכונים בריאותיים. המבקשים מייצגים, במובן הרחב, את כלל הציבור במערכת היחסים שלו אל מול השלטון. החשיבות בבירור התובענה הינה בעצם לקיחת אחריות של רשויות שלטון למחדלים בנושאים אשר בתחום אחריותם. לקיחת האחריות הכרחית לקיומו של אמון הציבור ברשויות ולשמירתו של לשלטון החוק."

על החשיבות הרבה שבמנגנון האכיפה האזרחית בתחום איכות הסביבה ניתן ללמוד גם מדבריו של כבי השופט י' עמית בפסק הדין בעניין חברת נמלי ישראל, בו נדונה, בין היתר, השאלה האם בעבירות של

איכות הסביבה ראוי להעמיד לדין תאגיד בלבד ולא את מנהליו:

"לא בכל מקרה, ההליך הפלילי הוא האמצעי האפקטיבי והמתאים לאכיפה של דיני איכות הסביבה. העיקרון הרווח כיום בתחום הוא של "המזהם משלם", שמטרתו להפנים את עלויות הזיהום על העברין כנגד החצנתם על הציבור. מאחר שבשיקולי רווח וחיסכון עסקי, אמצעי אפקטיבי להילחם בעבירות הנוגעות לאיכות הסביבה היא דרך כיסם של העסקים והתאגידים המזהמים באמצעים מינהליים, כגון הטלת עיצומים כספיים וחיוב בהשבת המצב לקדמותו, וכן בדרך של אכיפה אזרחית כמו

תובענות המוניות או תובענות ייצוגיות (ראו O. Marom-Albeck, A. Tal

"Upgrading Citizen Suits as a Tool for Environmental Enforcement in

---סוף עמוד 33---

34 *Isr. L. Rev.* 373 (2000) "Israel: A Comparative Evaluation). לצד כל אלה, ניתן לחייב מפעלים ותאגידים לקבוע תוכניות בקרה ואכיפה פנים-תאגידית בתחום הגנת הסביבה." (הדגשה במקור – מ' א' ג')

תובענות ייצוגיות הוכרו כאמצעי לאכיפת החוק. התועלת החברתית של התביעה הייצוגית טמון באותם קשיים וכשלים, מובנים לעיתים, עליהם עמדתי לעיל (ראו: [גיא הלפטק, "תיאוריה כללית בדבר התועלת החברתית של מכשיר התביעה הייצוגית כאמצעי לאכיפת החוק"](#), משפט ועסקים ג', 247, 248 (התשס"ה-2005). כך ככלל, כך גם בתחום האכיפה הסביבתית.

במכשיר התובענות הייצוגיות נעשה שימוש בעולם בנושא תביעות סביבתיות. כך, למשל, בארה"ב אושר ביום 21.12.12 הסכם פשרה בתובענות ייצוגיות שהוגשו נגד חברת BP, בנוגע לאסון הזיהום במפרץ מקסיקו. *Case 2:10-md-02179-CJB-SS. Re: Oil Spill by the Oil Rig "Deepwater Horizon" in the Gulf of Mexico, on April 20, 2010* (החלטה מיום 21.12.12 בבית המשפט המחוזי בניו אורלינס, השופט Carl Barbier). בהסכם הפשרה התחייבה BP לשלם 7.8 ביליון דולר, וזאת בנוסף ל-4.5 ביליון דולר קנסות בהליך הפלילי. השופט ציין בהחלטה, כי יש יתרונות עצומים לתובענה ייצוגית בריכוז התביעות, ובמהירות היחסית בה התובעים יקבלו את כספם.

גם בארץ, הגידול במספר הזיהומים הסביבתיים, הגברת המודעות לסכנות הנובעות מהם, ההכרה במגבלות המשפט המינהלי והצורך לפצות את מי שנפגעו מחשיפה לזיהומים סביבתיים, הביאו לכך שבעשור האחרון נעשה שימוש במכשיר התובענות הייצוגיות שבמרכזן נזקים הנגרמים מזיהומים סביבתיים ([שנור, תביעות נזיקין סביבתיות](#), 29).

התובענה הייצוגית בהקשר של איכות הסביבה פותרת בעיות המתעוררות בהגשת תובענות פרטניות בעניינים אלו. הראשונה והעיקרית היא הקשר הסיבתי העובדתי בין הזיהום לנזק (ראו לעניין זה בועז [שנור, "הקשר הסיבתי העובדתי בתביעות בגין נזקי-גוף שנגרמו מזיהומים סביבתיים"](#), מחקרי משפט כג 559 (תשס"ז-2007). עוד ראו [פרשת נחל הקישון](#)). בחינת השאלה כיצד ארע הנזק מחייבת משאבים, שליחיד קשה לעמוד בהם, מה גם שעלות ההתדיינות בתובענות מסוג זה הינה גבוהה ממילא, וכפי שמבהיר [שנור, תביעות נזיקין סביבתיות](#), בעמ' 501:

"יתרון מרכזי של תובענה ייצוגית הוא החיסכון העצום בעלויות אשר נובע מכך שתובענה אחת עשויה להחליף אלפי תביעות פרטניות. חיסכון זה יתבטא הן אצל התובעים, הן במערכת בתי המשפט והן אצל הנתבעים. התוצאה המעשית של החיסכון לתובעים הוא שתביעות בגין נזקים קטנים שלא היו מוגשות כתביעות בודדות בגלל העלות הגבוהה של ניהול התביעה יחסית לערכה הכספי, יהיה אפשר להגישן עתה בשל ערכה הכספי המצרפי הגבוה של התביעה לעומת עלות ניהול התביעה שלא תעלה בהרבה ובשל היתרון לגודל שיש לניהול תביעה אחת מצרפית. תובענה על סכום גדול מאפשרת לתובע הייצוגי לגייס עורכי דין שייצגו את עניינה של הקבוצה על יסוד אחוזים מסכום התביעה במקרה של ניצחון בלא שיצטרך לשאת בעצמו בשכר טרחתם של עורכי הדין. אפשרות זו אינה קיימת כאשר מדובר בתביעה אישית על סכום קטן, שכן עורכי דין לא יקבלו על עצמם לייצג לקוח בתובענה שעשויה להיות מסוכנת, על יסוד אחוז מניצחון אפשרי אלא אם כן סכום התביעה

גדול מספיק באופן שמכפלת שכר הטרחה הצפוי להם במקרה של ניצחון בסיכוי לזכות גדול מעלות הזמן שהם מקדישים לתובענה.

יתרון זה משמעותי במיוחד בכל הקשור לנזקי זיהומים סביבתיים. תביעות מסוג זה נחשבות לתביעות סבוכות ויקרות באופן מיוחד, אשר דורשות התמחות מיוחדת ומשאבים ניכרים. נוסף על כך בשל מיעוט הפסיקה בישראל לגבי תביעות נזיקין שצומחות מזיהומים סביבתיים, קשה לעורכי דין לנבא ניבוי מוצלח את סיכויי ההצלחה של תביעות כאלה, והגשת תביעות כאלה מצריכה לימוד תחום חדש מצדו של עורך הדין. גורמים אלה מרתיעים עורכי דין מלקבל על עצמם את הטיפול בתביעות מסוג זה גם כאשר גובה הנזק לתובע שאותו הם מייצגים אינו ממוטל והיה עשוי להוביל להגשת תביעות בתחומים אחרים של דיני הנזיקין. לפיכך המנגנון של תובענות ייצוגיות, שמאפשר לעורכי דין להרוויח סכומים ניכרים במקרה של הצלחה בתביעה, הוא חיוני לשם הפיכת תביעות כאלה למעשיות."

בעיה נוספת היא שניזוקים רבים אינם תובעים משום שלעיתים הנזקים נגרמים בראש ובראשונה לסביבה, כאשר רק נזקים משניים נגרמים לניזוקים ספציפיים (ראו: [ליאור אבו וענבל רובינוביץ](#), "מי ישמור על החופים? בעקבות החוק לשמירת הסביבה החופית", [הארץ דין ב](#) 177 (1), 91 (תשס"ה)).

גם [שנור, תביעות נזיקין סביבתיות](#), עמד על הדברים (בעמ' 129):

"ברוב המקרים הפרת החוקים הסביבתיים אינה יוצרת נפגע ישיר. זיהומים סביבתיים מתפשטים במרבית המקרים על פני שטחים ניכרים, ולכן אין אדם אחד שמרגיש את עצמו נפגע ישיר מהזיהום, ובמקרים רבים שבהם הזיהום מתבטא בריוח ניכר ממקום הזיהום, גם אין קישור אינטואיטיבי בין תוצאות הזיהום לבין המזהם. יתר על כן, במקרים רבים חלק גדול מהנזקים לא נגרם לאנשים אלא למשאבים סביבתיים. התוצאה היא שברוב המקרים אין מי שיטרח בהגשת תלונה לרשויות ויתעקש על מיצוי הדין עם העברין."

אחד הפתרונות לכך הן התובענות הייצוגיות. עמד על כך אריאל [פורת](#), [בפרק דיני הנזיקין](#). בתוך: [הגישה הכלכלית למשפט](#), 271, 293 (בעריכת אוריאל פרוקצ'יה, תשע"ב-2012):

"גם בבעיות האכיפה אין כדי לשכנע שאין בכוחם של דיני הנזיקין להשיג הרתעה. במשפט קיימים כלים שונים שבכוחם לצמצם את הרתעת-החסר הנובעת מתת-האכיפה של דיני הנזיקין... במקרים מסוימים תובענות ייצוגיות ומנגנונים אחרים המאפשרים איחוד תביעות עשויים להפחית את עלויות ההתדיינות ולעודד הגשת תביעות על ידי תובעים אשר לולא כן לא היו עושים זאת..."

יש לזכור, כי התמודדות זו של הציבור למול השלטון ומאבקו של הציבור לנטילת אחריות מצד גופים ורשויות השלטון למחדלים ומפגעים סביבתיים איננה בבחינת מאבק בין שווים. משום כך, מאבקים בתחום הצדק הסביבתי כרוכים פעמים רבות בפעילות שבמרכזה שינוי תודעתי ותהליך של העצמה בקרב הציבור הנפגע. עמד על כך [עמית ברכה](#) במאמרו הנ"ל (בעמ' 182):

"ואכן, צמיחתה והתפתחותה של הכרה בכך שניתן ואף צריך לנקוט את האמצעים המתאימים כדי להתמודד עם המפגעים הסביבתיים ועם יוצריהם, מחוללות תהליך של העצמה בקרב הציבור הנפגע. ציבור זה איננו מוכן עוד לסמוך על הרשויות השונות שימלאו תפקידן כנאמן הציבור וישמרו על האינטרס הציבורי הרחב. בתוך כך הולכים ומתעצמים כוחות שונים הכוללים פרטים, יחידים, ועדי פעולה, עמותות מקומיות, עמותות אזוריות וארציות ועוד, החשים אחריות לנעשה במרחב הציבורי הסובב אותנו. המאבק לקידום צדק סביבתי מקדם אפוא תהליך של יצירת חברה אזרחית

--- סוף עמוד 35 ---

מאוגדת, שבמסגרתה פעילים אנשים בודדים וקבוצות מאורגנות למען ההגנה על הסביבה. זוהי פעילות חברתית מתוך הכרה בחיוניותה של סולידריות חברתית."

הכלי של תביעה ייצוגית מאפשר אכיפה סביבתית-אזרחית ומחייב את המפעלים הגדולים למנגנון של אחריות אישית וישירה מול הנפגעים, למעשה מול הציבור. כוחה גם מתעצם לאור הנוק התדמיתי של החברות והפעילות הנלוות של הרשויות באמצעות פיקוח הדוק יותר ודרישה להשקעה משמעותית בתיקון העיוותים כתוצאה מהתביעה.

בתובענה ייצוגית כדוגמת התובענה נשוא בקשת האישור שלפני יש בכדי לתמרץ מזהמים פוטנציאליים כדוגמת המשיבה לנקוט באמצעי זהירות מראש, ולא בדיעבד, לאחר שנגרם כבר הנזק. מכשיר התובענה הייצוגית יכול להפוך את הזיהום לבלתי משתלם מבחינה כלכלית עבור מזהמים, ובכך להביאם לידי נקיטת אמצעי זהירות ומניעת זיהום הסביבה.

ומכאן לדיון בטענות המקדמיות שהעלתה המשיבה בגדרי הליך זה.

5. דיון בטענות מקדמיות

א. חוסר סמכות

כאמור, המשיבה טוענת, כי בית משפט זה נעדר סמכות לדון בתובענה ובבקשת האישור, וזאת מאחר שהמשיבה, כתאגיד מים וביוב, אינה עונה על הגדרת "רשות", [שבסעיף 2](#) לחוק בתי המשפט לעניינים מינהליים. לא מצאתי ממש בטענה זו;

סעיף 5(ב)2 לחוק תובענות ייצוגיות קובע, כך:

"בקשה לאישור נגד רשות בתביעה שעילתה החלטה של הרשות ושהסעד המבוקש בה הוא פיצויים או השבה, לרבות השבת סכומים שגבתה הרשות כמס, אגרה או תשלום חובה אחר, תוגש לבית משפט לעניינים מנהליים. בסעיף קטן זה, "החלטה של רשות" – כהגדרתה בסעיף 2 לחוק בתי-משפט לעניינים מנהליים."

הגדרת "רשות" **בסעיף 2** לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים הינה כדלקמן:

"רשות" - רשות מרשויות המדינה, רשות מקומית, וכן גופים ואנשים אחרים הממלאים תפקידים ציבוריים על פי דין;

המשיבה הינה תאגיד מים וביוב אשר הוקם מכוח **חוק תאגידי מים וביוב**. מטרת התאגיד היא לספק לתושבי העיר שירותי מים וביוב; התאגיד הוקם כתברה "לשירות ציבורי"; התאגיד נתון

--- סוף עמוד 36 ---

לפיקוח וביקורת הרשות הממשלתית למים וביוב; וחובותיו וסמכויותיו של התאגיד הוגדרו **בחוק תאגידי מים וביוב**. מכאן, שהמשיבה ממלאת תפקיד ציבורי ועל פי דין.

יוערי, כי המשיבה הפנתה, אמנם, להחלטות שבהן נפסק, כי תאגידי מים וביוב אינם באים בגדרי הגדרת "רשות", **שבסעיף 2** לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים (כך, למשל, נקבע **בעת"מ (חיפה) 18237-02-12 סולומון מלק נ' עיריית חדרה ואח'** [פורסם בנבו] (2012), מפי כב' השופט ר' שפירא). אולם, פסיקה זו אינה מחייבת את בית משפט זה וממילא ניתן למצוא פסיקה סותרת (ראו, למשל, בש"א (י-ם) **10835/09 חברת הגיחון בע"מ נ' חיים קורפו** [פורסם בנבו] (2010), להלן: **עניין הגיחון**), מפי כב' השופט ענבר; **ת"א (נצ'י) 24822-12-10 כימוטל בע"מ נ' שמעון אלפסי** [פורסם בנבו] (2011), מפי כב' השופטת נחמה מוניץ; **ת"מ (חי) 35501-07-13 ג'אדאללה עזה נ' פלג הגליל החברה האזורית למים וביוב בע"מ** [פורסם בנבו] (2015), מפי כב' השופט א' קיסרי).

מכל מקום, לאחרונה התייחס גם בית המשפט העליון לסוגיה, הגם שבעקיפין, וזאת בגדרי **עע"מ 2978/13 מי הגליל תאגיד הביוב האיזורי בע"מ נ' יוסף אחמד יונס** [פורסם בנבו] (2015), להלן: **עניין יונס**). באותו עניין הוגשה על ידי המשיב תובענה ייצוגית כנגד המערערת, שהינה תאגיד מים וביוב האמון על אספקת שירותי מים וביוב ל-7 רשויות מקומיות בצפון הארץ, וזאת בטענה כי המערערת גבתה ריבית ביתר בגין תשלומים המשתלמים לה מהתושבים. בקשת האישור הוגשה הן לפי **פרט 1** לתוספת הראשונה **לחוק תובענות ייצוגיות**, כתובענה נגד "עוסק" בעניין שבינו לבין לקוח, והן בהסתמך על **פרט 11** לתוספת, כתביעה נגד רשות להשבת סכומים שגנבו שלא כדין. השאלה המרכזית שהתעוררה באותו עניין הייתה האם מוטלת חובה על תובע ייצוגי ובא כוחו, אשר בכוונתם להגיש תובענה ייצוגית כנגד רשות מנהלית, להקדים פניה אליה בטרם הגשתה. לצד זאת, התעוררה גם השאלה, מהו מעמדה של המערערת: האם עוסק או רשות. כב' המשנה לנשיאה, השופט א' רובינשטיין, ציין לעניין זה, כי תאגידי המים עונים על הגדרתה של רשות הפועלת על פי דין, גם אם מתקיימים לכאורה יחסי עוסק-לקוח בין הצדדים ויש בפעולותיהם פן עסקי, וזאת תוך אזכור החלטת כב' השופט ענבר **בעניין גיחון** (שם, בפסקה נ"ח).

סיכומה של נקודה זו הוא, כי המבקשת עונה על הגדרתה של "רשות" והסמכות העניינית לדון בבקשת האישור נתונה לבית משפט זה.

ב. **שיהוי**

המשיבה טוענת עוד, כי בקשת האישור הוגשה בשיהוי ניכר, וזאת משום שהאירוע נשוא עניינו התרחש ביום 8.3.13 ואילו בקשת האישור נגדה הוגשה רק ביום 19.5.13, דהיינו בחלוף למעלה מ-60 יום ממועד סימום של האירוע. נטען, כי העובדה שבקשת האישור הוגשה במקור כנגד העירייה אינה אמורה להוות צידוק להגשתה באיחור. גם בטענה זו לא מצאתי ממש;

--- סוף עמוד 37 ---

לעניין השיהוי נקבעו שלושה יסודות, שבמקרה שלפני כולם מביאים לדחיית טענת השיהוי: יסוד **השיהוי הסובייקטיבי**, העוסק בהתנהגות העותר ובשאלה אם חלוף הזמן מלמד על כך שהעותר ויתר על זכויותיו; יסוד **השיהוי האובייקטיבי**, העוסק בשינוי המצב לרעה ובפגיעה באינטרסים הראויים להגנה כתוצאה מהתערבות שיפוטית לאחר זמן רב ממועד קבלת ההחלטה המינהלית; יסוד **חומרת הפגיעה בשלטון החוק**, לפיו השיהוי, על שני רכיביו הראשונים, עשוי לסגת כאשר קיימת פגיעה קשה בשלטון החוק (ראו אליעד שרגא ורועי שחר, **המשפט המינהלי, עילות הסף** (תשס"ח-2008) עמ' 204-206).

בבג"ץ 3514/07 מבטחים נ' פיורסט [פורסם בנבו] (2012), חזרה כב' הנשיאה ד' ביניש וקבעה את שלושת המבחנים לעניין שיהוי:

"שלושה יסודות מרכיבים את השיהוי: שיהוי סובייקטיבי, שיהוי אובייקטיבי ומידת הפגיעה בעיקרון שלטון החוק, באם תתקבל טענת השיהוי. היסוד הסובייקטיבי

מתמקד בהתנהגות העותר ובשאלה האם חלוף הזמן מלמד כי ויתר על זכויותיו. היסוד האובייקטיבי בוחן האם הביא השיהוי בהגשת העתירה לפגיעה באינטרסים ראויים של הרשות המנהלית או של צדדים שלישיים. היסוד השלישי מבקש לאזן בין הנזק שנגרם בעקבות חלוף הזמן לאינטרס הציבורי בשמיעת העתירה, ועניינו בחומרת הפגיעה בשלטון החוק המתגלה במעשה שהוא נושא העתירה. בית המשפט, בבואו להכריע בשאלת השיהוי, יבחן ויאזן את היחס בין שלושת היסודות, ובעיקר את היחס בין מידת הפגיעה באינטרסים ראויים של היחיד או של הרבים, לבין מידת הפגיעה בחוק ובערכי שלטון החוק..”

בענייננו, כאמור, הוגשה בקשת אישור כנגד עיריית הרצליה עוד ביום 14.3.13, באופן המלמד, כי המבקשים אכן ביקשו למצות את זכויותיהם בעקבות האירוע. מאחר שהמשיבה נמצאת בשליטתה המלאה של עיריית הרצליה, יש להניח כי המשיבה למדה על בקשת האישור מיד עם הגשתה, היינו גם היסוד האובייקטיבי אינו מתקיים. מכל מקום, גם אם הייתי מגיעה למסקנה כי שני היסודות הראשונים אכן מתקיימים בענייננו, הרי שהיסוד השלישי היה מכריע את הכף בנסיבות ענייננו לטובת דחיית טענת השיהוי, בשים לב לחשיבותה הציבורית של בקשת האישור שלפני, מה גם שמדובר, לכל היותר, בשיהוי בן ימים ספורים בלבד.

אוסף, בבחינת למעלה מן הדרוש, כי הטיעון שלפיו המבקשים השתחו בהגשת בקשת האישור אינו יכול לדור בכפיפה אחת עם טענת המשיבה שלפיה אצה למבקשים הדרך בהגשת בקשת האישור, עד כי הגישו אותה כלאחר יד, על דרך ה"סטנדרט", כנטען בסעיפים 3.4.5, 212 ו-267 לבקשה לדחייתה על הסף של בקשת האישור.

ג. תביעה ייצוגית בגין מפגע ריח

המשיבה מוסיפה וטוענת, כי לא ניתן להגיש תובענה ייצוגית בגין מפגע ריח. גם בטענה זו לא מצאתי ממש;

--- סוף עמוד 38 ---

פרט 6 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות קובע, כי ניתן להגיש "תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לעניין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" – כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים". כאמור, החוק למניעת מפגעים סביבתיים מגדיר "מפגע סביבתי", כך: "זיהום אוויר, רעש, ריח, זיהום מים, זיהום מי ים..". ברור, אפוא, כי ניתן להגיש תובענה ייצוגית בגין מפגע ריח (ראו גם ת"צ (חי') 11781-05-09 חנה להט ואח' נ' כרמל כימיקלים בע"מ [פורסם בנבו] (2010); ת"צ (ת"א) 44000-06-12 מזל חדאד נ' אסם השקעות בע"מ [פורסם בנבו] (2014); ת"צ (חי') 44582-12-12 אדמון בלוט נ' טבעפוסט בע"מ [פורסם בנבו] (2015)). מכל מקום, התובענה נשוא ענייננו לא הוגשה בגין מפגע ריח, כי אם בגין זיהום מי היס, הגם שכפועל יוצא מזיהום היס נוצר, לטענת המבקשים, מפגע ריח.

ד. תביעה ייצוגית לקבלת פיצוי כספי בגין "מפגע סביבתי"

עוד טוענת המשיבה, כי חוק תובענות ייצוגיות איננו מאפשר הגשת תובענה ייצוגית לפיצוי כספי בגין מפגע סביבתי, וזאת משום שהחוק למניעת מפגעים סביבתיים מגביל את הסעדים לפיו לצווי מניעה או צווי עשה. גם בטענה זו אין ממש;

החוק למניעת מפגעים סביבתיים נועד לאפשר למי שנפגע, או עלול להיפגע, ממפגע סביבתי (וכן לגוף או לעמותה המנויים בתוספת לחוק זה), לבקש מבית המשפט להוציא צו שיוורה ל"גורם המפגע" להימנע מלעשות את המעשה שגורם או יגרום למפגע הסביבתי, וכן להשיב את המצב לקדמותו, כפי שהיה עובר להיווצרות המפגע הסביבתי, ולהורות לעשות את כל הנדרש למניעת הישנותו של המפגע הסביבתי (ראו סעיף 2 לחוק למניעת מפגעים סביבתיים). פיצוי כספי אכן אינו סעד אפשרי במסגרת החוק למניעת מפגעים סביבתיים.

עם זאת, הגשת תובענה ייצוגית באשר למפגע סביבתי אינה כפופה להוראותיו של החוק למניעת מפגעים סביבתיים. ההפניה בפרט 6 של התוספת לחוק תובענות ייצוגיות להגדרת "מפגע סביבתי" שבחוק למניעת מפגעים סביבתיים, מטרתה אך לאמץ את ההגדרה בדבר "מפגע סביבתי", ואין היא באה לאמץ את כלל הוראותיו של החוק למניעת מפגעים סביבתיים (ראו והשוו לת"מ (חי') 25857-06-12 ורד אליה סער נ' עיריית נהריה [פורסם בנבו] (2013)). הדברים עולים, בבירור, מדברי ההסבר להצעת חוק תובענות ייצוגיות, שמהם עולה כי כוונת המחוקק בחוק תובענות ייצוגיות הייתה ליצור הסדר כללי ואחיד להגשת תובענות ייצוגיות, הסדר שאינו כפוף להסדרים הקיימים ב"חוקים המיוחדים", כגון החוק למניעת מפגעים סביבתיים (ה"ח הכנסת 93, 26.7.2005, בעמ' 232):

"לפני יותר מעשור החל המחוקק הישראלי מכיר בחשיבות מכשיר התובענה הייצוגית וקבע אותו בשורה של חוקים שעניינם תחומים המתאימים במיוחד להגשת תובענות ייצוגיות. החוקים שבהם קיימים כיום הסדרים להגשת תובענות ייצוגיות הם: ... [חוק למניעת מפגעים סביבתיים](#) (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-1992, וחוק שכר שווה לעובדת ולעובד, התשנ"ו-1996 (להלן - החוקים המיוחדים). אולם, ההסדרים הקיימים אינם מקיפים את מכלול התחומים שבהם יכול להתעורר הצורך להגיש תובענה ייצוגית. בנוסף, ההסדרים בחוקים השונים אינם אחידים ולהבדלים

--- סוף עמוד 39 ---

ביניהם פעמים רבות אין הצדקה מהותית והם יוצרים קשיים משפטיים, כפי שצוין בתזכיר הצעת החוק הממשלתית (להלן - התזכיר)...

ההצעה קובעת הסדר כללי ואחיד להגשת תובענות ייצוגיות במשפט הישראלי בכל עילת תביעה, ומציעה לבטל את ההסדרים הקיימים כיום בחוקים המיוחדים. ההצעה מאמצת חלק מההסדרים הקיימים בחוקים המיוחדים, תוך הרחבות ותוספות שמטרתן לשפר את ההסדרים הקיימים לאור הניסיון שנצבר מאז שנחקקו החוקים המיוחדים.."

עמד על הדברים גם אלון קלמנט "קווים מנחים לפרשנות חוק התובענות הייצוגיות, התשס"ו-2006",

הפרקליט מ"ט תשס"ז, 131 בעמ' 135-136:

"תחום נוסף שבו הורחבה האפשרות להגשת תביעות ייצוגיות הוא תחום המפגעים הסביבתיים. הבעיה העיקרית בהסדר התובענה הייצוגית שהיה קבוע ב[חוק למניעת מפגעים סביבתיים](#) (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-1992 (להלן: "חוק למניעת מפגעים סביבתיים") הייתה שהסדר זה לא אפשר לתבוע סעד כספי ופיצויים. בנוסף, ההסדר דרש מכל תובע המעוניין להיות מיוצג בתובענה הייצוגית (כיום התביעה הקבוצתית) להודיע על רצונו לעשות כן בכתב. דרך הצטרפות זו (opt in) הגבילה באופן משמעותי את מידת האפקטיביות של מנגנון התובענה הייצוגית.

בניגוד לחוקי התובענות הייצוגיות אשר בוטלו עם קבלת החוק החדש, ההסדר שהיה קיים ב[חוק למניעת מפגעים סביבתיים](#) נותר בתוקף ושמו הוסב ל"תביעה קבוצתית". בנוסף להסדר זה, מאפשר החוק החדש לתבוע בתובענה ייצוגית בכל עילה ובלבד שתהיה קשורה למפגע סביבתי ותופנה נגד גורם המפגע, כמשמעותם ב[חוק למניעת מפגעים סביבתיים](#). עילת התביעה אינה מוגבלת, והיא כוללת אף את עולת הרשלנות והפרת חובה חקוקה מכוח [פקודת הנזיקין](#) [נוסח חדש]. יש לשים לב לכך שהגדרתו של מפגע סביבתי ב[חוק למניעת מפגעים סביבתיים](#) הנה רחבה וכוללת בין היתר תביעות בגין זיהום אוויר, מים, רעש, קרינה ופיגוע בסביבה החופית".

ואכן, בית המשפט העליון התייחס לאחרונה לאפשרות להגיש תובענה ייצוגית ובגדרה לעתור לפיצוי

כספי בגין מפגע סביבתי בפרשת נחל הקישון. כבי' השופט י' עמית הבהיר באותו עניין, כי:

"חוק מניעת מפגעים סביבתיים (תביעות אזרחיות), התשנ"ב-1992, מגביל את הסעדים לפיו לצווי מניעה או צווי עשה, אך הכללתו בתוספת לחוק תובענות ייצוגיות מאפשרת הרחבת התרופות גם לסעד הפיצויים. עם זאת, בניגוד לתביעות נזיקין רגילות, הרי שבמסגרת תובענה ייצוגית כאמור, לא ניתן להגיש תביעה נגד המדינה ורשויות הפיקוח, באשר תובענה על פי חוק מניעת מפגעים סביבתיים היא נגד "גורם המפגע", להבדיל מהגורמים שלא מנעו את יצירת המפגע (פסק דיני בע"א [מחוזי חיפה](#)) 1933/05 העמותה למען איכות חיים וסביבה בנהריה נ' איתנית מוצרי בניה בע"מ [פורסם בבנו] (20.8.2007); אלון קלמנט "גבולות התביעה הייצוגית בעולות המוניות" משפטים לד 301 (2004); שנור, תביעות סביבתיות (502))."

המשמעות היא שכיום ניתן להגיש תובענות ייצוגיות בקשר למפגעים סביבתיים גם מכות עילות המצויות בדברי חקיקה נוספים, ובכללם [החוק למניעת מפגעים](#) ו[פקודת הנזיקין](#), וכן לתבוע את הסעדים להם זכאי התובע מכוח אותם דינים במסגרת ההליך הייצוגי.

ה. טענות נוספות המבוססות על הוראות [החוק למניעת מפגעים סביבתיים](#) לבסוף, המשיבה העלתה שתי טענות מקדמיות נוספות, המבוססות על הוראות [החוק למניעת מפגעים סביבתיים](#), שגם בהן לא מצאתי כל ממש;

--- סוף עמוד 40 ---

הטענה הראשונה מבוססת על הגדרת המונח "גורם המפגע" [שבסעיף 2\(א\)](#) לחוק למניעת מפגעים סביבתיים, שהינה כדלקמן:

"לבקשת מי שנפגע או עלול להיפגע ממפגע סביבתי.. רשאי בית המשפט לתת צו המורה למי שגורם או עומד לגרום מפגע סביבתי (להלן- גורם המפגע), לעשות אחד או יותר מאלה:

- (1) להימנע מהמעשה הגורם או העומד לגרום למפגע הסביבתי, או להפסיק לעשותו;
- (2) לתקן את המעוות או להחזיר את המצב לקדמותו עובר להיווצרות המפגע הסביבתי (להלן - תיקון המעוות);
- (3) לעשות ככל הדרוש כדי למנוע הישנותו של המפגע הסביבתי.."

על פי הטענה, מהגדרת המונח "גורם המפגע" עולה, כי המדובר במי שגורם (בהווה) או עומד לגרום (בעתיד) למפגע סביבתי, ובמפורש לא במי שגורם בעבר למפגע כאמור. לטעמי, טענה זו של המשיבה מוטב היה לה לולא נטענה, היא טענה אבסורדית ויש בה לרוקן מתוכן את הוראות החוק.

הטענה השנייה מבוססת על הוראות [סעיף 5](#) לחוק למניעת מפגעים סביבתיים, אשר קובע מגבלה ביחס להגשת תובענה מכוח החוק למניעת מפגעים סביבתיים בזו הלשון:

"לא יגיש אדם תובענה לפי סעיף 2, אלא לאחר שעברו 60 ימים מהיום שהוא הודיע לרשות ולגורם המפגע על כוונתו להגיש תובענה, והתקיימו שניים אלה: (1) גורם המפגע לא נקט צעדים ממשיים להפסקת המפגע הסביבתי או למניעת הישנותו או לתיקון המעוות, לפי העניין.."

המשיבה טוענת, כי מאחר שהמבקשים לא פנו אליה ולרשויות הרלבנטיות עובר להגשת בקשת האישור, הרי שהם ממילא לא עברו את המשוכה הראשונה להגשת התובענה. גם בטענה זו אין ממש; כפי שציינתי לעיל, כוונת המחוקק ב**חוק תובענות ייצוגיות** הייתה ליצור הסדר כללי ואחיד להגשת תובענות ייצוגיות, שאינו כפוף להסדרים הקיימים ב"חוקים המיוחדים", כגון **החוק למניעת מפגעים סביבתיים**. ההפניה ב**פרט 6** של התוספת של **חוק תובענות ייצוגיות** להגדרת "מפגע סביבתי" שבחוק למניעת מפגעים סביבתיים, מטרתה רק לאמץ את הגדרת המונח "מפגע סביבתי" ולא את כלל הוראותיו של החוק למניעת מפגעים סביבתיים. משכך, הגשת התובענה הייצוגית במקרה דנן אינה כפופה להוראות **סעיף 5** לחוק למניעת מפגעים סביבתיים.

לאור האמור, נדחות כל הטענות המקדמיות שהעלתה המשיבה בגדרי הליך זה.

6. קיומה של עילת תביעה לכאורה – קיומו של מפגע סביבתי

א. הראיות לקיומו של זיהום מי ים

כאמור, **סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות**, המפנה **לתוספת השנייה** לחוק, קובע רשימה סגורה של עניינים שבהם ניתן להגיש תובענה ייצוגית. **פרט 6** של התוספת השנייה קובע, כי ניתן להגיש

--- סוף עמוד 41 ---

'תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע; לעניין זה, "גורם המפגע", "מפגע סביבתי" – כמשמעותם בחוק למניעת מפגעים סביבתיים". כאמור, הגדרת "מפגע סביבתי" בחוק למניעת מפגעים סביבתיים כוללת גם **"זיהום מי ים"**.

כפי שציינתי לעיל, על מנת לעמוד בתנאים לאישורה של התובענה נשוא עניינו כייצוגיות, על המבקשים לשכנע את בית המשפט, כי קיימת אפשרות סבירה שייקבע כי המשיבה יצרה "מפגע סביבתי". לשם כך, נדרשים המבקשים להניח תשתית ראייתית לכאורית שלפיה התקלה שארעה ביום 8.3.13 במט"ש הרצליה הביאה ל"זיהום מי ים".

כמדומני, כי לנוכח הראיות שהוצגו לפני עולה, כי המבקשים אכן הוכיחו, ולו לכאורה ברמה הנדרשת בבקשת האישור, כי התקלה שארעה ביום 8.3.13 במט"ש הרצליה אכן הביאה לזיהום מי הים, כפי שאפרט להלן.

על קיומו של זיהום מי הים ניתן ללמוד, בראש ובראשונה, משני מסמכים שמקורם במשיבה עצמה; המסמך הראשון הוא ההודעה שפורסמה ביום 8.3.13 באתר האינטרנט של עיריית הרצליה, שבה צוין, מפורשות, כי הרחצה בים אסורה בשל זיהום. המסמך השני הוא דו"ח אירוע התקלה מיום 14.3.13, שבו צוין על ידי המשיבה בעצמה, בפתח הדברים, כך (נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה):

"יש לציין שבמהלך כל האירוע הוזרמו לים שפכים לאחר טיפול שניוני שעברו טיפול גם בריאקטור וגם בבריכות השיקוע השניוני. כאשר העומס ההידראולי היה נמוך יחסית הוזרמו לים קולחין ברמת טיפול שלישוני. פעם אחת במהלך כל האירוע ובמשך 3 שעות הוזרמו שפכים לים אחרי טיפול קדם ושיקוע ראשוני בלבד."

תיאור דברים זה מצא ביטוי מפורט בהמשך הדו"ח, בטבלה המסכמת את סדר האירועים הכרונוולוגי של האירוע. כך, למשל, צוין ביחס לפעולות שנקטו על ידי המשיבה ביומו הראשון של האירוע, 8.3.13, בשעה 20:00:

"מסנן סינון שלישוני נסתם. בוצה מרחפת בבריכת שיקוע שניוני מספר 3 חדרה למסננים של הסינון השלישוני, יחד עם הקולחין לאחר הטיפול השניוני. הוזרמו קולחין לים לאחר טיפול שניוני ללא טיפול שלישוני כולל בוצה מרחפת." (ההדגשה שלי – מ' א' ג')

מדו"ח אירוע התקלה עולה, כי מצב דברים זה, שבו הוזרמו לים קולחין לאחר טיפול שניוני ללא טיפול שלישוני כולל בוצה מרחפת, חזר על עצמו, לסירוגין, בימים 9.3.13, 10.3.13, 11.3.13 ו-12.3.13, כאשר ביום 10.3.13 אף הורמו במשך כשלוש שעות שפכים לאחר טיפול קדם ושיקוע ראשוני בלבד.

--- סוף עמוד 42 ---

לטעמי, שני מסמכים אלו, שמקורם במשיבה עצמה, הם בבחינת ראיה לכאורה, אשר מספיקה לשלב הזה של הדיון, לקיומו של זיהום במי הים.

מכל מקום, מעמדת היועץ המשפטי לממשלה, על צרופותיה, עולה, כי ביום 8.3.13 ארעה תקלה חמורה במכון לטיהור שפכים של הרצליה, וכי כתוצאה מתקלה זו הוזרמו לים מי קולחין לא מטוהרים בספיקה של 20,000 מ"ר קוב ליממה. למצב דברים זה התייחסה מהנדסת מחוז ת"א לבריאות

הסביבה, איננו ולרי פוהורילס, בתגובתה לחוות דעת המומחה מטעם המשיבה, בציננה: "כאשר

מוזרמים מי קולחין לא מטוהרים בספיקה של 20,000 מ"ר קוב ליממה נוצר זיהום בים."

מעמדת היועץ המשפטי לממשלה עולה עוד, כי התקלה האמורה נמשכה במשך עשרה ימים, שבמהלכם הוזרמו לים מי קולחין לא מטוהרים באיכות שאינה עומדת בתקנות בריאות העם, ובמילים פשוטות, כפי שהטיבה לתאר מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, איננו ולרי פוהורילס, בתגובתה לחוות דעת המומחה מטעם המשיבה: **"הזרם לים ביום מסונן."**

ככל שנתר עוד ספק בדבר קיומו של זיהום מי ים כתוצאה מהתקלה שהתרחשה ביום 8.3.13 במכון לטיהור שפכים הרצליה, הרי שאיננו פוהורילס הבהירה את הדברים לפני ולפנים בחקירתה לפני.

סוגיית זיהום מי הים הינה סוגיה מקצועית ולמהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה יש את הסמכות, הידע והניסיון לחוות את עמדתה ביחס אליה. כאמור, עמדתה הינה כי נגרם זיהום למי הים כתוצאה מהתקלה שהתרחשה ביום 8.3.13 במט"ש הרצליה.

ב. דגימות מי הים שהוצגו ואלו שלא הוצגו

המשיבה טוענת, כי שלוש הבדיקות שבוצעו על ידי משרד הבריאות בימים 10.3.13, 11.3.13 ו-12.3.13 אינן מצביעות על זיהום, כאשר לטענתה שתי הדגימות שנערכו על ידה בימים 10.3.13 ו-17.3.13 מאשרות עובדה זו. אולם, בחקירתה הנגדית הבהירה מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, איננו ולרי פוהורילס, באריכות על שום מה אין מקום להסתמך על בדיקות אלו (פרוטוקול מיום 10.9.14, עמ' 6 ש' 17-19):

"דגימות מהים הם כלי לקבלת החלטות אך לא הכלי היחיד, יש שיקולים אחרים לגמרי, כמו למשל, תקלה במערכת מכון טיהור שבעצם אין יותר מזה. אתה יודע שיש תקלה והביוב זורם לים הוא באיכות ירודה."

ובהמשך (שם, עמ' 7 ש' 5-9):

"ש. למעשה אם יש תקלה מסוגים אלה (כאשר יש שפכים או קולחין ברמה ירודה בקרבת חוף הרחצה – מ' א' ג'), סוגרים את החופים ולא משנה באותו שלב מה אומרות הבדיקות כי בעצם יש סכנה בגלל הזרמים שזה יגיע לחופים סמוכים."

--- סוף עמוד 43 ---

ת. נכון. יש גם עניין של זמן, ברור שאם דוגמים בשעה 12:00 באותו רגע לא היתה הזרמה אולי לא נראה את זה, אולי שעה אחרי נראה לכן לא רואים את זה אינדיקציה בזמן אירוע אלא רק בבדיקות השוטפות."

ושוב, בהמשך (שם, עמ' 10 ש' 6-10):

"הכלי שנקרא דיגום של מי קולחין, מי ים, הוא כלי שמסייע לקבל החלטות לגבי סכנה לבריאות הציבור, כפי שאמרתי קודם תלוי מתי עשו את הדיגום באיזה שלב של האירוע, היה במהלך 10 ימים תקופות שהמצב השתפר ותקופות שהמצב החמיר עקב הרצון של כולם לתקן את התקלה במכון הטיהור, ולכן לא הייתי מסתמכת על תוצאות של 24 שעות אם הן לא לאורך כל התקופה של עשרת הימים."

כפי שצינתי לעיל, מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה היא הגורם המקצועי ברשות המוסמכת לחוות דעת על זיהום מי הים, ועמדתה בעניין ברורה.

מכל מקום, תימוכין לעמדתה של איננו פוהורילס ניתן למצוא בעובדה שביום 17.3.13, בביקורת יזומה של משרד הבריאות, נמצא, כי שוב מוזרמים מי קולחין ברמה ירודה לים, וכפי שצוין על ידי פקח איכות המים ברשות הטבע והגנים, מר יאיר מולאי, בממצאי הביקורת אשר נשלחו לאיננו ולרי פוהורילס (העתק מהממצאים צורפו כנספח 4 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה):

1. ערכתי ביקורת במט"ש הרצליה, היום 17/3/2013 בשעה 11:45, במטרה לעמוד על איכות הקולחין היוצאים מהמט"ש, בעקבות התקלה שהחלה במט"ש זה לפני כ-9 ימים. נלווה לביקורת רפי זיבנברג, מנהל המט"ש.

2. במט"ש פעלו שני משקעים שניוניים מתוך השלושה כיוון שבשלישי (אחד מהקטנים יותר, המערבי ביותר) נעשות פעולות לצורך ניקוי שלו, תכולת המשקע נשאבת ומוזרמת דרך מערך פינוי הבוצה חזרה אל הריאקטור הביולוגי.

3. איכות השיקוע במשקעים השניוניים אינה טובה, בקולחין היוצאים מהמשקע נראים חלקיקי בוצה רבים.

4. קולחין לאחר סינון. ניתן לראות בבירור שאיכות הקולחין ה"שלישוניים" הינה נמוכה, צבע חום וחומר מרחף רב הנראה בקלות בעין. בבדיקה במכשיר למדידת עכירות נמצאה רמה של NTU93.8. קולחין אלו מוזרמים כאמור לים." (ההדגשה שלי- מ' א' ג.)

זאת, שעה שתוצאת בדיקת מעקב איכות קולחין, שנערכה במועד זה מטעם המשיבה במסגרת דוגם אוטומטי, הצביעה, כביכול, על איכות מי קולחין מעולה, כפי שעולה מחוות דעת המומחה מטעם המשיבה (ראו טבלה מס' 4 בחוות דעתו של איננו אהוד לשם, המומחה מטעם המשיבה, וכן נספח 7 לחוות דעתו).

יש לזכור גם, כי שתי בדיקות שנערכו בזמן אמת, ביום 9.3.13 וביום 10.3.13, על ידי המשיבה, נעלמו באורח פלא והן אינן חלק מחומר הראיות שלפני בשלב זה של הדיון. ויודגש. בדו"ח אירוע התקלה

מיום 14.3.13 (נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה) מצוין, מפורשות, כי ביום שבת, 9.3.13, בשעות הבוקר: **"בוצעו בדיקות מעבדה של השפכים, במטרה לנסות ולאתר האם הבעיה בתהליך הטיפול. בבדיקות שבוצעו לא התגלתה בעיה בתהליך."** בדו"ח מצוין עוד, כי גם ביום 10.3.13

--- סוף עמוד 44 ---

בשעה 09:00: **"בוצעו בדיקות מעבדה של השפכים לכל אורך התהליך במט"ש במטרה לנסות ולאתר האם הבעיה בתהליך הטיפול. כל הבדיקות שבוצעו העידו על כך שמקור התקלה אינו בתהליך."**

כידוע, להימנעות מהצגת ראיות והבאת עדים קיים משקל ראייתי בלתי מבוטל, ולעניין זה יפים הדברים שנקבעו על ידי כב' השופט ס' ג'ובראן בע"א 05/96565 שורף נ' רמנוף חברה לסחר וצידו בניה

בע"מ, [פורסם בנבו] בפסקה 26 לפסק הדין (2008):

"לעיתים, הדרך שבה מנהל בעל דין את עניינו בבית המשפט הינה בעלת משמעות ראייתית, באופן דומה לראיה נסיבתית, וניתן להעניק משמעות ראייתית לאי הגשת ראיה. התנהגות כגון דא, בהעדר הסבר אמין וסביר - פועלת לחובתו של הנוקט בה, שכן היא מקימה למעשה חזקה שבעובדה, הנועצה בהיגיון ובניסיון חיים, לפיה דין ההימנעות כדין הודאה בכך שלו הובאה אותה ראיה, היא הייתה פועלת לחובת הנמנע ותומכת בגרסת היריב. בדרך זו ניתן למעשה משקל ראייתי לראיה שלא הובאה."

כמו כן, באופן דומה נקבע בע"א 78/548 שרון נ' לוי, פ"ד לה (1) 760, 736 (1980):

"...כלל הנקוט בידי בתי המשפט מימים ימימה, שמעמידים בעל-דין בחזקתו, שלא ימנע מבית המשפט ראיה, שהיא לטובתו, ואם נמנע מהבאת ראיה רלבנטית שהיא בהישג ידו, ואין לו לכך הסבר סביר, ניתן להסיק, שאילו הובאה הראיה, הייתה פועלת נגדו. כלל זה מקובל ומושרש הן במשפטים אזרחיים והן במשפטים פליליים, וככל שהראיה יותר משמעותית, כן רשאי בית המשפט להסיק מאי-הצגתה מסקנות מכרעות יותר וקיצוניות יותר נגד מי שנמנע מהצגתה."

(ראו גם ע"א 90/2275 לימה חברה ישראלית לתעשיות כימיות בע"מ נ' רוזנברג, פ"ד מוז (2) 605, 615

(1993); ע"א 8385/09 המועצה המקומית סאג'ור נ' סונול ישראל בע"מ (2011); ע"א 8382/06 כורש

בוטח נ' דוד כהן [פורסם בנבו] (2012)).

המשיבה טוענת בסיכומיה, כי שתי בדיקות המעבדה האמורות אינן קשורות כלל ועיקר לדגימות הקולחין המוזרמים אל הים, וכי המדובר בבדיקות הבוחנות את השפכים במסגרת תהליך הטיפול בהם במכון טיהור השפכים, במטרה לזהות בעיה בתהליך. ובכך, אם כך הם, אכן, פני הדברים, יכולה הייתה המשיבה להגיש את הבדיקות האמורות כראיה על מנת לבסס את טענתה, ואולם היא לא עשתה כן והדברים מדברים בעד עצמם. מכל מקום, המשיבה תוכל לתקן פגם זה, אם כך תחפוץ, בהמשך ההליך, בשלב הצגת הראיות בתובענה לגופה.

ג. טענות הגנה נוספות שהעלתה המשיבה

(1) העובדה שבידי המשיבה היתר להזרמת קולחין לים

כאמור, **סעיף 1 לחוק למניעת מפגעים** סביבתיים מגדיר "מפגע סביבתי" בזו הלשון:

"מפגע סביבתי" – זיהום אויר, רעש, ריח, זיהום מים, זיהום מי-ים, זיהום על ידי פסולת, זיהום על ידי חומרים מסוכנים, זיהום על ידי קרינה, פגיעה בסביבה

--- סוף עמוד 45 ---

החופית, מפגע אסבסט, והכל כשהם בניגוד לחיקוק, לצו, לתכנית, לרשיון עסק או לכל היתר או רשיון אחר, או שיש בהם פגיעה בבריאותו של אדם או גרימת סבל ממשי לאדם; לענין זה "תכנית" – כהגדרתה בחוק התכנון והבניה, תשכ"ה-1965."

המשיבה טוענת, כי גם אם הוזרם לים ביוב, כנטען, הרי שיש ברשותה היתר הזרמה שמתיר לה להזרים מי קולחין לים. מכאן, כך נטען, שהזרמת הקולחין לים, כשלעצמה, אינה מהווה הפרה של הוראות הדין. ואולם, כאמור, מעדותה של מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, אינני ולרי פוהורילס, עולה, כי איכות מי הקולחין שהזרימה המשיבה לים במהלך ימי האירוע לא עמדו ברמת הטיהור הנדרשת שנקבעה בתנאי ההיתר (פרוטוקול מיום 10.9.14, עמ' 7 ש' 29-32):

"ש. זאת אומרת אם יש היתר הזרמה של קולחין לים אז ההיתר הזה אומר לאיזה איכות.

ת. נכון. לא ניתן לחרוג מהאיכות שנקבעה בהיתר. פה היתה חריגה מהותית מעצם התקלה.

ש. הם בעצם הזרימו קולחין באיכות שחרגה מההיתר.

ת. נכון."

מכל מקום, חובתה של המשיבה לטהר את מי הקולחין לרמה הנדרשת על ידי משרד הבריאות קבועה בתקנות בריאות העם ולא למותר לציין, כי על המשיבה חלות חובות נוספות מכוח תקנות אלו, כגון החובה לבדוק, פעמיים בשבוע, את מי הקולחין, על מנת לוודא כי הם עומדים בתקן שנקבע (ראו **סעיף 3א**) לתקנות בריאות העם). ואולם, עוד בפתח סיכום הבריר מיום 18.4.13 צוין, מפורשות, כי בעקבות התקלה במט"ש הרצליה הוזרמו לים קולחין שאינם עומדים בתקנות בריאות העם, בזו הלשון (עמ' 1

לדו"ח, נספח 3 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה):

"בתאריך 18.4.18 (צ'ל: 18.4.13 - מ' א' ג') נערך בירור לתאגיד מי הרצליה בעקבות תקלה במערכת הטיפול בשפכים של התאגיד. הטיפול בתקלה נמשך 10 ימים שבהם הוזרמו לים שפכה וקולחין באיכות שאינה עומדת בתקני איכות מי קולחין וכללים לטיהור מי שפכים-2010."

כך גם בהמשך הסיכום, בחלק הדין בעיקרי הבעיות שהתגלו ביחס להתנהלות המשיבה בעקבות האירוע (שם):

"משרד הבריאות תיאר את השתלשלות האירוע כפי שדווח לו, להלן עיקרי הבעיות:
1. אי עמידה בתקנות תקני אירוח [צ"ל איכות] מי קולחין וכללי טיהור שפכים התש"ע 2011 (הטעות במקור – מ' א' ג') והזרמת קולחין באיכות חריגה במהלך האירוע. בנוסף העדר רישיון עסק למט"ש ואי עמידה בתנאי רישוי שניתנו על ידי משרד הבריאות.
3. לא דווח על ניקוי מצלל 2 לאחר האירוע שגרם גם הוא להחמרה באיכות הקולחין שזרמו לים.
3. פסילת חופי רחצה עקב הזרמת קולחין חריגים לים." (ההדגשה שלי – מ' א' ג').

הדברים נזכרו שוב בהמשך הדו"ח, תחת הכותרת "סיכום והפקת לקחים". היינו צוין, מפורשות, כי כתוצאה מהתקלה הוזרמו לים קולחין באיכות שאינה עומדת בתקנות בריאות העם, ולא זאת אף זאת, צוין כי מט"ש הרצליה פעל ללא רישיון עסק ולא עמד בתנאים

--- סוף עמוד 46 ---

לרישוי שנקבעו על ידי משרד הבריאות. למותר לציין, כי ממצאים ברורים אלה, כפי שהם באו לידי ביטוי בדו"ח האירוע שערכו הגורמים המוסמכים, אינם עולים בקנה אחד עם טענתה של המשיבה בתגובתה לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, שלפיה (סעיף 71 לתגובתה):

"למעט בהודעת היועץ המשפטי לממשלה עצמה – קרי, במסמך אשר נכתב ונחתם על ידי עו"ד רותם אלקלעי ובמפורש לא על ידי בעל מקצוע/מומחה מטעם משרד הבריאות ו/או המשרד להגנת הסביבה (אשר יכול להתייצב בבית המשפט, להעיד ולהיחקר מקצועית אודות כוונתו) – לא צוין קביעה – ובפרט לא במסמכים, אשר צורפו להודעת היועץ המשפטי לממשלה (דו"חות אירוע ו/או בדיקות ו/או סיכומי ישיבות), כי במהלך האירוע נשוא הבקשה שבפנינו הוזרמו לים קולחין באיכות החורגת, כביכול, מהקבוע בתקנות בריאות העם."

כאמור, בענייננו הדברים נכתבו, מפורשות, בדו"ח סיכום האירוע שערך משרד הבריאות ונראה כי הם כלל לא היו שנויים במחלוקת בזמן התרחשות האירוע. מכל מקום, על הדברים חזרה גם מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה עת העידה לפני. אשר על כן, עצם קיומו של היתר הזרמה לים אינו יכול לסייע למשיבה, בנסיבות שבהן הקולחין שהוזרמו לים לא עמדו בתנאי היתר ובערכים הנקובים בתקנות בריאות העם. יפה הייתה עושה המשיבה לו הייתה מקבלת ממצאים אלו, ולא חוזרת ותוקפת אותם במסגרת הליך זה.

(2) העובדה שלא ננקטו נגד המשיבה ההליכים פליליים או אזרחיים

המשיבה טוענת עוד, כי אילו מי מבין הגורמים הרגולטוריים היה סבור כי היא נהגה, לכאורה, שלא כשורה או בניגוד להוראות הדין, הרי חזקה עליהם כי הם היו פותחים כנגדה בהליכים פליליים או אזרחיים, בהתאם לסמכויות הקיימות בידיהם בנושאים אלו. גם בטענה זו אין ולא כלום; המקרה נשוא ענייננו ממחיש, פעם נוספת, כי אין די במנגנוני האכיפה הקיימים במישור המינהלי והפלילי, ומכאן חשיבותה של התובענה הייצוגית בגין מפגע סביבתי. למעשה, קבלת טענת המשיבה מרוקנת מכל תוכן את כלי התובענה הייצוגית בהקשר זה של שמירה על הסביבה. אכן, הרשויות צריך שיעשו את מלאכתן כפי שהטיל עליהן המחוקק בפיקוח ובאכיפה. ואולם, כבדותה ואיטיותה של פעולת הרשויות, וגם התחשבות בשיקולים כמו שיתוף הפעולה מצד הגוף האחראי, כמו במקרה שלפנינו, מצדיקה לפתוח פתח ל"אכיפה אזרחית", כך שהאזרח האכפתי המבקש לשמור את בריאותו ובריאות הציבור יוכל להשפיע אף הוא לתקנת הרבים.

מכל מקום, משרד הבריאות אכן ערך למשיבה בירור, אשר מסקנותיו מדברות בעד עצמן.

(3) הטענה כי לא היה הכרח לסגור את חופי הים בנסיבות העניין

המשיבה מוסיפה וטוענת, כי סגירתם של חופי הים בהרצליה במהלך האירוע נשוא ענייננו אינה יכולה לסייע למבקשים בהוכחת קיומו של "זיהום" מי הים או חופי הים, כנטען בבקשת האישור. בהקשר זה נטען, כי באם מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, או כל גורם אחר במשרד הבריאות,

--- סוף עמוד 47 ---

ביקשו ליטול אמצעי זהירות בדמות המלצה לסגירת חופי הים בהרצליה במהלך תקופת האירוע למרות שתוצאות כל הבדיקות שבוצעו העידו על כך שהקולחין שהוזרמו לים על ידי המשיבה היו באיכויות מעולות, הרי שאלו עשו זאת מטעמים השמורים עמם ואשר אין להם דבר וחצי דבר עם "זיהום" מי הים. גם טענה זו אין לקבל;

לנחיצות סגירת חופי הים בנסיבות ענייננו התייחסה מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, אינג' ולרי

פורהורילס, בתגובתה לחוות דעת המומחה מטעם המשיבה, בציינה לעניין זה כך:

"אין עדין ידע מוחלט על פריסת או פיזור כתם הזיהום בים והתקרבותו לחופים ועל כן ישנן הנחיות ברורות שהוציא משרד הבריאות לעניין פסילת הרחצה בחוף הים שאומרות כי פסילת חוף הים לרחצה על ידי הציבור תעשה כאשר יש שפכים או קולחין ברמה ירודה בקרבת חוף הרחצה." (ההדגשה לעיל ולהלן שלי – מ' א' ג').

ובהקרה גם בחקירתה לפני (פרוטוקול מיום 10.9.14, עמ' 5 ש' 12-3):

"ת. ... ברגע שאנו מקבלים תוצאה חריגה מעבר לביקורות התברואתיות שאנו מבצעים במהלך כל העונה אנו פונים לרשות לתאגיד לשאול האם יש תקלה במערכת הביוב, מה קרה ומה גרם לתוצאה חריגה, אנו לא פוסלים תוצאה חריגה אחת אלא עושים דיגום חוזר משתדלים לעשות באותו יום ולמחרת מקבלים תוצאות, אם התוצאות עדיין חריגות ואם יש עדות מהתאגיד או מהרשות שהיתה הזרמת ביוב או קולחין או מים לא מזוהים אנו פוסלים, אנו ממליצים למשרד הפנים לפסול את החוף לרחצה. ש. יש איזה שהן תוצאות חריגות שמחייבות סגירה מיידית. ת. בהחלט. יש סעיפים בתקן שמציינים על חריגות מהתקן שמחייבות על פי שיקול דעתו של המחוז ביחד עם המשרד הראשי לסגור מיידית. למשל, ממצאים אפידימיולוגיים או הזרמת ביוב לים."

ובהמשך (שם, עמ' 5 ש' 27-18):

"... ברגע שיש הזרמה של קולחין ברמה ירודה לפי התקן פוסלים את החופים הצמודים לאותו מקור שבו מוזרמים הקולחין, אז פסלנו את חופי אכדיה וצוק צפון בתל אביב, כאשר ההנחה אין לנו ידיעה חד משמעית לגבי פיזור הזיהום ולאיזה כיוון הזיהום יגיע, על פי עיקרון הזהירות המונעת וגם על פי התקן אנו פוסלים את החופים. ש. זאת אומרת מבחינתכם הפסילה באה בגלל ההצהרה של הזרמת קולחין. ת. בגלל התקלה שחלה במכון טיהור שפכים ובשלב זה עוד לא היו לי דגימות. זה לפי התקן שמחייב אותי לפסול את החופים, לפי סעיף 2 לתקן, שמדבר על המצאות מוצא שפכים או קולחין לים בקרבת חוף רחצה העלול לזהם את מי הים באותו חוף..."

ואמנם, בהתאם להוראות סעיף א(2) "לתקן לאיכות מי ים בחופי רחצה מוכרזים", שהוציא משרד הבריאות באמצעות הנחיות המהנדס הראשי מיום 10.3.10, אכן היה מקום להורות על סגירת החופים בענייננו, לאור הימצאות שפכים או קולחין בקרבת חוף הרחצה. ויודגש, בתקן האמור (אשר העתקו צורף כנספח 2 לחוות דעת המומחה מטעם המשיבה), תחת הכותרת "פסילת הרחצה בחוף ים", מפורטים חמישה קריטריונים שונים לפסילת הרחצה, כאשר די בקיומו של אחד מהם על מנת להביא לפסילת החוף. וזו לשון ההוראה:

"א. פסילת הרחצה בחוף ים

--- סוף עמוד 48 ---

- פסילת חוף ים לרחצה ע"י הציבור, ייעשה עפ"י אחד או יותר מחמשת הקריטריונים הבאים:**
- 1. קיום עדות אפידימיולוגית של מקרי תחלואה במחלות זיהומיות הקשורים לרחצה בים באותו חוף.**
 - 2. המצאות מוצא שפכים או קולחים לים, בקרבת חוף הרחצה (העלול לזהם את מי הים באותו החוף).**
 - 3. גילוי חלקיקי חומרי הפרשה בחוף הרחצה או במי הים.**
 - 4. המצאות גורמים שלדעת משרד הבריאות עלולים לסכן את בריאות המתרחצים.**
 - 5. מי הים אינם עומדים בתקנים המספריים המפורטים בהמשך."**

עולה, אם כן, כי די בכך שבענייננו התקיים הקריטריון המופיע בס"ק 2, שעניינו "המצאות מוצא שפכים או קולחים לים, בקרבת חוף הרחצה (העלול לזהם את מי הים באותו החוף)", כדי להביא לפסילת הרחצה בחוף, וזאת ללא כל קשר לתוצאות דגימות מי הים.

(4) הטענה כי עצם קיומה של תקלה – ואפילו זיהום מי הים – אין בהם, כשלעצמם, כדי להצביע על תחזוקה לא תקינה ונאותה של מערכות המים והביוב.

לבסוף טוענת המשיבה, כי עצם התרחשות תקלה ואפילו קיומו של זיהום הים אין בהם, כשלעצמם, כדי להצביע על כך שהיא לא דאגה לתחזוקה תקינה ונאותה של מערכות המים והביוב שבאחריותה, או שהיא לא קיימה, כביכול, את הוראות הדין השונות. גם טענה זו אינה מתיישבת עם הראיות שעלו בהליך עד כה.

ודוק. בדו"ח אירוע התקלה מיום 14.3.13 שערכה המשיבה צוין ביחס למהות התקלה שהתגלתה, כדלקמן (נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה מיום 17.12.1):

"2. מהות התקלה שהתגלתה:

- 2.1. משפך ניקוז הבוצה בקרקעית הבריכה התגלה סתום גם כתוצאה מהתגבשות של שומנים וגם מחדירה של עצמים זרים שסתמו את המשפך ואת צינור יציאת הבוצה.**
- 2.2. חלק ממגרפות המצלל בתחתית הבריכה התגלו כשבורות וחלק אחר נפגע כתוצאה מפגיעה של עצם זר שהיה בקרקעית הבריכה."**

בדו"ח סיכום הבירור שנערך למשיבה נרשם מפי מנכ"ל המשיבה, כך (עמ' 2 לדו"ח, נספח 3 לעמדת

היועץ המשפטי לממשלה):

"בשנת 2012 הוגשה תכנית אב למט"ש הרצליה עם תוספת אגן שיקוע רביעי – התכנית מתייחסת להשבתת אגן שיקוע ראשוני לשם שימוש כאגן חירום לימים גשומים או בעת תקלות (נפח 6000 מ"ק).

...

המצלל מספר 3 שנבנה לפני כ-12 שנה לא נוקה עבר תהליך של ניקיון עקב העדר אפשרות לנתק אותו מהתהליך טיהור. בעת ניקוי מצלל מספר 3 נמצאה מגרפה שנשברה ללא גומי ואבנים גדולות שסתמו את הקונוס (פתח יציאת הבוצה). הכוונה של התאגיד להוסיף סגרים למצללים על פי תכנית אב למט"ש."

--- סוף עמוד 49 ---

יש להדגיש, כי תכנית האב למט"ש, שאליה התייחס מנכ"ל המשיבה במהלך הבירור, נזכרה גם בדו"ח האירוע מיום 14.3.13 שערכה המשיבה, וזאת תחת הפרק "מסקנות ודרכי פעולה", שבו צוין כך (סעיף

3 לדו"ח, נספח 1 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה):

"3. מסקנות ודרכי פעולה

3.1. נפח בריכות שיקוע שניוני מס' 1 ו-2 יחד הוא כ-2,400 מ"ק. נפח בריכת שיקוע שניוני מס' 3 שבה ארעה התקלה הוא כ-1,900 מ"ק.

כאשר בריכת שיקוע שניוני מס' 3 איננה מתפקדת, יש שעות מסוימות במהלך היממה, ששתי בריכות השיקוע השניוני הנותרות, אינן מסוגלות לטפל בעומס ההידראולי הגבוה.

3.2. בשוחת הפרדת הזרמים לכל אחת מבריכות השיקוע השניוני, אין מערכת של מגופים. החוסר במגופים, שלא תוכננו במסגרת תכנון המט"ש, יוצר קושי רב באפשרות הטיפול בבריכות השיקוע השניוני גם באחזקה שוטפת ובעיקר באירוע של תקלה באחת מהבריכות הנ"ל.

3.3. ללא קשר לאירוע, אך מתוך חשיבה גם למנוע תקלות בעתיד וגם לאבחן את הצרכים הנדרשים לשיפור הטיפול בשפכים במכון הטיהור, תאגיד מי הרצליה הכין בשנת 2012 תכנית אב למט"ש הרצליה. אחת מהמלצות תכנית האב הייתה להוסיף בריכת שיקוע שניוני מספר 4 באופן מידי. בתקציב 2013 של תאגיד מי הרצליה מתוכנן פרויקט של הקמת בריכת שיקוע שניוני מספר 4 ובכוונת התאגיד להתחיל בביצוע בריכת השיקוע בשנת 2013, מיד עם גמר התכנון.

3.4. בכוונת התאגיד במסגרת פרויקט בניית בריכת שיקוע שניוני מס' 4, להסדיר גם צומת של מגופים בשוחת הפרדת הזרמים לבריכות השיקוע השניוני."

מדו"ח סיכום הבירור שנערך למשיבה עולה, כי לדברים אלה של מנכ"ל המשיבה התייחס סגן המהנדס הראשי במשרד הבריאות, מר עמיר יצחק, בזו הלשון (עמ' 2 לדו"ח, נספח 3 לעמדת היועץ המשפטי לממשלה):

"תחזוקה מונעת אינה יתרות (צ"ל: מותרות), חשוב לתכנן את המט"ש כך שיהיה ניתן בעת הפעלתו השגרתית לתקן ולבצע פעולות החזקה בכל מרכיב בטיפול ללא השבתת התהליך.

יתן למצוא דרישה זו בהנחיות לתכנון מטשים המופיעות באתר האינטרנט של משרד הבריאות.

על דברים ברוח דומה העידה מהנדסת מחוז ת"א לבריאות הסביבה, אינג' ולרי פוהורילס, בחקירתה לפני.

מדברים אלה עולה, כי לכאורה המשיבה לא דאגה לתחזוקה הולמת במתקן. מכל מקום, [החוק למניעת מפגעים](#) סביבתיים קובע משטר של אחריות מוחלטת, והשאלה האם המשיבה דאגה או לא דאגה לתחזוקה הולמת במתקן אינה מכרעת לעניין זה.

די באמור עד כה כדי להביא למסקנה, כי למבקשים עומדת עילת תביעה לכאורה כנגד המשיבה, בגין קיומו של מפגע סביבתי.

--- סוף עמוד 50 ---

ויובה. בקשת האישור המונחת לפני הוגשה מכוח עילות תביעה נוספות, בהן הפרת חובה חקוקה (הפרת הוראות [חוק תאגידי מים וביוב](#), [חוק המים](#) ו[חוק שמירת הסביבה החופית](#)), וכן עוולת הרשלנות. אולם, ראשית, העילה מכוח [החוק למניעת מפגעים](#) סביבתיים, היא העילה הטבעית בגין זיהומים סביבתיים. בנוסף, ודאי שדי בעילה זו בשלב זה של אישור תובענה כייצוגית. בהמשך יוכלו המבקשים, להוכיח את כלל העילות להן טענו.

כאמור, המבחן הוא מבחן העילה הלכאורית, כפי שציין כב' השופט יי דנציגר ברע"א 3814/14 חוגלה קימברלי שיווק בע"מ נ' עו"ד מיה ג' מסטיי, [פורסם בבנן] בפסקה 11 (2015):

"בעניין מגדל עמדת על הרף הראייתי הרלוונטי להליך של אישור תובענה כייצוגית: "בשלב אישור התובענה כייצוגית נבחנת עילת התביעה במישור הלכאורי בלבד ואין מצופה כי בשלב זה תוכח עילת התביעה ברמה שבה יידרש התובע הייצוגי להוכיחה בהליך העיקרי, לאחר שתאושר תובענתו כייצוגית. הבחנה זו לגבי טיב ואיכות הראיות שצריך להניח התובע הייצוגי בשלב המקדמי אינה הבחנה עיונית בלבד אלא צריך שינתן לה משקל ממשי באופן שלא יוצב בפני תובעים ייצוגיים רף הוכחה גבוה מדי דבר שעלול להביא לכרסום באפקטיביות של כלי

התובענה הייצוגית" (שם). בהמשך סייגתי את הדברים והדגשתי כי הרף אשר מוצב לפני תובעים איננו רף מינימאלי גרידא: "מן הראוי לטעמי למנוע מצבים שבהם כל מאן דהוא החפץ לנהל תובענה ייצוגית יוכל לעשות כן גם מבלי שצלה את חובתו לבסס בראיות לכאורה את עילת התביעה. הקלה מעבר לנדרש באשר לרף הראייתי בו צריך לעמוד התובע הייצוגי עלולה לגרום תוצאות שלהן השלכות מערכתיות בלתי רצויות, הן על מערכת המשפט והן על המשק וחי המסחר והכלכלה. משכך, שומה על בתי המשפט להקפיד על כך שרק תביעה שהונחה תשתית ראייתית לכאורית לביסוס עילתה, יתאפשר ניהולה כתובענה ייצוגית במסגרת ההליך העיקרי" (שם). הנה כי כן, המשיבה נדרשה להציג "תשתית ראייתית לכאורית" לשם ביסוס העילות הנטענות על ידה."

אני סבורה, כי המבקשים הוכיחו ברמת ההוכחה הנדרשת בשלב זה, כי יש להם עילת תביעה כנגד המשיבה בגין יצירת מפגע סביבתי, וכי קיימת אפשרות סבירה שהיא תוכרע לטובת הקבוצה.

7. יתר התנאים הנדרשים לאישור התובענה כייצוגית

א. שאלות מהותיות של עובדה ומשפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה

לאחר שהשתכנעתי כי בידי המבקשים עילת תביעה כנגד המשיבה בגין יצירת מפגע סביבתי וכי קיימת אפשרות סבירה שהיא תוכרע לטובת הקבוצה, יש צורך לבחון את התנאי השני לאישורה של תובענה ייצוגית, דהיינו: האם התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה (סעיף 8(א)1) לחוק תובענות ייצוגיות). התנאי הנוגע להוכחת קיומן של שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה כרוך בשאלה כיצד יש להגדיר את הקבוצה התובעת ומהן הפלוגתאות העובדתיות והמשפטיות העומדות להכרעה בתובענה שאישורה מבוקש.

--- סוף עמוד 51 ---

בעניינינו, השאלה העיקרית הנובעת מבקשת האישור הינה האם התקלה שארעה במכון הטיהור לשפכים הרצליה ביום 8.3.13 אכן הביאה לזיהום מי הים והאם, ככל שאכן התרחש זיהום, נפגע חבר קבוצה פלוני בשל זיהום מי הים וסגירת חופי הרחצה מיום 9.3.13 ועד ליום 14.3.13 ומיום 17.3.13 ועד ליום 20.3.13.

כאמור לעיל, הבקשה שלפני מעוררת שאלות של אחריות גופים ורשויות כלפי הציבור למחדלים ומפגעים סביבתיים, ומחויבותם לאפשר לציבור חיים בסביבה הולמת נטולת סיכונים בריאותיים. החשיבות בבירור התובענה הינו בעצם לקיחת אחריות של רשויות וגופים שונים למחדלים שמביאים לזיהום הסביבה. ואכן, לכלל חברי הקבוצה בעניינינו יש אינטרס משותף, הן ברמה הפרטית והן ברמה הציבורית, בהגנה מפני מפגעים סביבתיים.

המשיבה טוענת, כי המדובר בעניינינו בקבוצות שונות של אוכלוסיית תושבי העיר, אשר לכל אחת מהן מאפיינים שונים והבדלים מהותיים, כולל זיקה שונה לחלוטין לפיצוי הנדרש, וכי המערכת העובדתית היוצרת את עילת תביעתם של חברי הקבוצה מחייבת בירור נפרד בעניינינו של כל אחד מחברי הקבוצה. אמנם, ברי כי חברי הקבוצה, על הנזק שנגרם להם, אינם זהים כשתי טיפות מים, אך את המסקנה כי בשל כך אין לאשר את התובענה הייצוגית אין בידי לקבל, וכפי שהבהיר בית המשפט העליון בעניין פריינר:

"שונות בין חברי הקבוצה, המחייבת בירור אינדיבידואלי של אחריות הנתבע לנזק שנגרם לכל אחד מחברי הקבוצה, עשויה, אמנם, להוביל לעיתים למסקנה כי התביעה איננה מתאימה להתברר בדרך ייצוגית. ואולם, שונות שכזו בנוגע לנתונים שאינם מהותיים להכרעה בשאלת האחריות, אלא רלבנטיים בעיקרם לקביעת שיעור הפיצוי שייפסק לכל אחד מחברי הקבוצה, אם התובענה תתקבל – איננה גורעת מכשירותה של התובענה להתברר כתובענה ייצוגית, וזאת אף אם תידרש (בשלב של קביעת הפיצוי) בחינת זכאות פרטנית לקבלת סעד, ביחס לכל אחד מחברי הקבוצה, או לבעלי מאפיינים שונים בקרבם. קביעה זו מתבקשת, בין היתר, לנוכח המנגנונים שנקבעו בחוק במטרה לסייע בידי בית המשפט להתמודד עם שונות מסוג זה."

סבורני, על רקע האמור, כי אין בקשיים שעליהם הצביעה המשיבה כדי למנוע את ניהולה של התובענה בדרך של תובענה ייצוגית, ומכל מקום, ניתן להשאיר את זיהויים המדויק של חברי הקבוצה לשלב שלאחר ההכרעה בשאלות המשותפות בתובענה הייצוגית. ייתכן, אמנם, כי נוכח הקושי באיתור חברי הקבוצה, יהיה זה נכון להורות בבוא העת, כי הסעד בתובענה יהא סעד לטובת הציבור כפי שמאפשר סעיף 20(ג) של חוק תובענות ייצוגיות, אולם אין צורך להכריע בסוגיה זו בשלב הנוכחי של הדיון, אלא יש להתיר נושא זה לשלב ניהולה של התובענה הייצוגית (ראו והשוו לעניין פריינר).

--- סוף עמוד 52 ---

ב. התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין

מקרה של מפגע סביבתי לכאורה, בדמות זיהום מי הים, הוא בהחלט מסוג המקרים שבהם הפגיעה שנגרמה, לכאורה, היא ברורה על פניה עד כי לא יכול להיות ספק שציבור רחב מאוחד באינטרס

המשיבה, אמנם, טוענת, כי הנחת המבקשים, שלפיה לפחות 10% מתושבי העיר נפגעו מפעולות המשיבה אינה מתיישבת עם המציאות, באשר האירוע ארע בחודש מרץ, בטרם החלה עונת הרחצה. ואולם, ראשית, מזג האוויר באזורנו הינו נוח יחסית, ובחודש מרץ רבים נהנים מפעילות בחוף הים שנמנעה בגלל מפגע הריח שנלווה לזיהום וכן רבים נהנים מגלישה בכל ימות השנה. שנית, ההערכה שלפיה מספרם של חברי הקבוצה יהיה קטן יחסית איננה מחייבת בהכרח את הקביעה כי התובענה הייצוגית איננה הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת. כשמדובר בתובענה ייצוגית בגין מפגע סביבתי הדגש בתובענה הוא בנטילת או הטלת האחריות. במצב דברים זה, מקום שבו מתרשם בית המשפט, בשלב הדיון בבקשה לאישור התובענה כייצוגית, כי גודלה של הקבוצה "לא ברור", אך אין בידיו נתונים לקבוע כי מדובר בקבוצה קטנה שאין קושי מובנה לאתר את חבריה, הכף צריכה להטות, לטעמי, לעבר אישור הבקשה, וזאת בהנחה כי מתקיימים יתר התנאים הנדרשים (ראו והשוו לעניין פריניר).

מכל מקום, בנסיבות עניינינו, בין אם המדובר בקבוצה המונה פרטים רבים ובין אם המדובר בקבוצה שגודלה לא ברור, הסבירות שהתובענה תוגש בידי מי מחברי הקבוצה הינה נמוכה ביותר לנוכח סכום התביעה הנמוך, יחסית, של כל אחד מחברי הקבוצה והמשאבים הלא מבוטלים הנדרשים לניהול התובענה. גם הפער ביחסי הכוחות בין המשיבה לבין הפרט הבודד שנפגע מזיהום מי הים מהווה שיקול נוסף התומך במסקנה, כי התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין.

הואיל והדעת נותנת, כי רוב חברי הקבוצה לא ינקטו בהליכים כנגד המשיבה, לא בתביעת פיצוי בגין זיהום מי הים ולא בהליך למתן צו למניעת המפגע לפי [החוק למניעת מפגעים](#) סביבתיים, הרי שבמצב דברים זה אישורה של התובענה כתובענה ייצוגית, יביא למימוש זכות הגישה לערכאות של כל אחד מחברי הקבוצה ויהא בכך כדי לאכוף את הדין על המשיבה ולהרתיע אותה לבל תפר אותו.

ג. קיים יסוד סביר להניח שעניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת ובתום לב תנאי נוסף לאישור התובענה כייצוגית הוא כי בית המשפט ישתכנע כי "קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת" (סעיף 8(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות) וכי "קיים יסוד סביר להניח כי עניינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינהל בתום לב" (סעיף 8(א)(4) לחוק תובענות ייצוגיות).

--- סוף עמוד 53 ---

איני רואה סיבה לפקפק ביכולתם של המבקשים ובא כוחם לנהל את תובענה זו בדרך הולמת ובתום לב, לטובת כלל חברי הקבוצה ובעניין זה אין לקבל את טענת המשיבה, שנאמרה ללא כל ביסוס, כי "בעבור בצע כסף, חמדנות ותאוות התעשרות על חשבון גוף ציבורי (המשיבה) מנסים המבקשים לייצר עלילת שווא, חסרת כל בסיס משפטי ו/או עובדתי, משולבת בלשון הרע ובדברי סילוף ושקר, בדבר זיהום, כביכול, של הים והסביבה" (ראו סעיף 3 לסיכומי המשיבה. לדיון נרחב בשאלת המניע הכספי של המבקש ועורכי דינו כמחויבת המציאות ראו עניין פריניר). יש מקום לגנות השתלחות זו במבקשים, בעיקר לאור העובדות שעלו עד כה, ולאור העובדה שדברי המשיבה לפיהם מדובר ב"עלילת שווא" הם אלו "החסרים בסיס משפטי או עובדתי".

גם לא מצאתי לנכון לקבל את הטענה שלפיה בשל העדרה של פנייה מוקדמת אין לראות במבקשים כמי שינהלו את עניינם של הקבוצה בדרך הולמת ובתום לב. נושא הפניה המוקדמת לרשות נדון לאחרונה בהרחבה בעניין יונס. בית המשפט העליון, לאחר שסקר פסיקה קודמת של בתי המשפט המחוזיים בנושא זה, קבע, כי לא רק שיש לעודד פניה מקדימה לרשות, אלא הכלל הוא פניה כזו, כאשר להעדרה של פניה אמורה להיות השפעה רבה מאד בנושא הגמול ושכר הטרחה. קבלת תובענה נגד רשות חרף אי פניה מוקדמת תהיה חריג מובהק. הודגש, כי אין לשכוח שבתובענה הייצוגית האינטרס הציבורי, דהיינו, אכיפת הדין תוך דאגה לטובת הקבוצה, הוא המטרה, והאינטרס הכלכלי הפרטי של התובע המייצג ובא כוחו הוא האמצעי בלבד. אם ניתן להשיג את המטרה הציבורית ולהגשימה באמצעי שיהיה יעיל יותר וגם בסופו של יום, זול יותר, יש לבחור אמצעי זה. חובה על הפרט, טרם הגשת תובענה ייצוגית, לתת הזדמנות לרשות לתקן את הטעון תיקון ללא צורך בקיומו של הליך משפטי. בפסק הדין נקבע, כי העדר פניה מוקדמת עשוי, בהתאם לנסיבות, לבוא לידי ביטוי הן בהחלטתו של בית המשפט לפסוק גמול ושכר טרחה וביחס לשיעורם של סכומים אלו, הן בהחלטתו של בית המשפט בבקשה לאישור התובענה כייצוגית.

לטעמי, העדרה של פנייה מוקדמת בעניינינו יכול שיובא בחשבון בעת פסיקת הגמול ושכר הטרחה (ראו לעניין זה החלטתי בת"צ (ת"א) 14646-05-14 שני טל פרידמן נ' עיריית בת ים [פורסם בנבו] (2015) והאסמכתאות הנזכרות שם. למחלוקת בעניין זה ראו סקירת פסיקת בתי המשפט המחוזיים בעמדת היועץ המשפטי לממשלה, כפי שהיא מובאת בעניין יונס, פסקה ח' לפסק דינו של כב' המשנה לנשיאה א' רובינשטיין). אולם, אין בהעדרה של פניה מוקדמת, בנסיבות עניינינו, כדי למנוע את אישור התובענה שלפני כייצוגית. ודוק. תכליתה העיקרית של דרישת ההודעה המוקדמת הינה ליתן לרשות המוסמכת הזדמנות לתקן את המעוות. בעניינינו, כאמור, המשיבה הייתה מודעת לקיומה של התקלה מיומה הראשון, וכך גם משרד הבריאות והמשרד להגנת הסביבה שאף פעלו בעניין, כך שפניה מוקדמת לא הייתה מעלה ולא הייתה מורידה לעניין עצם קיומו של המפגע. אוסיף, בבחינת למעלה מן הדרוש, כי לנוכח דבקותה של המשיבה בעמדתה, גם לאחר קבלת עמדת היועץ המשפטי לממשלה, יש להניח כי פנייה מוקדמת הייתה, ממילא, נדחית.

--- סוף עמוד 54 ---

8. הטענות הנוספות שהעלתה המשיבה כנגד אישור התובענה כייצוגית, וזאת גם בהנחה

שמתקיימים כל התנאים לאישורה כייצוגית

א. קיומו של נזק

המשיבה טוענת, כי גם אם בית המשפט יקבע, כי כל התנאים לאישורה של בקשת האישור נשוא עניינינו אכן מתקיימים, הרי שאין מקום לאשר את התובענה כייצוגית מאחר שלא הוכח כל נזק במקרה דנן, או שלכל היותר הוכח נזק שהוא בגדר "זוטי דברים". גם בטענה זו אין ממש; החופים והמרחב הימי של הים התיכון הם ממשאבי הטבע החשובים בישראל למדינת ישראל אינטרס ברור בשימור חופיה וימיה. אחד מגבולותיה הארוכים של ישראל הנו גבולה עם הים התיכון (כ-200 ק"מ קו חוף וכ-4,000 קמ"ר מים טריטוריאליים (ראו: **איסר-איציק: סיכונים סביבתיים במרחב הימי**, 178). הרבה מהפעילות האנושית במדינה מתבצעת באזורים הקרובים לים. לישראל ענף דיג התלוי בקרבה לים והשימוש במימיו. בנוסף, מהווה הים התיכון מוקד משיכה תיירותי, ושטחים בקרבתו הינם בעלי ערכי טבע רבים. בעבר ראו בים כמאגר קיבולת אינסופי לפסולת, אך בעשורים האחרונים הובן כי אין כך הדבר וכי הים וחופיו הם משאב טבע פגיע העלול להיחרס ולהתכלות. זיהום מי הים בשפכים גורם לנזקים אקולוגיים, גורם לתחלואה בקרב בני אדם, גורם למפגעי ריח ומפריע לדיג, לשייט, לגלישה, לשחייה ולפעילויות נופש. בניגוד לאופן הצגת הדברים על ידי המשיבה, כאילו המדובר, בנזק המסתכם בכך שהמבקשים "לא רחצו בים במשך יומיים או שלושה", הרי, שכאמור לעיל, הנזקים בגין זיהום סביבתי נגרמים בראש ובראשונה לסביבה, כאשר רק נזקים משניים נגרמים לניזוקים ספציפיים.

מכל מקום, הגדרתו של המושג "נזק" **בסעיף 2 לפקודת הנזקין**. כוללת הן פגיעות חמורות והן נזקים פעוטים בהרבה: "**אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה**". שלילת נוחות ופגיעה באוטונומיה של הפרט מהוות, אם כן, נזק בפני עצמו. כאמור, לצד הנזקים הבריאותיים שעשויים להיגרם לבני אדם כתוצאה מקיומם של זיהומים סביבתיים קיימים גם נזקים לא ממוניים, שהם הפגיעה באוטונומיה והרגשות השליליים שנוצרים אצל מי שנחשף לזיהום סביבתי, וכפי שהצהיר המבקש 1, מר **דב יעקובוביץ'**, בתצהיר שניתן בתמיכה לבקשת האישור (סעיף 6 לתצהירו):

"הודעה זו של עיריית הרצליה כי אני לא אוכל להיות בים (הודעת העירייה מיום 8.3.13 כי הרחצה בים אסורה בשל זיהום - מ' א' ג') גרמה לי תסכול רב, פגעה בזכותי ליהנות מהטבע ולבצע פעילות ספורט בים. המשיבה גרמה לי חוסר ביטחון, חוסר אונים, חוסר נוחות, עוגמת נפש מרובה ופגיעה באוטונומיית הרצון."

--- סוף עמוד 55 ---

ואמנם, איכות חייו של מי שרגיל לרחוץ בים ונמנע מלעשות זאת משום שהים זוהם, אכן נפגעת. נזק זה, שעליו הצהיר המבקש מס' 1, נותר בעינו גם אם אקבל את טענת המשיבה שלפיה תוצאות בדיקות מי הים לא הצדיקו, כביכול, את החלטת הרשויות לסגור את חופי הים וכי הן קיבלו את ההחלטה האמורה אך ליתר ביטחון. כידוע, גם נזק לא ממוני בדמות פגיעה באוטונומיה הינו נזק בר פיצוי (על נזק בתובענה ייצוגית בגין פגיעה באוטונומיה ראו **ע"א 10085/08 תנובה נ' עזבון המנוח תאופיק ראבי ז"ל** [פורסם בנבו] (2011); **ע"א 4333/11 דניאל סלומון נ' גורי יבוא והפצה בע"מ** [פורסם בנבו] (2014) ועניין פריניר).

אשר על כן, אני סבורה, כי אין כל מניעה לתבוע פיצוי בגין נזק לא ממוני אשר נגרם עקב זיהום סביבתי במסגרת תובענה ייצוגית.

אביא, לבסוף, מהדברים שאמרת לעניין הנזק בגדרי החלטתי בבקשות לסילוק על הסף בעניין חצור,

היפים גם לענייננו:

"ככל שמדובר בהעדר ראיות לכאורה לגבי הנזק, או בקושי בקביעת הנזק בהליך הייצוגי, הרי שמרכיב הנזק חשוב פחות בתובענה זו. כאמור, חשיבות התובענה היא בזכות הציבור לבקר את האופן בו מפעילות הרשויות את הסמכויות הניתנות להן בקשר לשמירה על איכות הסביבה ואיכות החיים בה. הדגש תובענה הוא, על כן, בנטילת או הטלת האחריות. כך לכל הפחות לעניין דחייה על הסף, ובעיקר שבנסיבות מקרה זה עצם קיומו של נזק עקב העדר היכולת לדוג או לעשות שימוש אחר הקשור לרחצה בים, הוא ברור. אף על פי כן, יש להדגיש כי לצורך אישורה של הבקשה כייצוגית, יהיה על המבקשים לבסס את מרכיב הנזק, בעלת התביעה האישית, ברמה הלכאורית הנדרשת בשלב אישורה של תובענה ייצוגית."

ב. החשש לנזק חמור לציבור אם תאושר התביעה – [סעיף 8\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות](#)

המשיבה טוענת, כי ניהול התובענה יסב למבקשים, לקבוצה ולציבור בכללותו נזק העולה לאין שעור על התועלת הצפויה (אם בכלל) מניהול ההליך, וזאת בשים לב להיותה גוף ציבורי, שהכספים שיצאו מכיסה מיועדים לשימוש לצורך שיקום, תפעול ותחזוקת מערכות המים והביוב העירוניות. על כן, כך נטען, אין לאשר את התובענה כייצוגית גם אם כל התנאים לאישורה כייצוגית מתקיימים בענייננו, וזאת בהתאם להוראות [סעיף 8\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות](#). גם בטענה זו אין ממש.

[בסעיף 8\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות](#) נקבע, כדלקמן:

"על אף הוראות סעיף קטן (א) –

(1) הוגשה בקשה לאישור נגד המדינה, רשות מרשויותיה, רשות מקומית, או תאגיד שהוקם על פי דין ושוכנע בית המשפט כי עצם ניהול ההליך כתובענה ייצוגית צפוי לגרום נזק חמור לציבור הנזקק לשירותיו של הנתבע או לציבור בכללותו לעומת התועלת הצפויה מניהולו בדרך זו לחברי הקבוצה ולציבור, ולא

--- סוף עמוד 56 ---

ניתן למנוע את הנזק בדרך של אישור בשינויים כאמור בסעיף 13, רשאי בית המשפט להתחשב בכך בבואו להחליט אם לאשר תובענה ייצוגית;

(2) הוגשה בקשה לאישור נגד גוף המספק שירות חיוני לציבור, תאגיד בנקאי, בורסה, מסלקה או מבטח, ושוכנע בית המשפט כי עצם ניהול ההליך כתובענה ייצוגית צפוי לגרום נזק חמור לציבור הנזקק לשירותיו של הנתבע או לציבור בכללותו, כתוצאה מפגיעה ביציבותו הכלכלית של הנתבע, לעומת התועלת הצפויה מניהולו בדרך זו לחברי הקבוצה ולציבור, ולא ניתן למנוע את הנזק בדרך של אישור בשינויים כאמור בסעיף 13, רשאי בית המשפט להתחשב בכך בבואו להחליט אם לאשר תובענה ייצוגית."

[בסעיף 8\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות](#) הביע המחוקק דעתו, כי בית המשפט רשאי להתחשב בשיקולים של "מאזן הנוחות" בין התועלת (המצרפית) הצפויה מניהולו של ההליך בדרך של תובענה ייצוגית לבין הנזק ("החמור") שייגרם לציבור הנזקק לשירותיו של הנתבע, או לציבור בכללותו כאשר מדובר בבקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד: המדינה, רשות מרשויותיה, רשות מקומית, או תאגיד שהוקם על פי דין, או כאשר הבקשה לאישור הוגשה כנגד גוף המספק שירות חיוני לציבור, תאגיד בנקאי, בורסה, מסלקה או מבטח. וגם זאת, רק לאחר שבית המשפט השתכנע כי "לא ניתן למנוע את הנזק [לציבור – להבדיל מהנזק לנתבע] בדרך של אישור בשינויים כאמור בסעיף 13" (ראו עניין פריינר, פסקה 76).

אינני סבורה שהוכח בענייננו, כי עצם ניהול ההליך (בניגוד לתוצאותיו) יכול להסב נזק למשיבה, ודאי לא נזק שיש בו כדי לאיין את האינטרס הציבורי של בירור השאלות העולות במסגרתו. הנזק שעלול להיגרם למשיבה בענייננו הוא מקבלתה של התובענה במלואה, תוך קביעה כי על המשיבה לפצות את חברי הקבוצה בגין המפגע הסביבתי שיצרה וזאת במלוא סכום התביעה. אולם, נזק אפשרי זה ייבחר על פי הצורך בשלב הבא של הדיון, לאור [סעיף 20\(ד1\) לחוק תובענות ייצוגיות](#), המאפשר לבית המשפט, בעת הטלת תשלום פיצויים על הרשות, להתחשב גם בנזק העלול להיגרם לנתבע, לציבור הנזקק לשירותיו הנתבע או לציבור בכללותו", ולשקול זאת למול התועלת לחברי הקבוצה ולציבור. יש לזכור, כי בעניין זה המבקשים הם חלק מהציבור שנפגע מהמפגע הנטען, אך גם חלק מתושבי הרשות שיפגעו מהטלת פיצוי משמעותי על המשיבה.

מכל מקום, בעניין פריינר הבהיר בית המשפט העליון, כי יש לעשות שימוש זהיר בהוראות [סעיף 8\(ב\) לחוק תובענות ייצוגיות](#), וכי על הטוען לקיומו של נזק חמור לבסס את טענתו בנתונים. עוד נאמר באותו עניין, כי יש לבחון האם התכליות הציבוריות שאותן נועד ההליך הייצוגי להגשים – ובעיקרן הרתעה מפני הפרת הדין ומתן סעד הולם לנפגעים ממנה – הושגו, בין כתוצאה מעצם הגשת התובענה ובין באמצעים אחרים, כגון: כאשר הנתבע נטל אחריות על התנהלותו, שינה את דרכיו, ונקט באמצעים כדי להיטיב את נזקם של מי שנפגעו כתוצאה מהתנהלותו, או חויב לעשות כן בהליכים מקבילים (עניין פריינר, פסקאות 75-79). הגם שהדיון שם התמקד בהוראות [סעיף 8\(ב2\) לחוק](#),

העוסק, כאמור, בגוף המספק שירות חיוני לציבור, תאגיד בנקאי, בורסה, מסלקה או מבטח, הדברים שנאמרו שם יפים גם לענייננו.

--- סוף עמוד 57 ---

כאמור, לא הוצגו בענייננו נתונים שיש בהם להצביע על קיומו של נזק כתוצאה מעצם ניהול הליך וטענתה של המשיבה לקיומו של נזק כאמור נטענה מהשפה אל החוץ. זאת ועוד. בענייננו לא ננקטו כנגד המשיבה הליכים – בין פליליים, בין מינהליים – כתוצאה מהאירוע, וזאת זולת הברור שנערך, שלאחריו אף אירעו שני מקרים נוספים שבמהלכם זרם ביוב ליס. נתונים לכאוריים אלה תומכים במסקנה, כי באמצעים שנקטו עד כה כנגד המשיבה לא היה, לכאורה, די כדי להרתיע מפני הפרת הדין. במקרים מהסוג המתואר מוצדק להתיר את השימוש בתובענה הייצוגית כ"אמצעי לאכיפת החוק במישור האזרחי, מקום שבו הסנקציה הפלילית-עונשית וסנקציות הרשויות המפקחות אינן מספיקות" (ראו רע"א 3126/00 מדינת ישראל נ' א.ש.ת., פ"ד נז(3), 200, 236 (2005)).

אביא מדבריו של פרופ' ברק על הזכות להפגין והעלות הכרוכה בכך. בספרו: אהרן ברק, פרשנות במשפט, כרך ג: פרשנות חוקתית (תשנ"ד), ע' 528:

"הגנה על זכויות אדם עולה כסף, וחברה המכבדת זכויות אדם צריכה להיות נכונה לשאת במעמסה הכספית"

והוסיף הנשיא א' ברק שנאמרו לעניין הזכות להפגין, וחוסר האפשרות להגבילו ע"י הטלת העלות הכלכלית על המבקשים להפגין (בג"ץ 2557/05 מטה הרוב נ' משטרת ישראל, פ"ד ס"ב 1, 200), בפסקה 17 לפסק דינו:

"אין ספק כי לעתים משימתה של משטרת ישראל לאפשר את מימושה של הזכות החוקתית לחופש ביטוי ולהפגנה לא תהיה פשוטה. היא עשויה להטיל על כתפיה אחריות נכבדה ומעמסה כלכלית. אך זהו מחירה של הדמוקרטיה. זהו גם מקור כוחה"
(הדגשה שלי – מ'א'ג')

בפראפרזה על דברים אלו ניתן לומר כי גם לזכות לסביבה ראויה יש מחיר וחברה המעוניינת שחבריה יחיו בסביבה ראויה צריכה לשאת במחיר זה. על כן, גם אם יהיה על תושבי הרצליה בעקפיין לשאת בחלק מהעלות, נראה כי הפנמת החשיבות שבשמירה על מי הים וחופיו, כמו גם זכותם של התושבים ליהנות מפעילויות בים ולחופיו, מצדיקה נשיאה במחיר כאמור. תגובת המשיבה עצמה והזלזול בנזק שנגרם (לפיה לא קרה כלום אם לא יכלו לשחות יומיים שלושה) היא היא המעידה שהחשיבות בשמירה על הסביבה כמו גם ההגנה על זכות האדם לחיות בסביבה ראויה, טרם הופנמו. אוסיף, בבחינת למעלה מן הדרוש, כי המשיבה אינה יכולה לאחוז במקל משני קצותיו; מחד גיסא לטעון, כי היא אינה בגדר "רשות", כשהנושא העומד על הפרק הוא סמכות בית משפט זה לדון בבקשת האישור, ומאידך גיסא לטעון, כי היא אכן בגדר "רשות", מקום שבו נבחנים התנאים לאישור התובענה כייצוגית.

--- סוף עמוד 58 ---

9. הערה לפני סיום: על הנחיצות בקבלת עמדת היועץ המשפטי לממשלה בנסיבות העניין

לאורכו ולרוחבו של הליך זה שזורה טרוניית המשיבה בכל הנוגע להחלטתי, כי יש לקבל את עמדת היועץ המשפטי לממשלה ביחס לאירוע נשוא בבקשת האישור. כך, למשל, טענה המשיבה לעניין זה בתגובתה לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, תחת הכותרת "המשיבים לא עמדו בנטל ההוכחה המוטל לכתפיהם" (סעיפים 110-99):

"בהתאם להוראת סעיף 8(א) (1) לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו – 2006, על בית המשפט הנכבד לבחון, האם בהתאם לבקשה ישנם סיכויים טובים שהתביעה תוכרע לטובת הקבוצה.

במקרה שבפנינו, לא עלה בידי המבקשים – לא מלכתחילה (במסגרת הבקשה) ואף לא כיום – להציב את התשתית הנדרשת על מנת להגיע למסקנה לפיה "יש אפשרות סבירה" שהשאלות המהותיות תוכרענה בתובענה לטובת הקבוצה המיוצגת, בין אם עובדתית ובין אם משפטית.

הלכה למעשה, כל שעשו המבקשים הוא לציין – באריכות יתרה (מדוי) במסגרת הבקשה – בסיסמאות את חשיבות הגנת הסביבה והשמירה על בריאות הציבור.

ברם, כאשר בוחנים את לעומקן את הטענות העובדתיות שהובאו במסגרת הבקשה אנו למדים, כי המבקשים כלל אינם שולטים במידע אודות מה ארע בתחומי מט"ש הרצליה (המבקשים העלו טענות בדבר תקלה ב-"צינורות הביוב" ו/או ב-"קווי הביוב"), בוודאי שאינם בקיאים בהיתרים הקיימים בידי המשיבה, ועל אחת כמה וכמה אינם יודעים מהן תוצאותיו (הסביבתיות ו/או הבריאותיות ו/או האחרות) של האירוע דנא.

התצהירים אשר הגישו המבקשים בתמיכה לבקשה הינם דלילים ולאקונומיים ביותר, כוללים אמירות כלליות – בעיקרן אודות תחושות המבקשים – ולמעשה אין בתצהירים עובדות ו/או ראיות שיש בהן כדי להקים חבות כלשהי, ובוודאי שאין בהם כדי לבסס את התשתית הנדרשת בכדי שניתן להגיע למסקנה שקיימת אפשרות סבירה שהפולגותאות תוכרענה לטובת הקבוצה...

הנה כי כן, עסקינן בבקשה המבוססת כולה על השערות, ואשר הינה משוללת כל יסוד ראיתי.

במסגרת בקשה מעין זו ובתחום בו עסקינן ראוי היה, לכל הפחות, לצרף חוות דעת מומחה, אשר יפרט את העובדות ואת ממצאיו, אולם במקום הערכה מקצועית התקבלו תצהירים חסרים באופן מהותי, שהינם חסרי כל ערך ראיתי וממילא מספקים תמונה מטעה של העובדות (כמו גם, התמונה המשפטית הרלוונטית לסוגיה).

לדעת המשיבה, החוסר הראיתי שבבקשה אינו בגדר עניין טכני גרידא, אלא הינו עניין מהותי, היורד לשורשם של דברים, וזאת בהתאם לפסיקות עקביות וברורות של בתי המשפט השונים, וזאת הואיל ואין ראיה כלשהי שיכולה לאשש את טענות המבקשים. על כן, לא היה מקום להתערבות בית המשפט הנכבד, במהלך הדיון, שהתקיים ביום 4.11.13, וחרף הסתייגות המשיבה (שמסוּם מה, לא מצאה ביטוי בפרוטוקול הדיון) לבקש, באופן יזום, מידע מאת צדדים שלישיים (גורמי המדינה).

מידע אשר לא נכלל בבקשה ובתביעה.

לטעמה של המשיבה, אין זה מתפקידו של בית המשפט הנכבד לפעול לגילוי עובדות ו/או ראיות, מקום שהמבקשים אינם מציגים אפילו ראשית ראיה. (ההדגשות לעיל ולהלן במקור – מ' א' ג').

גם בסיכומיה, הלינה המשיבה על החלטתי כאמור, בזו הלשון (סעיף 21 לסיכומיה):

"המשיבה לא תסתיר את חוסר שביעות רצונה מכך, שבית המשפט הנכבד התיר למבקשים, בניגוד לפסיקות עקביות של בתי המשפט השונים, להמשיך בניהולו של --- סוף עמוד 59 ---

הליך הסרק שבפנינו, תוך ניסיון להשגת ראיות בקשר לעובדות המקרה "תוך כדי ההליך" מקום שהמבקשים כלל לא הציגו ולו ראשית ראיה בסוגיה דנו, לא כל שכן חוות דעת מומחה מטעמם, והכל תוך שהמשיבה (גוף ציבורי) מוטרדת על ידי המבקשים ונדרשת להוצאות כספיות בגין ניהול מיותר."

ובהמשך (סעיפים 209-208):

"על כן, לא היה מקום להתערבות בית המשפט הנכבד, בדיון שהתקיים ביום 4.3.2013 וחרף הסתייגות המשיבה לבקש, באופן יזום, מידע מאת צדדים שלישיים (גורמי המדינה). מידע אשר לא נכלל במסגרת בקשת האישור.

בכל הכבוד הראוי, לטעמה של המשיבה, אין זה מתפקידו של בית המשפט הנכבד לפעול לגילוי עובדות ו/או ראיות, מקום שהמבקשים אינם מציגים אפילו ראשית ראיה."

כמדומני, כי נדרשת מידה לא מבוטלת של עזות מצח מצדה של המשיבה להעלות טענה כאמור, בנסיבות שבהן מצאה היא לנכון שלא לצרף לתגובתה לבקשת האישור את המסמכים שצורפו לעמדת היועץ המשפטי לממשלה; לא את דו"ח האירוע שהיא עצמה ערכה ולא את סיכום הביורר שנערך לה על ידי משרד הבריאות, ועם זאת, מהינה לטעון, כי לא עלה בידי המבקשים להציב תשתית כלשהי לביסוס טענותיהם בדבר אחריותה לזיהום כלשהו או לעצם קיומו של זיהום.

למעשה, אילולא החלטתי, כי על היועץ המשפטי לממשלה להידרש לאירוע, הייתה עלולה בקשת האישור להידחות משום חוסר, כביכול, בראיות להוכחת עילת תביעה, כאשר המידע הרלבנטי הוחזק, בכל אותה עת, בידי המשיבה.

10. סוף דבר

המבקשים עמדו בתנאים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות לעניין אישורה של התובענה שבכותרת כתובענה ייצוגית כנגד מי הרצליה בע"מ בעילה מכוח החוק למניעת מפגעים סביבתיים. אין באמור כדי למנוע מהמבקשים להוכיח בהמשך גם עילות תביעה אחרות להן טענו בתובענה.

הקבוצה התובעת תכלול את כל תושבי הרצליה וכן רוחצים, גולשים, שייטים, עוסקים בספורט, מבקרים ומבלים לאורך חופי הרצליה.

בי"כ המבקשים הוא עו"ד אלדר אדטו.

השאלה העיקרית המשותפת לחברי הקבוצה התובעת היא האם זוהם הים בעקבות התקלה שארעה במכון לטיהור שפכים הרצליה ביום 8.3.13. והאם, ככל שאכן התרחש זיהום, ניוזק חבר קבוצה פלוני בשל זיהום מי הים וסגירת חופי הרחצה מיום 9.3.13 ועד ליום 14.3.13 ומיום 17.3.13 ועד ליום 20.3.13.

--- סוף עמוד 60 ---

הסעד הנתבע הוא: פיצוי בסכום של 3000 ₪ לכל חבר הקבוצה, או כל סעד אחר לטובת הקבוצה.

בהתאם להוראת סעיף 14(ב) לחוק תובענות ייצוגיות, הודעה על החלטה זו תימסר למנהל בתי המשפט, בצירוף העתק של החלטה, לשם רישומה בפנקס.

בהתאם להוראת סעיף 25 של חוק תובענות ייצוגיות, על בי"כ המבקשים להגיש לאישור בית המשפט, בתוך 15 ימים מהמועד שתומצא לו החלטה זו, את נוסח ההודעה בדבר אישור הגשת התובענה הייצוגית. ההודעה תכלול את הפרטים המנויים בסעיף 14(א) לחוק תובענות ייצוגיות. ההודעה תפורסם, לאחר אישור בית המשפט, בשני עיתונים יומיים בעברית, אחד מהם חנימון, במשך שבועיים רצופים שבוע אחד באמצע השבוע, ובשבוע השני ביום שישי. כן תפורסם הודעה כאמור בעיתון בשפה

הערבית ובעיתון בשפה הרוסית במשך שבועיים רצופים. במידת האפשר יפורסמו ההודעות גם באתרי האינטרנט של אותם עיתונים (ככל שיש כאלו). עוד תפורסם הודעה כאמור באתר האינטרנט של המשיבה וכן באתר האינטרנט של עיריית הרצליה. בהוצאות פרסום ההודעה תישא המשיבה. אני מחייבת את המשיבה לשאת בהוצאות המבקשים בגין הבקשה בסכום כולל של 25,000 ש"ח. כתב הגנה לתובענה יוגש בתוך 30 ימים מהיום. הצדדים יסיימו הליכים מקדמיים, שאלונים וגילוי מסמכים תוך 30 ימים מיום הגשת כתב התשובה ע"י התובעים. ככל שיישארו סוגיות שנויות במחלוקת יודיעו על כך הצדדים לבית המשפט ויקבע קדם משפט בתובענה.

ניתנה והודעה לצדדים היום, כ' אדר א', תשע"ו, יום שני 29 פברואר 2016.

ד"ר מיכל אגמון-גונן שופטת

ד"ר מיכל אגמון גונן 54678313

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, תקיפה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

--- סוף עמוד 61 ---

-

-

תצ (ת"א) 29117-03-13 דב יעקובוביץ נ' מי הרצליה בע"מ

www.nevo.co.il

-